

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ε' 13 1Α
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1905

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Ἡ περί τὴν βυζαντικὴν τέχνην ἔρευνα, προαγομένη καθ' ἡμέραν, ἀποκαλύπτει ἀπροσδόκητον καλλιτεχνικὴν κίνησιν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τοῦ μεσαιῶνος. ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἔργα παντός λόγου ἄξια, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, παρήγαγεν, ἀλλὰ καὶ πολυσήμαντα διὰ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔσχον ἐπὶ τῶν τεχνῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῶν Σλάβων, καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποκρυσταλλωμένα ὑπὸ τῆς θεολογίας ἔργα τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν πατέρων ἀνευρίσκομεν ποικίλαν ρυθμῶν καὶ αἰσθῆσιν τοῦ καλοῦ κληροδοτηθεῖσαν παρὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Καθ' ὅλοι δὲ ἡ ἐξαισία πρόοδος τῶν βυζαντικῶν μελετῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἀνύψωσε τὸ Βυζάντιον εἰς τὴν ἀμύθησον εἰς αὐτὸ περιωπήν καὶ ἀπέδειξε τὸν μεσαιωνικὸν Ἕλληρισμὸν βαρυσήμαντον ἐκπολιτιστικὸν παράγοντα ἀπόσης τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης. Τὴν πρόοδον ταύτην καὶ τὸ μεγαλεῖόν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἀτοκρατορίας θὰ προσπαθῶμεν νὰ κάμωμεν γνώστα εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» δημοσιεύοντες ἐκαστοτε τὰ πορίσματα τῶν ἀξιολογωτάτων βυζαντικῶν ἐρευνῶν εἴτε εἰς βραχέα σημειώματα εἴτε εἰς βιβλιοκρισίας εἴτε εἰς ἰδίαις μελέταις.

Εἰς τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην διατριβὴν, τὴν ὁποίαν διασκευάσας καταλλήλως παρέχω ὡς τὴν ἀπαρχὴν τῶν βυζαντικῶν μας δημοσιευμάτων, ὁ κ. Γαβριήλ Μιλλέ, ὁ συμπαθέστατος πρόφην ἐταῖρος τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς, τῶρα δὲ καθηγητῆς τῆς χριστιανικῆς βυζαντινῆς τέχνης εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν, διαγράφει μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν ἀκριβείας τὴν δυνάμιν καὶ τὰς ἐποχὰς ἀκμῆς τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς τέχνης· διηγεῖται προσέτι τὴν ἱστορίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρύσεως βυζαντινοῦ μουσείου, λίαν διδακτικὴν διὰ τὴν προθυμίαν, μετὰ τὴν ὁποίαν καὶ δημόσια ἰδρύματα καὶ ἰδιώται ὑπεστήριξαν τὸ ἔργον. Μεθ' ἡδονῆς ἐπιζῶμεν, οἱ Ἕλληνες ἀναγνώσται θὰ διεξέλθωσιν τὴν μελέτην αὐτὴν τοῦ διακεκριμένου Γάλλου ἐπιστήμονος, τὴν ὁποίαν διαπνέει ἀγάπη πρὸς πᾶν τὸ ἑλληνικὸν καὶ τιμὴ πρὸς τὴν τῶσον, ἐξ ἀγνοίας, προσηλακισθεῖσαν τέχνην τῆς μεσαιωνικῆς πατρίδος.

Ἀδουμάντιος Ἰ. Ἀδαμαντίου]

Ο πατριάρχης Νικηφόρος ἐδίδασκεν, ὅτι αἱ γραφαί, ἤτοι αἱ εἰκόνες, ἐκφράζουσιν ὑπὸ τύπον παχύτερον μὲν, ἐμφαντικώτερον ὁμῶς, τὴν

δύναμιν τοῦ Εὐαγγελίου· προσῆκε λοιπὸν εἰς τὸ θερησκευτικὸν τμήμα τῆς Σχολῆς τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν νὰ φιλοξενήσῃ συλλογὴν χριστιανικῆς τέχνης. Ἡ χριστιανικὴ τέχνη εἶναι, ὅπως καὶ ἡ τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς, εἶδος γλώσσης καὶ γραφῆς· διὰ μορφῶν καὶ σχημάτων ἡ Ἐκκλησία συνέθεσε κατήχησιν ἄφωνον, σύμβολον, τὸ ὁποῖον ἀπομένει εἰς ἡμᾶς νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν καὶ ἐρμηνεύσωμεν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὴν γλώσσαν αὐτὴν δὲν ὠμίλησε μόνη ἡ Ἐκκλησία τὴν ἐπαύριον τοῦ θριάμβου αὐτῆς παρέλαβε πλείστα παρὰ τῆς ἀστικῆς τέχνης, πολλάκις δ' ἐξέτεινεν ἐπ' αὐτῆς τὴν ἐπίδρασίν της, καὶ ἐβάδισε πάντοτε παραλλήλως πρὸς αὐτὴν ἰδίως ἐν Ἀνατολῇ. Παρέλαβε μάλιστα ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν προσατῶν της, οἱ εὐκτεῖροι οἴκοι ἐξωμοιώθησαν πρὸς παλάτια καὶ τὸ πᾶν περιεβλήθη ἐπίσημον αἴγλην. Ἐν τούτοις ἡ χριστιανικὴ τέχνη διέσωσε πολυπληθέστερα μνημεῖα καὶ κάλλιον συντηρούμενα ἕνεκα τῆς ἱερότητος αὐτῶν καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ εὐλαβείας τῶν πιστῶν ἕνεκα τούτου ἠδυνήθη νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἔδαφος εὐρύτερον, ἀλλ' οὔτε ἀνεξάρτητος οὔτε κυρίαρχος ἦτο· κατ' οὐδένα δὲ λόγον δὲν δύναται ν' ἀπομονωθῇ τῆς ἀστικῆς τέχνης, ὅπως οὐδὲ ἡ θρησκεία τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Ἡ νέα αὐτὴ τέχνη, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἰδέαν μᾶλλον ἢ τὸ καλόν, ἐκφράζουσα ποτὲ μὲν τὴν ἰσχὺν τοῦ ἄρχοντος, ποτὲ δὲ τὴν βεβαιότητα τοῦ δόγματος διὰ τοῦ πλοῦτος τῆς ὕλης καὶ τῆς σεμνότητος τῶν συνθέσεων, ὑπῆρξε δημιουργημὰ κοινωνίας, ἡ ὁποία ἐμορφώθη ἐκ τῆς πολιτικῆς καλιγενεσίας τῆς ἑλληνικῆς φυ-

λῆς καὶ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, καὶ ἡ ὁποία ἠδὲ ἐξήθη μεγάλη μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, προσδύσασα εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον αὐτῆς χαρακτήρα καὶ προσλαβοῦσα τὰνάπαλιν τὸν ἰδιάζοντα εἰς ἐκεῖνον. Ἡ κοινωνία δὲ αὐτῆ περιεστρέφετο πρῶτον μὲν κατὰ τὸν δ' αἰῶνα περὶ τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀντιόχειαν, ἔπειτα δὲ κατὰ τὸν ε' αἰῶνα καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τοῦ ζ' περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ὑπὸ τὴν ἐποψὴν αὐτὴν ἐξεταζομένη, ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἐκφράζει εὐρείαν τινὰ καὶ βαθεῖαν πνευματικὴν κίνησιν. Τὰ πρῶτα στοιχεία παρέλαβεν οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς Ρώμης, ἀλλὰ μάλιστα ἐκ τῆς Περσίας τῶν Σασσανιδῶν καὶ τῆς Μακεδονικῆς Ἀνατολῆς, αἱ ὁποῖαι εἶχον συνεχίσει ἢ ἐπαναλάβει τὰς ἀρχαίας τεχνικὰς παραδόσεις τῶν ἐπὶ ἐδάφους δὲ παρθένου νέας μεγαλοπόλεως μετεφύτευσε τὰς παραδόσεις ταύτας διαμορφώσασα αὐτὰς εἰς ρυθμὸν καινοφανῆ. Ἐπειτα, μετὰ τὸν ζ' αἰῶνα, ἠῤῥησε τὴν αἴγλην καὶ τὰ πλούτη αὐτῆς δι' ἀεσίων δανεισμῶν παρὰ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, οἵτινες εἶχον ἀποσπασθῆ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἕνεκα τῆς μονοφυσικῆς αἰρέσεως ἢ ὀπισθῆ κατ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἰσλάμ· τέλος ἠκτινοβόλησε πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Βορρᾶν ἐπὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ Γεωργιακοὺς, ὑποτελεῖς τοῦ Βυζαντίου, κυρίως δ' ἐπὶ τοὺς ὀρθοδόξους Σλάβους, τοὺς πνευματικὸς αὐτοῦ νιούς.

Ἡ ἐπὶ τῆς Ἀύσεως ὅμως ἐπίδρασις τῆς βυζαντινῆς τέχνης ὑπῆρξε λίαν ἀπομακρυσμένη μετὰ τῶν ἐμπορικῶν ἀποικιῶν τῶν Σύρων εἰσεχώρησεν αὐτὴ ἀπὸ τοῦ ε' αἰῶνος εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς, εἰς τὴν Ρώμην, τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν κατόπιν δ' ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς μυκυλογραφίας τῆς Ἰρλανδικῆς καὶ τῆς τῶν Καρολιδῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ρωμανικῆς τέχνης. Εἰς δὲ τὴν Ἰταλίαν ἦτο τὸ διυνεκὲς στήριγμα τῆς ἐγχωρίου τέχνης, μέχρις οὗ ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Giotto διέκοψε τὴν συνοχήν. Ἡμφοισθήτησαν τινὲς τὴν δύναμιν καὶ ροπήν ταύτην τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἴσως ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς γνώσεως τῶν ποικίλων αὐτῆς καὶ πλουσίων πόρων, πάντως ὅμως «τὸ βυζαντικὸν ζήτημα» δεσπάζει τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ δέκα σχεδὸν αἰῶνας.

Ὅτιος ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἶναι ἀχώριστος τῆς χριστιανικῆς, οὐχὶ ὡς ἀπλοῦς ζωτικὸς κλάδος, ἀλλ' ὡς ὁ γόνιμος ὀφθαλμὸς, ὁ ὁποῖος ἠλλοίωσεν ὀλοκλήρῃ τὴν ἀνθησιν. Ἡ παρατήρησις αὐτὴ ὑποδεικνύει τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου

ἡμῶν: τὸ Βυζάντιον παρέσχε τὸν πυρῆνα, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν τὰ συναφῆ πρὸς ἄλληλα ἔργα ὄχι μόνον τοῦ πρωτογενοῦς χριστιανισμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ καὶ τῆς Περσίας τῶν Σασσανιδῶν, τῆς Μακεδονικῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῆς Ἀύσεως, ὁ ὁποῖος προσήλωσε περὶ ἑν κέντρον τὴν εὐρείαν κίνησιν τῆς τέχνης τὴν σύγχρονον τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ περιέκλεισεν εἰς τὰ σύμβολα καὶ τοὺς τύπους αὐτοῦ ἦν φαντασίαν καὶ τὴν σκέψιν τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸ παρὸν ἡ συλλογὴ μας ἀπέχει πολὺ τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ εὐρὸν αὐτὸ πρόγραμμα τὰ συναφῆ ἔργα εἶναι ἀκόμη εὐάριθμα περὶ τὸν βυζαντικὸν πυρῆνα, ὅστις αὐτὸς ἤδη εἶναι ἀρκετὰ συμπαγῆς. Ὅπως δὲ κάθε ἔργον, τὸ ὁποῖον εὐτυχεῖ καὶ προκόπτει, ἡ συλλογὴ μας δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα προδιαγεγραμμένου σχεδίου, ἀλλ' εὐτυχῶς συγκυρίας. Ὅτε πρὸ δώδεκα ἐτῶν ἀπεστάλην εἰς Ἀθήνας, ὁ κ. Ὁμόλλ με παρῶρησεν εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην, ὅπως ἄλλοτε ὁ προκατόχος αὐτοῦ κ. Dumont εἶχεν ὑποκινήσει τὸ ἔργον τοῦ κ. Bayet συνεχισθὲν κατόπιν ὑπὸ τοῦ κ. Diehl· ὑπέδειξε δὲ εἰς ἐμὲ ὁ κ. Ὁμόλλ ὡς ἀντικείμενον τῶν πρώτων μου ἐρευνῶν τὰ ὄρατα ψηφοθετήματα τοῦ Δαφνίου, ἔπειτα δὲ τὰς εἰκόνας τοῦ Μυστρᾶ, τὰριστοουργήματα ἐκεῖνα τὰ ἀνθήσαντα ἐν μέσῳ ἐρημίας εἰς τὴν πόλιν τῶν Παλαιολόγων, ἡ ὁποία αἰφνιδίως ἐξέκλυψεν ἐκ τῶν ἀπορρώγων κλιτύων τοῦ Ταυγέτου. Τὰριστοουργήματα ταῦτα ἦσαν ὄλας ἄγνωστα, καὶ ὄλοι ἐνόμιζον, ὅτι οἱ σταυροφόροι εἶχον ἀπομαρᾶνει τὴν ἐμάδα τῆς βυζαντινῆς τέχνης, καθ' ὃν χρόνον τοῦναντίον μακρὰν τῆς αὐτῆς καὶ τῶν μεγαλείων ἀνεγεννάτο ἢ πρὸς τὸ καλὸν λατρεία τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας. Ὁ κ. H. Eustache, ἀρχιτέκτων εἰς τὴν Villa Médicis τῆς Ρώμης, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ὁμόλλ, ἔτερος καλλιτέχνης ἐστάλη ἐκ Παρισίων ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν Καλῶν Τεχνῶν, οἵτινες ἀντέγραψαν καὶ ἐσχεδίασαν τὰριστὰ τῶν μνημείων τοῦ Μυστρᾶ, ἐξετέλεσαν δὲ παντοῖα σχεδιαγράφηματα, καὶ πάντα ταῦτα ἐκτεθέντα εἰς ἐκθέσεις καὶ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν, παρήγαγον βαθυτάτην αἰσθησιν. Τότε φίλος τις, καλλιτέχνης καὶ αὐτός, μοῦ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν νὰ συγκεντρώσω περὶ τὰ ἔργα ταῦτα βυζαντικὴν συλλογὴν.

Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐπρόκοψε γρήγορα. Εἰς τὸ

Ἐπουργεῖον, εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν, εἰς τὴν Σορβόνην, οἱ διδάσκαλοι μου κ. κ. Bayet, Homolle, Schlumberger καὶ Lavisse ὑπεστήριξαν τὸ σχέδιον διὰ τῆς θερμῆς συμπαθείας τῶν καὶ τοῦ μεγάλου τῶν ἀξιώματος. Ἀπεφασίσθη δὲ κατ' ἀρχὴν ἡ δημιουργία βυζαντινοῦ μουσεῖου. Ἄλλ' ἔπρεπε ν' αὐξηθῆ ἡ πρώτη βᾶσις ἢ διευθύνσις τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἡ Ἀκαδημία μοῦ ἔδωκαν νέον συνεργάτην, ζωγράφον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἑξ ἡμέρας συνειργάσθη μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὸ Δαφνὶ καὶ τέλος μετὰ τὴν πολῦτιμον βοήθειαν τοῦ κ. Πέτρου Ροῦμβου εἰς τὸν Μυστρᾶν ὁ δὲ κ. J. Laurent, περιηγηθεὶς τὴν Πελοπόννησον, ἔφερεν ἐξ αὐτῆς, μάλιστα ἐκ Ναυπλίου καὶ Μονεμβασίας, χαριέστατ' ἀντίγραφα, ἔχον καὶ αὐτὸς καλλιτέχνην ὡς συνοδόν. Τοιουτοτρόπως κατέστημεν ἀρκετὰ πλούσιοι, ὥστε ν' ἀξιοθῶμεν ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ 1900 χρυσοῦ βραβείου καὶ ἔπειτα μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐκθέσεως νὰ ἴδωμεν πραγματοποιουμένης τὰς ἐλπίδας μας. Ἡ Σχολὴ τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν ἠνοῖξε τὰς θύρας τῆς ἡ δὲ Ἐταιρία τῶν Ἱστορικῶν Μνημείων καὶ ἡ Ἀκαδημία ἐνεπιστεῦθησαν εἰς ἡμᾶς τὰ μνημεῖα τῶν, καὶ ἡ Συλλογὴ ἰδρύθη ἐπισήμως προσαρτηθεῖσα εἰς τὸ φροντιστήριόν μου περὶ τοῦ βυζαντιανοῦ χριστιανισμοῦ τὴν 5 Ἰανουαρίου 1901, σημεῖωμα τοῦ Bulletin critique ἀναδημοσιευθὲν ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς Ἐφημερίδος (Byz. Zeitschr. X 378), διέγραφε τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ μουσεῖου τούτου.

Ἐκτοτε ἡ συλλογὴ μας ἠῤῥησε διὰ χορηγημάτων τοῦ Ἐπουργείου καὶ τῆς Ἀκαδημίας οὕτως ἀπεστάλην εἰς Ἰταλίαν καὶ διὰ εἰς Παρέντιον (Parenzo), ὅπου ἀνασκάπτων ἀνεύρον τὰ ἐδάφη δύο βασιλικῶν τῶν πρώτων αἰώνων, τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς δὲ τοὺς Παρισίους ἀντεγράψαν αἱ ὕδατογραφαί τῆς Παλαιστινείου Ὀρθοδόξου Ἐταιρίας. Ὁ στρατηγὸς de Beylié ἐπροέβισε τὰς μελέτας μας μετὰ γενναιοδωρίας ἀνταξίας ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν τὸ μουσεῖον τῆς Γενόβης ἐν τῶν πλουσιωτάτων τῆς Γαλλίας· μὴ ἀκούμενος εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ὄραίου βιβλίου του περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ οἰκῆματος, ἐχορήγησε τὰ μέσα πρὸς νέας ἀποστολὰς εἰς Θεσσαλονίκην, Σέρρας καὶ Μελένικον τῆς Μακεδονίας, μ' ἐπεφόρτισε δὲ ν' ἀναπαράγαγῃ ἑξ ὀλοκλήρου διὰ τὸ μουσεῖον καὶ τὴν Ἐταιρίαν τῶν Μνημείων τῆς βυζαντινῆς τέχνης διὰ τῆς ὕδατογραφίας, διὰ σχε-

δίων καὶ φωτογραφιῶν τὸ πλούσιον καὶ πολῦτιμον χειρόγραφον τοῦ Σκυλίτζη ἐν Μαδρίτῃ, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν εἰκονογραφίαν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας. Τέλος ὁ κ. Schlumberger μᾶς ἔδωκε τινὰ τῶν πρωτοτύπων σχεδίων τῆς Σιγίλλογραφίας του καὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἐποποιίας, προσέθεσα δὲ εἰς τὴν συλλογὴν τὰς εἰκόνας τῆς περὶ Δαφνίου μονογραφίας μου, τὰς ὁποίας εἶχον ἐκ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, διαφόρων καλλιτεχνῶν ἢ ἐκδοτῶν μου.

Ὅτιον συνηθροίσαμεν, ἐκτὸς τῶν ἀντιγράφων τοῦ κ. Eustache τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς παραδώσῃ ἀργότερον, 400 περίπου σχέδια, καὶ μάλιστα 111 ὕδατογραφίας ἢ ἐλαιογραφίας. Αἱ τρεῖς αἰθουσαί, τὰς ὁποίας μᾶς παρεχώρησεν ἡ Σχολὴ τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν, εἶναι στολισμένα μετὰ λίαν ἐνδιαφέροντα καὶ πρωτότυπα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα θὰ γοητεύσουν ἀναμφιβόλως τὸν ἐπισκέπτην καὶ θὰ τὸν διδάξουν, ἐκθέτοντα ἐνώπιόν του τὰς προόδους καὶ τὰς παραλλαγὰς τοῦ βυζαντιανοῦ ρυθμοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, διότι ἡ κιονοστοιχία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Θεσσαλονίκης εὐρίσκειται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς γραφικὸς τροπὸς τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὴν ψηφιδογραφίαν τοῦ ἐδάφους τῆς ὁποίας ἔχομεν πλούσια δείγματα (Παρέντιον, γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Μεδαβάς ἐν Παλαιστίνῃ), ἀλλ' ἰδίως εἰς τὰ εἰκονογραφημένα μνημεῖα. Τὸν ε' αἰῶνα ὁ λαμπρὸς ἀρχιτεκτονικὸς κόσμος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Βαπτιστηρίου τῶν ὀρθοδόξων εἰς τὴν Ραβένναν, ὁ πλήρης εὐγενείας Καλὸς Ποιμὴν τοῦ Μανσωλείου τῆς Γάλλας Πλακιδίας ἐν Ραβέννα ὁμοίως, δεκνύουν τὸν βυζαντικὸν ρυθμὸν περιπεπλεγμένον ἀκόμη μετὰ τὸν συμβολισμὸν τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸν ζ' αἰῶνα τὰ ψηφοθετήματα τῆς βασιλικῆς τοῦ Παρέντιου, ἡ εἰκὼν τοῦ Μαξιμιανοῦ ἐν Ἁγίῳ Βιταλίῳ τῆς Ραβέννας, αἱ εἰκόνας τοῦ Εὐσεβίου καὶ Ἀμμωνίου εἰς τὸ ἱστορημένον χειρόγραφον τοῦ Ραβουλά (μοναχοῦ τῆς Συρίας) δεκνύουσι τὸν πρῶτον θρίαμβον τῆς βυζαντινῆς τέχνης, τὴν πλήρη ἀπλότητος καὶ δυνάμειος μεγαλοπρέπειαν. Τὸν η' αἰῶνα, ἐν τῷ προσκνήματι τῶν Ὁμιμαδῶν τῆς Δαμασκού ὁ ἀρχιτεκτονικὸς κόσμος καταταμαχισμένος, ἠπλοποιημένος μετὰ τινος ξηρότητος, ἀναμειγμένος μετὰ δένδρων παραδεισίων, ἐμφαίνει τὸ ἔργον τῶν εἰκονοκλαστῶν.

Τὸν θ'· και ι'· αἰῶνα ἡ Ὁρθοδοξία θριαμβεύουσα κοσμεῖ διὰ γραφίδος εὐπετοῦς και ζωγράφου, με πολλήν φυσικότητα και ζωήν, τὰ ιστορημένα χειρόγραφα και ἰδίως τὰ πολυτελέστατα ψαλτήρια, τὰ γραφέντα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας και παρέχοντα μίμησιν ἀλεξανδρινῶν εἰδυλλίων (ψαλτήριον Χλουδάφ, τὰ περιήρημον ψαλτήριον τῶν Παρισίων, ἀντίγραφα αὐτῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει). Κατὰ δὲ τὰ τέλη τῆς ια'· ἑκατονταετηρίδος τὰ ψηφιδωτὰ τῶν Σερρών και τοῦ Δαφνίου, οἱ Προφῆται τῆς Φλωρεντίας, ὁ Εσταυρωμένος τοῦ Βατοπεδίου, μικρὰ εἰκόν μετὰ λεπτοτάτης και ζωηροτάτης μουσειώσεως, ἀληθῆς ἀγλαίσμα τῆς συλλογῆς ἡμῶν, διακρίνονται διὰ τὴν ἐπιμελῆ κομψότητα, ὀλίγον ψυχράν, και τὴν πολλάκις ἐπιτυχή ἐκζήτησιν κινήσεως και χρωματισμοῦ. Ἄλλ' ἰδίως «ἡ Βυζαντινὴ Ἀναγέννησις» εἶναι ὁ πλοῦτος και ἡ πρωτοτυπία τῆς ἡμετέρας συλλογῆς. Τὸν ιδ'· αἰῶνα ἐν Μυστρῶ ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἀνακτᾷ τὴν δύναμιν τῶν εἰκόνων τῆς Ραβέννας, ἐπίσημον τινὰ σεμνότητα ἐκκλησιαστικῶν πομπῶν, διάταξιν γραφικὴν και ἔντεχρον· πραγματεύεται τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ εἰς συνθέσεις ἀπλουστάτας, νηφαλίον χρωματισμοῦ και ἐκφραστικωτάτου σχεδίου χειρῶν ἀσφαλῆς και τολμηρὰ διαγράφει ζωγραφήματα κλασικῆς εὐγενείας, ὅπως τὸν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβῶρ ἢ τοὺς ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι φέρουν αὐτὸν εἰς τὸν οὐρανόν, και δίδει ζωὴν και χάριν ἀλεξανδρινὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τοίχων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Παρθένου και τοῦ Χριστοῦ: στάσεις και σχήματα ἰδιωτικά, ποιμένες κληματοστεφεῖς, ἀρχιεπίσκοποι, παιδίων παίγνια. Εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν ις'· ἑκατονταετηρίδα, ἡ ἰδία σχολὴ ἐνασμενίζεται εἰς τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν μετὰ ἐπισημῆς εὐκολίας και φαιδρᾶς γραφικότητος, ὡς διὰ τὴν ἐνώση, ἐν τελευταίᾳ τινὶ ἀνθήσει, τὰς διαφορητικὰς ἀρετὰς τῶν δύο μεγάλων ἐποχῶν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Μετὰ τὰ σχέδια και τὰς ὑδατογραφίας ἤλθεν ἡ σειρά τῶν χαλκογραφῶν. Ὁ κ. Th. Graf ἐδῶρσεν εἰς τὸ μουσεῖον 24 ἡλιογραφίας τῶν περιφημῶν εἰκόνων τοῦ Φαγιούμ, πρῶτα ὑποδείγματα βυζαντινῆς εἰκονογραφίας· ὁ δὲ κ. Bayet και ἐγὼ προσεδέσαμεν ὅλας τὰς ἐγιογραφικὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας εἶχομεν συλλέξει εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος και τὴν Ρωσίαν.

Ἐπὶ τοῦ βῆθους τῶν προθηκῶν μας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐπεστρωμέναι με ἀποτυπώματα ἐπιγραφῶν και ἀναγλύφων, διαφαίνονται αἱ λεπταὶ ἀποχρώσεις γυφίνων ὁμοιωμάτων παρι-

στανόντων πλέον τῶν 400 ἐγκολπίων και περὶ τὰ 60 χαλκουργήματα και ἐλεφαντουργήματα. Τὰ πολυτίμα ταῦτα κειμήλια ἐδωρήθησαν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ κ. Bayet, τοῦ κ. Schlumberger, μάλιστα δὲ τῆς κομησῆς κ. de Béarn, ἡ ὁποία ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἐστόλισε τὰς προθηκὰς τοῦ μουσεῖου με ὡραιότατα ἀποτυπώματα, μετὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὸ δίπτυχον τῶν Συμμάχων, ὁ ἄγγελος τοῦ Βρετανικοῦ μουσεῖου και κομψότατα πυξίδες, ἐπὶ τῶν ὁποίων παίζουσι θεηροδραμασται τοῦ ἱπποδρόμου και ἥρωες τῆς μυθολογίας.

Ἡ Συλλογὴ μας, παρέχουσα τὸ θέλημα μικροῦ μουσεῖου, εἶναι συγχρόνως και πολυτίμον βοήθημα διὰ τὰς βυζαντινὰς ἐρεῖνας. Βιβλία, διατριβαὶ λίαν φιλοφρόνως ἀποστελλόμεναι, μάλιστα δὲ 4500 φωτογραφίαι ἀναδεικνύουσι τὰ μαθήματά μας ἀληθῆς φροντιστήριον. Καὶ ἐνταῦθα ἡ ξένη γενναιοδωρία ἠσφάλισε τὴν ἐπιτυχίαν. Αἱ ἡμίσεις τῶν φωτογραφῶν τούτων, 2400, ἀπεκτῆθησαν διὰ δωρεῶν ἢ ἀνταλλαγῶν. Καὶ πρώτη πάντων ἡ Ὁρθόδοξος αὐτοκρατορικὴ παλαιστῆ Ἑταιρία προσέφερε πλουσιώτατον δῶρον, ὅλας τὰς χριστιανικὰς αὐτῆς σειρὰς φωτογραφῶν· και οὕτω καθιερώθησαν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὰ λευκώματα τῆς Παλαιστίνης, τῆς κεντρικῆς Συρίας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ἀθηνῶν και τῶν μυκαλογραφῶν τῆς Ἀνατολῆς (Ἱερουσαλὴμ και Σμύρνης). Ἐπειτα ὁ στρατηγὸς de Beylié ἀνέλαβε τὴν Ραβένναν και τὸ Ἀσπάλαθον (Spalato), ὁ κ. Schlumberger τὰ ψηφιδωτῆματα τῆς Βενετίας και Σικελίας· δι' ἀνταλλαγῆς ἀπεκτῆσαμεν τὸ λευκώμα τοῦ Ἀγίου Ὄρους τοῦ κ. Κονδακῶφ, ὁ κ. Laurent ἐνεπιστεύθη εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνεκδότους φωτογραφίας τοῦ τῆς Αἰγύπτου, Ἑλλάδος και τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐγὼ δὲ ἐδῶρσα τὰς φωτογραφίας τῆς ἰταλικῆς μονῆς Saero Speo και Τραπεζοῦντος, τὰς ὁποίας εἶχον ἀγοράσει κατὰ τὰ ταξίδιά μου. Τέλος ὁ κ. Schlumberger μοῦ ἐπροξένησεν ἠδονὴν ἀπροσδόκητον πλουτίσας τὸ μουσεῖον με τὰς φωτογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευσαν εἰς εἰκονογράφειν τῆς Ἐποποιίας αὐτοῦ, ἀνερχομένης εἰς 140, και καθ' ὅλοκληρίαν ἐτοιμοὺς νὰ παρελάσουν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀκροατῶν μου.

Τὸ σπουδαιότατον ὄλων εἶναι ὅτι τὸ ἡμῶν τῶν φωτογραφῶν τούτων ἀνήκει εἰς ἰδικὰς μας φωτογραφικὰς πλάκας, αἰτίνες εἶναι οὕτω πα-

ροσκευασμένοι, ὥστε δυνάμεθα νὰ παρέχωμεν εἰς πάντα αἰτοῦντα ἀντίτυπα τῶν φωτογραφῶν· οὕτω, τὸ μουσεῖον μας καθίσταται ἀληθῆς ὄργανον ἐπιστήμης. Αἱ πλείεσαι φωτογραφικαὶ πλάκες προέρχονται ἐκ τῆς διαμονῆς μου εἰς Ἀθήνας και τῶν ἀποστολῶν, αἰτίνες ἠκολούθησαν αὐτὴν. Ὁ ἀρχαιολόγος, ὅστις ἀνασκάπτει παρθένον ἔδαφος, φρεῖλει αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ κοπιᾷ συλλέγων εἰκόνας τῶν σπουδαζομένων μνημείων, αἱ δὲ ἀρισταὶ τῶν μονογραφῶν παρασκευάζονται ἐν τῷ σκοτεινῷ φωτογραφικῷ θαλάμῳ. Τὸ συλλεγόμενον ὑλικὸν πληθύνεται κατὰ μικρὸν, διότι κατὰ τὰ ταξίδια ἐνίοτε ἐκ περιεργείας και συνηθείας φωτογραφεῖ τις ἀντικείμενα παντοῖα· ἔπειτα δὲ κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς διαλογῆς τοῦ ὑλικοῦ και ἔνεκα τῆς ἀλληλεγγύης μετὰ τῶν ἀρχαιολογούντων, ἀναγκάζεται τις πολλὰ νὰ παραλείπη και νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ πρὸς ἐκδοσὶν παντὸς ἀνεκδότου. Τὸ φωτογραφικὸν ἀντίτυπον, ἀκριβέστατα κατατεταγμένον, εἶναι πολὺ πρακτικὸν ἐκεῖ ὅπου αἱ πηγαὶ εἶναι πολυάριθμοι και ἡ ἐκλογὴ περιορισμένη· συγχρόνως ἡ εὐκολία τῆς μετακινήσεως ἀναδεικνύει τὴν φωτογραφίαν καταλληλοτέραν διὰ τινὰς μελέτας ἢ τὸ βιβλίον, ἢ δὲ ἀκριβεία και λεπτομέρεια αὐτῆς εἶναι ἀναγκαῖα διὰ πᾶσαν νέαν ἀναδημοσίευσιν και ἀναδεικνύουσιν αὐτὴν ἀληθῆς πρωτότυπον ἀρχείου.

Οὕτω κατέταξα και ἔφερα εἰς φῶς τὸ ἀρχεῖον τῶν ἀποστολῶν μου· συγχρόνως δημοσιεύω τὸ Δαφνίον, ὅπερ ἤδη ἐξετυπώθη, τὸ Παρέντιον, ὅπερ τυποῦται, τὸν Μυστρῶν και Σκυλίτην, οἷτινες θ' ἀκολουθήσωσι πολὺ ταχέως, ἐπιζῶ, και με τὴν σειράν των τὰς ἄλλας μου συλλογὰς· παρέχω μάλιστα τὰ πρῶτα στοιχεῖα Συντάγματος ἱστοριῶν χειρογράφων. Ἄλλ' ἡ ἐργασία ἐνός και μόνου ἀνθρώπου εἶναι περιορισμένη, τὰ δὲ ἔργα τὰ ἔχοντα ζωὴν εὐδοκῶνται διὰ κοινῆς συμπράξεως· ἡ ἀκριβὴς ἀναγραφὴ τῆς προελεύσεως ἐκάστης φωτογραφικῆς πλάκας και τοῦ δωρητοῦ αὐτῆς προσεί-

κυσεν ἤδη πολυτίμους συνεργασίας, διότι ἕκαστος δωρητῆς κατέχει τὴν προτεραιότητα και τὸ προνόμιον τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, παντὸς ζητοῦντος ἀντίτυπον τῆς φωτογραφίας ὑποχρεωμένου ν' ἀναφέρει ἐπακριβῶς εἰς τὰς παραπομπὰς του τὸν δωρητὴν μετὰ τῆς Συλλογῆς, και ν' ἀπέχη πάσης ἀναδημοσίευσως ἀνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ. Οὕτω διὰ τοῦ σεβασμοῦ τούτου τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας θ' ἀδελφῆ ταχέως ἡ συλλογὴ μας, και θὰ χαρῆ πᾶς τις εὐρίσκων παρ' ἡμῶν τὸ ὡραῖον λευκώμα τοῦ ὄρους Σινᾶ, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔδωκεν ὁ κ. Κονδακῶφ ν' ἀναπαραγάγωμεν, και τοῦ ὁποῖου ὑπάρχουσι μόνον δύο ἢ τρία ἀντίτυπα. Αἱ πολυάριθμοι φωτογραφικαὶ πλάκες, τὰς ὁποίας ἐδῶρσεν εἰς ἡμᾶς ὁ κ. Bertaux ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἀναδεικνύουσιν τὴν Συλλογὴν μας κέντρον, ὅπερ θὰ ἐκλύσῃ περὶ ἑαυτὸ τὰ ἔργα τῶν γαλλικῶν ἀποστολῶν, τὰ ὁποῖα καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀναφέρονται εἰς τὴν χριστιανικὴν και βυζαντινὴν τέχνην¹. Θὰ προκόψῃ λοιπὸν ταχέως και θ' αὐξήσῃ ἀφοῦ αἱ εἴδη τῆς ὑπερέβησαν ἤδη τὸ ὑπ' ἐμοῦ καλλιεργηθὲν ἔθνος και ἀντιλοῦσι ζωὴν ἐκ τῆς ἐλευθέρως πρωτοβουλίας και συνεργασίας ὄλων.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἔργον μας. Ὅσοι θὰ ἐκτιμήσωσιν αὐτὸ, δίκαιον εἶναι μετ' ἡμῶν νὰ εὐχαριστήσωσι με βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην ὄλους τοὺς προστάτας και φίλους, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριξαν αὐτὸ, πρῶτα δὲ τὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν πρωτοστατήσαν εἰς τὸ ἔργον «και τὴν μητέρα Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας τόσον γλυκὸ εἶναι τὸ μέλι».

ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΙΛΛΕ

¹ Δημοσιεύει τὸν κατάλογον τῶν φωτογραφικῶν πλάκων μας (Gabriel Millet, La collection chrétienne et byzantine des Hautes Etudes, Paris 1903)· δύναται τις νὰ προμηθευθῇ ἀντίτυπα ἀπενδύόμενος πρὸς τὸν κ. Gabriel Millet, maître de conférences à l'École des Hautes Etudes, à la Sorbonne, Paris). Παρακαλῶ δὲ πάντα κατέχοντα φωτογραφικὰς πλάκας σχετιζόμενας με τὴν τέχνην τῆν χριστιανικὴν και βυζαντινὴν νὰ μᾶς ἐμπιστευθῶσιν αὐτὰς πρὸς κατάταξιν εἰς τὴν Συλλογὴν.



ΕΡΩΣ ΔΡΑΠΕΤΗΣ

Ἡ Ἀφροδίτη ἐγύρευε τὸν Ἔρωτα τὸ γυνὸ της :

Ὅποιος εἶδε τὸν Ἔρωτα, τί σιράτες νὰ βασιῶ —
 εἶνε δικὸς μου ὁ χασιμὸς — κίῶν μου τὸ πῆ, θὰ πάρη
 τῆς Ἀφροδίτης τὸ φιλὶ βρεῖται του μπροστά,
 Κίῶν τουε φέρης, — κάνομε καλὰ ἐμεῖς, παλλικάρη!
 Παιδί εἶναι καλοσημαδο· σὲ δέκα θὰ φανῆ·
 Τὸ χρῶμα του ὄχι κάτασπρο, μόνο σὰ φλόγα μοιάζει·
 Τὰ μάτια του εἶναι λαμπερά, γλυκοῦλλα εἶν' ἡ φωνή,
 Γιατὶ ἄλλα συλλογίζεται καὶ λόγια ἄλλ' ἀραδιάζει.
 Σὰ μέλι εἶν' ἡ φωνοῦλλα του, κίῶ νοῦς του σὰ χολή·
 Ψεύτικο, κατεργάρικο παιδί, ποῦ ἀκριοδείχει·
 Ξετοίπωτο ἔχει μέτωπο, κεφάλι ὄλο μαλλί.
 Μικρὰ εἶναι τὰ χεράκια του, μὰ πέρα πέρα ρίχνει,
 Ρίχνει καὶ μὲς τὴν κόλασι, σιτὸν Ἄδη τὸ βαθύ!
 Γυμνὸ ἔχει σῶμα, μόνο νοῦ πολλὰ κρυφὸ καὶ πλάνο
 Καὶ πότ' ἐδῶ, καὶ πότ' ἐκεῖ πετᾷ σάν τὸ στρουθί,
 Σ' ἄντρες, γυναῖκες κάθεται στὰ σπλάγχνα τους ἀπάνω.
 Τόξο κρατεῖ μικροῦτσικο μὲ βέλος ὀμπροστά,
 Τόσο δὰ βέλος — μόν' αὐτὸ σιτὸν οὐρανὸ καρφώνει.
 Χρυσὴ εἶν' ἡ φαρετροῦλλα του, μὰ μέσα ἔχει κλειστά
 Κεῖνα τὰ πιροκάλαμα, ὄπου κ' ἐμὲ πληρώνει.
 Ὅλα του τοῦτα εἶναι κακὰ· μ' ἀπ' ὄλα πὺδ κακῆ
 Εἶν' ἡ μικρὴ λαμπάδα του, ποῦ καὶ τὸν Ἥλιο καίει.
 Ἄν τὸν τζακώσης, δέσε τον ἀλύπητ' ἀπ' ἐκεῖ
 Κιᾶμ' ἀρχινήση κλάματα, μὴν τὸν ἀκοῦς, ἄς κλαίῃ!
 Κιᾶμα γελᾷ, ἐσὸν τραῦα τον· κιᾶμα φιλιὰ ἀρχινᾷ,
 Φεῦγ', ἔχει χεῖλια πύρινα, φιλιὰ φαρμακεμένα·
 Κιᾶμα σοῦ πῆ «τὰ ὄπλα μου σοῦ τὰ χαρίζω, νά»,
 Μὴ γγίξῃς δῶρα πλανερά, μὲς τὴ φωτιά βαμμένα!

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΒΡΑΔΥΝΗ ΛΥΠΗ

Πεθαίν' ἡ μέρα σιτὸ βουνό.
 Τὰ πεῦκα ὅ τὰ κρογιάλι
 σιγὰ σιγ' ἀπ' τὸν βραδυνὸ
 θαμπώνουν ἴσκιό πάλι.

Καὶ μουρμουρίζει μοναχῆ
 σάν νὰ παραμιλάῃ
 τοῦ ἔρημου δάσους ἡ ψυχῆ
 σιτὸ ρέμα ποῦ κολάει.

Ὁ ἥλιος πάντα καίει
 μου τάζει μόλις ἔβγη,
 κ' εἶν' ὄρα του, ὠϊμέν', αὐτῆ
 ποῦ τὸ ξεχνᾷ καὶ φεύγει.

Τὴν ἄρημ ἀκοῶ τοῦ γιалоῦ
 ποῦ σιάζει ἀπὸ τὸν βράχο
 σάν δάκρυ πένθους σιωπηλοῦ...
 Ἀγάπη μου, τί νάχω! !

Ε. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΕΙΑΙΝΟΥ

ΟΤΑΝ ΣΒΥΝΟΥΝ ΤΑ ΞΥΛΑ...

Οταν σβύνουν τὰ ξύλα στὴ θερμάστρα...
 εἶναι ἡ ὄρα ποῦ ξυπνοῦν κάποια λησμονημένα καὶ νεκρὰ πρόσωπα, νεκρὰ ἀπὸ πολλὸν καιρὸ, ἡ ὄρα ποῦ ξυπνοῦν κάποια λόγια καὶ ὀνόματα κοιμισμένα, ἡ ὄρα ποῦ στὰ χλωμά καὶ ζαρωμένα πρόσωπα ξαναθίζουν χᾶδια καὶ φιλιὰ μαραμένα.

Ὅταν σβύνουν τὰ ξύλα...

εἶναι ἡ ὄρα, ποῦ ὄνειρεύεται κανένας ἀπέραντες, εὐγενεῖς σάλες, μὲ τοίχους σκεπασμένους ἀπὸ παλιὲς προσωπογραφίες, μὲ παρκέτα κερωμένα καὶ γυαλιστερά σάν καθρέφτες, μ' ἐπιπλα χρυσομένα, στρωτὰ μὲ μετάξι καὶ κεντήματα, σάλες φωτισμένες μὲ χιλιάδες κεριὰ.

Ὅταν σβύνουν τὰ ξύλα...

ὄνειρεύεται κανένας εὐγενεῖς κ' ἀργοκίνητες μορφές γυναικῶν, μέσα σὲ παχειὰ κύματα ἀπὸ δαντέλες καὶ μεταξοτά, μὲ μαλλιά πουδραρισμένα, μὲ κάτασπρα πρόσωπα καὶ χιονόλευκες πλάτες, σπαρμένες μὲ ψεύτικες ἐλῆδες, ἀπὸ

μεταξοτὸ ταφετά. ὄνειρεύεται κανένας ἱππότες εὐλύγιστους κ' εὐγενεῖς, μὲ περούκες καὶ μεταξοτὸς κάλτσες, μὲ γοβάκια ἀπὸ λουστρίνι, στολισμένα ἀπὸ μεγάλους ἀσημένιους φιόγκους, μὲ τὸ ἀριστερὸ χεῖρι ἀκουμπισμένο στὴ λαβὴ τοῦ ξίφους.

Ὅταν σβύνουν τὰ ξύλα...

Μπροστὰ στὴ φωτιά ποῦ πεθαίνει, κάποια πόδια ἀρρωστημένα κ' ἀδύνατα, κάποια πόδια γεροντικά κουνιοῦνται, σάν νὰ κρατοῦν τὸν ἦχο κάποιας ἀνήκουστης μουσικῆς, μιᾶς μουσικῆς σιγαλῆς καὶ λιγοθυμισμένης, σάν βῆμα μενουέτου.

Ὅταν σβύνουν τὰ ξύλα...

Ξυπνοῦν οἱ νεκρὲς καὶ λησμονημέναις μορφαίς, ξυπνοῦν τὰ λόγια καὶ τὰ ὀνόματα τὰ ξεχασμένα, καὶ στὰ χλωμά καὶ ζαρωμένα μάγουλα, ἀνάμεσα στὰ δάκρυα ποῦ σιγοτρέχουν, ξαναθίζουν τὰ φιλιὰ καὶ τὰ χᾶδια τὰ μαραμένα.

Ὅταν σβύνουν τὰ ξύλα στὴ θερμάστρα...

[Μετάφρ. Π. Νβ.]

Μ. ΑΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΜΙΑΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

Σπανίως επέτιγεν έρευνα, όσον ή τελευταία των «Παναθηναίων» περί του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου. Η διεύθυνσις του περιοδικού εκέφθη να έρωτηση κυρίως καθηγητάς και πολιτευομένους άφ' ενός δηλαδή τους εκπαιδευτικούς, οι όποιοι θα έκαλούντο κ' επίσημως να εκφράσου μίαν γνώμην σοφήν, άφ' έτέρου δε τους προϊσταμένους των κοινών, οι όποιοι θα ήδύναντο ίσως ν' αποφασίσουν ποτέ μεταξύ των σοφών γνώμων, να επικυρώσουν διά της ψήφου των έν τή Βουλή, ή και να εφαρμόσουν ως Υπουργοί την σοφωτέραν.

Έννοείται, ότι ούτε όλοι οι εκπαιδευτικοί, ούτε όλοι οι πολιτευτάι ήρωτήθησαν. Η αποστολή της έγκυκλίου έγινε κατ' έκλογήν. Άλλ' οι περισσότεροι των έρωτηθέντων έσπευσαν να παντήσουν εις τα έρωτήματα, και τα «Παναθηναία» ητύχησαν να δημοσιεύσουν 15 γνώμας περί «Καποδιστριακού Πανεπιστημίου» υπογεγραμμένας με τα γνωστότερα και σημαντικώτερα των παρ' ήμιν όνόματα. Κ' εκείνοι άκόμη, οι όποιοι σπανιώτατα γράφουν ή δίδουν συνεντεύξεις, δέν έδίστασαν να διατυπώσουν την γνώμην των. Κ' ένω παραδείγματος χάριν, ο μόν κ. Άγγελος Βλάχος, ο προθυμώτατα συνήθως άπαντών εις τάς έρωτήσεις, έγραψεν ότι είνε άπροετοίμαστος και δέν εύκαιρέι να προετοιμασθή, ο δε κ. Γ. Μιστριώτης, ο περίπαντός έπιστητού εύχαρίστως τάς διατριβάς ποιούμενος, ηγήθη διά τον ίδιον περίπου λόγον να εκφράση γνώμην, — είδομεν έξαφνα εις την Έρευναν τον κ. Α. Δεληγεώργην, τον συνήθως τόσον όλιγόλογον κ' επιφυλακτικόν! Άκριβώς, ή προθυμία των άπροθυμωτέρων εις φλυαρίας αποδεικνύει πόσον τό εκπαιδευτικόν ζήτημα θεωρείται παρ' ήμιν σπουδαίον, ή δ' έπιτυχία της Έρεύνης έγκείται εις τό ότι ξεηρένησε και στρώματα μάλλον άνεξερενήτα. . .

Όσον άφορᾷ τό πράγμα, όλοι σχεδόν οι άπαντήσαντες εϋρέθησαν σύμφωνοι ότι πρόκειται μάλλον περί όνειρου. Είνε ζήτημα, είπον, και άν υπάρχουν άκόμη αυτά τα χρήματα είνε ζήτημα άν θα δοθούν ποτέ εις την Έλλάδα και είνε ζήτημα άκόμη, άν ή δικαιοματική ψήφος της ρωσικής Κυβερνήσεως θα επέτρεπε την χρησιμοποίησιν των πρός τό συμφέρον του έλληνισμού. Όστε ή ίδρυσις δευτέρου Πανεπιστημίου διά του κληροδοτήματος Δομπόλη,

δέν φαίνεται ούτε πολύ προσεχής ούτε πολύ βεβαία.

Άδιάφορον. Καμμία δυσκολία δέν έμποδίζει την υπόθεσιν. Οι λαβόντες μέρος εις την Έρευναν των «Παναθηναίων» υπέθεσαν ότι τά χρήματα υπάρχουν, ότι εϋρίσκονται ήδη εις τάς χείρας μας, και ότι είμπορούμεν να τά χρησιμοποιήσωμεν όπως θέλομεν. Και ή άγαθή αυτή υπόθεσις έχρησίμευσεν ως άφορμή διά να διατυπώση έκαστος την άτομικήν του γνώμην περί της παρ' ήμιν άνωτάτης Έκπαιδεύσεως.

Είνε πολύ χαρακτηριστικόν, και αξιοσημείωτον, και διδακτικόν, και εύελπι, άν θέλετε, ότι οι πλείστοι των διαπερτών αυτών έπιστημονών και πολιτευτών, θεωρούν την έπιστημονικήν μας εκπαίδευσιν πολύ θεωρητικήν και αρκετά άνωφελή. Και διά των βλοθετικών χρημάτων του Δομπόλη θα ηύχοντο να ιδρυθή Σχολή άνωτέρα, όλιγώτερον κλασσική, περισσότερο πρακτική, έχουσα μεγαλειτέραν σχέσιν με την εφαρμόγην παρὰ με την θεωρίαν.

Εις την Έλλάδα, μίαν φοράν κ' έναν καιρόν, όλοι έζητούσαν γράμματα. Ίδου ότι σήμεραν ζητούν πράγματα. Πόσον ήλλαξεν ή έποχή, αι ιδέαι, αι σκέψεις, αι βλέψεις, τα ιδανικά! Να προτιμώμεν τον ήλεκτρισμόν από τάς δημηγορίας του Θουκυδίδου, — να προτιμώμεν την μηχανικήν από τάς νεαράς του Ίουστινιανού! Άλλ' έπρεπε να μάς καταλύση τό πλήθος των άγραμμάτων φιλολόγων, των άστοχειώτων διηγόρων, των θεωρητικών ίατρών, των άνορθογράφων θεσιθρών με τά προσόντα, διά να έννοήσωμεν επιτέλους ότι ή Έκπαιδεύσις μας, από της κατωτάτης μέχρι της άνωτάτης, χωλαίνει, διά να υποπτευθώμεν ότι στήριζεται επί βάσεως ίσως σιθράς, ως εκ της πολυκαιρίας, — διά ναρχίσωμεν να σκεπτόμεθα ότι πρέπει να μεταβληθῆ όλίγον, να νεωτερίση, να εκπολιτισθῆ.

Και σημειώσατε, ότι οι άπαντήσαντες εις την Έρευναν των «Παναθηναίων» δέν είνε οι νέοι οι ρηξικέλευθοι κ' επαναστατικοί. Δέν είνε οι άπόφοιτοι της Άκαδημίας του Ρουσοπούλου δέν είνε οι ιδρυτάι της «Έθνικής Γλώσσης» δέν είνε ούτε οι συντάκται του «Άκρίτου» και του «Νουμά». Είνε άνθρωποι γηράσαντες και ανατραφέντες με τό παλαιόν άμαρτωλόν καθεστώς, συνειδημένοι παιδιόθεν να



ΔΑΣΟΣ — ΕΛΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Κ. ΠΑΡΕΝΗ

φέρουν τά πάντα εις τον αυτών παρανομαστήν της έλληνοπροπείας και της ελληνικούρας. Η θεωρία, ο κλασσικισμός, ή λατρεία των μαρμάρων, των λέξεων και των τύπων όσοι άρσθμαύν μερικώς αλώνας, ή δυσπιστία προς κάθε νεώτερον και ανατρεπτικόν, κατήντησε δι' αυτούς έμφαντον, άνάγκη της ζωής, — της νεοελληνικής ζωής, οίαν έδημιούργησαν αυτήν τά γυμνάσια και τό πανεπιστήμιόν μας, ή Βουλή μας και αι έφημερίδες μας, οι άμβωνές μας και τά βήματα των Συλλόγων, τά θέατρα μας και ή άκόμη και οι ποιήται μας! Και όμως άνδρες του παρελθόντος τούτου ήρχισαν να σκέπτονται όπως οι νέοι, να υποχωρούν, να ζητούν άλλαγήν του συστήματος, ανακαίνισιν και συμπλήρωσιν της Έκπαιδεύσεως, βάσεις

πρακτικώτερας και άσφαλεστέρας διά την δημιουργίαν της μελλούσης νεοελληνικής ζωής. Αυτό σημαίνει ότι, κατά την παροιμίαν, τό μαχαίρι έφθασεν ως τό κόκκαλο.

Την Έρευναν των «Παναθηναίων» θα ήθελα να αναγνώσουν μετά προσοχής όλοι οι Έκπαιδευτικοί μας και όλοι οι πολιτευόμενοι. Τό πόρισμά της είνε τόσον σαφές, τόσον εύγλωττον, τόσον επιβλητικόν! Είνε άρά γε άνάγκη του κληροδοτήματος του Δομπόλη, τό όποιον είμπορεί και να μη περιέλθη ποτέ εις χείρας μας, διά να εφαρμόσωμεν μίαν ιδέαν, διά να πραγματοποιήσωμεν μίαν καινοτομίαν, την όποιαν μάς επιβάλλει ή άνάγκη; Και άν χρειάζεται πρακτική εκπαίδευσιν διά τό Κράτος μας είνε τάχα άνάγκη να ιδρυθούν και άλλα Πανε-

πιστήμια και άλλα Γυμνάσια; Διαιτί να μη τροποποιηθῶν τὰ υπάρχοντα; Διαιτί να μη δημιουργηθῶν νέα ἔδρα, διαιτί να μη καταρτισθῶν νέα τμήματα, καταργουμένων μερικῶν ἀπὸ τ' ἀρχαιότερα καὶ παλαιότερα; Ἦτο ἀνάγκη νάφιση κληροδότημα ὁ Δομπόλης, διὰ νὰ ἐλαττωθῶν αἱ ὄραι τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὰ Γυμνάσια, διὰ νὰ ἐξορισθῶν τὰ λατινικά, καὶ νὰ προστεθῶν τὰ πρακτικὰ μαθήματα; Καὶ

εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ ἐπιτρέψη ἡ Ρωσσία διὰ νὰ ἐνισχυθῶν αἱ πρακτικαὶ Σχολαὶ τοῦ Ἐθνικοῦ μας Πανεπιστημίου; Μία ἀνακαίνισις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ Καροδίστρια. Θὰ ἦτο τόσο ἀπλούστερον, τόσο πρακτικώτερον, τόσο σοφώτερον, τόσο ὀλιγώτερον ὀνειρώδες καὶ ὑποθετικόν! Καὶ αὐτόχημα θὰ ἦτο σωτήριον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ *

ΑΓΑΠΗΤΗ ΜΟΥ ΒΑΡΕΓΚΑ,

5 Αὐγούστου

Ἐραῖα! ἄγγελέ μου. Εἶσαι τῆς ἰδέας πῶς δὲν εἶναι ἐπιτέλους καὶ δυστύχημα τὸ ὅτι δὲν εὗρηκα νὰ δανεισθῶ. Καλά εἶμαι ἡσυχος, εἶμαι εὐτυχῆς καὶ χαρούμενος ποῦ δὲν θὰ μ' ἐγκαταλείψῃς, ἐμένα τὸν γέρο, καὶ ποῦ θὰ μείνῃς στὴν ἴδια κατοικία. Καί, γιὰ νὰ τὰ εἰπῶ ὅλα, ἤμουν τρελλὸς ἀπὸ τὴν χαρὰ μου, σὰν εἶδα τὸ γραμματάκι σου, ποῦ γράφεις τόσο καλὰ γιὰ μένα καὶ μ' ἐννοεῖς τόσο πολὺ. Δὲν τὸ λέγω ἀπὸ ὑπερηφάνεια ἀλλὰ διότι βλέπω πόσο μὲ ἀγαπᾷς ὅταν σκέπτεσαι τὴν καρδιά μου. Μὰ γιατί νὰ μιλοῦμε τώρα γιὰ τὴν καρδιά μου; Ἄς τὴν ἀφήσωμε τὴν καρδιά — μὲ διατάττεις ὅμως, ἀγάπη μου, νὰ διώξω τὴ μικροψυχία. Ναι, ἄγγελέ μου, κ' ἐγὼ ἐπίσης σκέπτομαι πῶς δὲν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι μικροψυχος μὲ ὅλα αὐτὰ ὅμως, σκέψου καὶ σύ, ἀγάπη μου, τί ὑποδήματα θὰ φορέσω αὐριο γιὰ νὰ πάω στὸ γραφεῖο; Ἐδῶ μιλοῦν τὰ πράγματα, ἀγάπη μου καὶ μὲ μιὰ τέτοια σκέψι ἤμπορεῖ νὰ χαθῇ ἓνας ἄνθρωπος, νὰ χαθῇ ὅλο τελα. Καὶ ὅμως δὲν λυποῦμαι γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου, δὲν μὲ μέλει καὶ χωρὶς ἐπανωφόρι νὰ μείνω καὶ χωρὶς ὑποδήματα, μέσα στὴν σκληρότερη παγωνιά, δὲν μὲ μέλει, τὸ ὑποφέρω εἶμαι συνειδησμένος, εἶμαι κοινὸς ἄνθρωπος· ἀλλὰ τί θὰ εἰποῦν οἱ ἄλλοι; Οἱ ἐχθροί μου, ὅλαις ἢ κακαῖς γλώσσαις τί θὰ εἰποῦν ὅταν μὲ ἴδουν χωρὶς ἐπανωφόρι; Τὸ ἐπανωφόρι, τὰ ὑποδήματα, τὰ φοροῦμε γιὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ γιὰ

νὰ ἔλθωμε στὴν πραγματικότητα, ἀγάπη μου, ψυχούλα μου, ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ὑποδήματα γιὰ νὰ σώσω τὴν τιμὴ μου καὶ τὴν ὑπόληψί μου τὰ τρύπια ὑποδήματα καταστρέφουν καὶ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑπόληψι. — Πίστεψέ το, πίστεψε τὴν πείρα μου· εἶμαι γέρος, γνωρίζω τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀκουσε ἐμένα, ὄχι τοὺς ἄλλους κατεργαρέους.

Μὰ, δὲν σοῦ διηγήθηκα ἀκόμη λεπτομερῶς τὰ σημερινά μου βάσανα. Μέσα σὲ λίγες ὥρες ὑπόφερα ἠθικῶς περισσότερο ἀπ' ὅτι ἄλλοι ὑποφέρουν σ' ἓνα ἔτος. Νά, τὸ ἱστορικὸ μου: — ἐπῆγα πολὺ πρῶτ' γιὰ νὰ εἶμαι βέβαιος πῶς θὰ τὸν εὗρω στὸ σπίτι του καὶ γιὰ νὰ φθάσω τὴν ὠρισμένη ὥρα στὸ γραφεῖο. Ἦτον μιὰ τέτοια βροχή, ἓνας τέτοιος παληόκαιρος σήμερα! Ἐχώδηκα στὸ ἐπανωφόρι μου, ὁμορφούλα μου, καὶ σὲ ὅλο τὸν δρόμο ὀλοένα λέγω ἀπὸ μέσα μου: «Κύριε, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας μου καὶ εἰσάκουσον τὴν ἐπιθυμίαν μου!» — Ὅταν περνοῦσα μπρὸς στὴν ἐκκλησιά***, ἔκανα τὸν σταυρὸ μου ἐν συντριβῇ μὰ σκέφθηκα πῶς θὰ ἦτον κακὸ νὰ ἱκετεύσω τὸν Κύριον. Βυθισμένος στὴς σκέψεις μου, τίποτε δὲν ἐκύνταξα, οὔτε ἐπρόσεχα στὸν δρόμο ποῦ πῆγαινα. Οἱ δρόμοι ἦταν ἔρημοι, οἱ σπάνιοι διαβάταις ποῦ ἀπαντοῦσα ἦταν ὅλοι ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς, καὶ οὔτε εἶναι ν' ἀπορήσῃ κανεὶς γι' αὐτό· πῶς πηγαίνει νὰ περιπατήσῃ αὐτὴ τὴν ὥρα καὶ μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ; Ἄπάντησα ἓναν ὄμιλο ἐργατῶν μὲ φορέματα ἐλεεινά· μὲ τσαλαπάτησαν, τὰ ζῶα! Ἦμουν στενοχωρημένος, μοῦ ἔκανε πολὺ κακὸ, οὔτε σκεπτόμουν πιά γιὰ χρήματα. — Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ! Κοντὰ στὸ γεφύρι τῆς

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 181.

Ἀναστάσιος ἔφυγε ἢ μία μου σόλα δὲν ἤξερω πῶς νὰ προχωρήσω. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπαντῶ τὸν γραφεῖα μας Ἐρμιόλαϊφ σταματῶ, στέκεται ἴσιος σὰν στρατιώτης μπρὸς στὸν ἀνώτερό του, μὲ ἀκολουθεῖ μὲ τὸ βλέμμα καὶ νομίζεις πῶς ζητεῖ μιὰ δεκάρα γιὰ κρασί. «Ἐ, φίλε μου, σκέφθηκα, καλὰ τὴν ἐπέτυχες!» Ἦμουν κατακουρασμένος, σταμάτησα μιὰ στιγμή γιὰ ν' ἀναπαυθῶ καὶ ἀρχισα πάλι τὴν πορεία. Ἐκύνταξα γύρω μου ἐπίτηδες γιὰ νὰ ξεφύγω τὴ σκέψι ποῦ μὲ κυνηγοῦσε· ἤθελα ἔτσι νὰ ἀναλάβῃ λίγο τὸ ἠθικόν μου, μὰ τίποτε δὲν ἤμποροῦσε σὲ τίποτε νὰ σταματήσῃ ὁ νοῦς μου καί, τὸ χειρότερο, πατοῦσα μέσα στὴς λάσπες, τόσο, ποῦ ντροπέμουνα τὸν ἑαυτὸ μου. Ἐπιτέλους εἶδα ἀπὸ μακρὰ ἓνα ξύλινο σπιτι κτρινοβαμμένο, μὲ ἓνα μεσαῖον ποῦ ἦτον σὰν σκοπιά. — Αὐτὸ θὰ εἶναι, σκέφθηκα ἔτσι μοῦ περιέγραψε ὁ Αἰμίλιος Ἰβάνοβιτς τὸ σπίτι τοῦ Μάρκοφ, (αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ τοκιστοῦ, ἀγάπη μου). Δὲν ἀμφεβάλλα πιά, καὶ ὅμως ρώτησα ἓναν ἀστυφύλακα: «Τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ σπίτι, παρακαλῶ;» Ὁ ἀστυφύλαξ, ἓνας χωριατάνθρωπος, μοῦ ἀπαντᾷ σὰν θυμωμένος καὶ μέσα στὰ δόντια του: «Τοῦ Μάρκοφ». Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀστυφύλακες εἶναι τόσο χωριάτες! Ἀλλὰ τί μὲ μέλει γιὰ τοὺς ἀστυφύλακας! Τί τὰ θές, ἦτον καὶ αὐτὸ μιὰ κακὴ, μιὰ δυσάρεστη ἐντύπωσις ἐπιτέλους τὸ ἓνα φέρνει τὸ ἄλλο καὶ ἀπὸ ὅλα μαζί βγαίνει κάτι ὅμοιο μ' ἐκεῖνο ποῦ αἰσθάνεσαι, καὶ πάντα ἔτσι συμβαίνει. Ὅσο πλησίαζα τὸ σπίτι, μέγαλωνε καὶ ἡ ἀνησυχία μου. — «Ὅχι, σκέφθηκα, δὲν θὰ μοῦ δαρεῖται, ποτὲ δὲν θὰ τὸ κάνῃ! Γι' αὐτὸν εἶμαι ἓνας ἄγνωστος, τὸ ζήτημα εἶναι λεπτὸ καὶ τὸ ἔξωτερό μου δὲν θὰ τὸν διαθέσῃ καλὰ... Ἄς εἶναι, ἄς γίνῃ ὅ,τι θέλει ὁ Θεός· θέλω νὰ ξέρω ὅμως πῶς ἔκανα ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε δὲν θὰ μὲ φῆῃ ἐπιτέλους!» — Καὶ ἔτσι ἀνοιξα σιγὰ τὴ θύρα. Ἄλλη δυστυχία: ἓνα παληόσκυλο ἀρχίζει νὰ γαυγίζει καὶ σηκώνει τὸν κόσμον στὸ πόδι! Αὐταῖς ἢ ἀτυχίαις, ἀγάπη μου, αὐτὰ τὰ μικροπράγματα σ' ἐρεθίζουν, σὲ φοβίζουν καὶ σοῦ ἀφαιροῦν τὸ θάρρος ποῦ εἶχες ἀπὸ πρὶν. Μπαίνω στὸ σπίτι περισσότερο πεδαιμένος παρὰ ζωντανός καὶ ἐκεῖ μὲ περιμένει ἄλλη κακοτυχία: δὲν εἶχα παρατηρήσει μπροστά μου πῶς ν' ἀνεβῶ τὸ κατώφλι καὶ σκοντάφτω πάνω σὲ μιὰ γυναῖκα ποῦ ἀδειαζε ἓνα τενεκὲ γάλα ὅλο τὸ γάλα χύνεται χάμω. Τὸ ἀνόητον γυναῖον βάνει τῆς φωνές: «Ποῦ πᾶς, καλέ; Τί ζητεῖς;» Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ κλαίῃ τὸ γάλα ποῦ χύθηκε.

Βλέπω, ἀγάπη μου, πῶς πάντα μοῦ συμβαίνει τὸ ἴδιο, κάθε φορὰ ποῦ βρισκόμαι σὲ ὅμοια περίστασι· πῶς νὰ πιστέψω πῶς εἶναι τῆς μοίρας μου ἀδύνατον νὰ μὴ μοῦ τύχῃ κάποιο δυστύχημα. Μὲ τὸν θόρυβον ἐκεῖνον βγήκε μιὰ γρη῏ά μίγισσα, μιὰ φιλανθὴ νοικοκυρά. Τὴν ἐρωτῶ ἀμέσως: «Ἐδῶ κατοικεῖ ὁ Μάρκοφ;» — Ὅχι, ἀποκρίνεται στὴν ἀρχὴ ἀφοῦ μ' ἐκύνταξε καλὰ, μ' ἐρωτᾷ: «Τί τὸν θέλετε;» Τῆς δίνω ἐξηγήσεις, λέγω τὸ ὄνομα τοῦ Αἰμίλιου Ἰβάνοβιτς, καὶ πῶς ἔρχομαι γιὰ μιὰ μικρὴ ὑπόθεσι, καὶ τὰ λοιπά. Ἡ γρη῏ά φωνάζει τὴν κόρη τῆς ἔρχεται γυμνόποδη μὲ μικροῦλα. «Πῆγαινε νὰ φωνάξῃς τὸν πατέρα σου· εἶναι ἀπάνω. — Καθῆστε, παρακαλῶ». Μπήκα σ' ἓνα δωμάτιο ποῦ δὲν εἶχε τίποτε τὸ ξεχωριστό· στοὺς τοίχους κρεμασμέναις ὅλο εἰκόνας στρατηγῶν ἓνα ντιβάνι, ἓνα τραπέζι στρογγυλὸ, μιὰ ρεζεντὰ καὶ βαλοσαμίναις. Δὲν ἤξερα ἂν ἔπρεπε νὰ τὸ στρίβω γιὰ νὰ μὴ ντροπιασθῶ. Ναι, σὲ βεβαιώνω, ἀγάπη μου, ἤθελα νὰ φύγω! «Ἐρχομαι αὐριο, σκέφθηκα, θὰ εἶναι καλλίτερος καιρὸς, θὰ περάσῃ ἡ μπόρα — σήμερα ἔχομε τὸ γάλα ποῦ χύθηκε, καὶ οἱ στρατηγοὶ σὰν νὰ τὰ ἔχουν κατεβασμένα!...» Σηκώθηκα λοιπὸν νὰ φύγω, μὰ ἔξαφνα φάνηκε ὁ Μάρκοφ, ἓνας ἄνθρωπος, πῶς νὰ σοῦ τὸν πῶ, μὲ ἄσπρα μαλλιά καὶ μικρὰ πονηρὰ μάτια· φοροῦσε μιὰ ρόμπα λερωμένη καὶ εἶχε ἓνα σχοινὶ γιὰ ζώνη. Μ' ἐρώτησε τὴν αἰτία ποῦ τὸν ζητοῦσα· μισοεἶπα τὸ ὄνομα τοῦ Αἰμίλιου Ἰβάνοβιτς καὶ πῶς εἶχα ἀνάγκη σαράντα ρούβλια... Δὲν πῆγα ὡς τὸ τέλος ἐδιάβασα μέσα στὰ μάτια του πῶς ἡ ὑπόθεσις μου ἦταν χαμένη. «Δὲν ἔχω χρήματα, ἀποκρίθηκα· μὰ, ἔχετε κανένα ἐνέχυρο;» Τοῦ εἶπα πῶς δὲν ἔχω ἐνέχυρο, μὰ πῶς μὲ εἶχε στείλει ὁ Αἰμίλιος Ἰβάνοβιτς εἶπα δηλαδὴ ὅτι εἶχα νὰ εἰπῶ. «Ὅχι, ἀποκρίθη, ἀφοῦ μὲ ἀκουσε ὡς τὸ τέλος· τί ἔχει νὰ κάνῃ ὁ Αἰμίλιος Ἰβάνοβιτς; Δὲν ἔχω χρήματα.» — Λοιπὸν, σκέφθηκα, ἔτσι θὰ γινότανε, τὸ ἐπρόβλεπα, τὸ ἤξερα ἀπὸ πρὶν. Ἦθελα, Βάρεγκα, τὴν ὥρα ἐκεῖνη ν' ἀνοῖξῃ ἢ γῆ νὰ μὲ καταπῆῃ ἤμουν παγωμένος, ἦταν πιασμένα τὰ γόνατά μου, αἰσθανόμουν μιὰ φαγοῦρα στὴ σπονδυλική μου στήλη. Ἐκύνταξα τὸν Μάρκοφ, ποῦ καὶ αὐτὸς εἶχε καρφωμένα τὰ μάτια του ἀπάνω μου: «Πῆγαινε λοιπὸν, φίλε μου, δὲν γίνεται τίποτε καλὰ τῆς ματιᾶς του αὐτῆς σὲ κάθε ἄλλη περίστασι θὰ ἔμενα ἀκόμα στοῦ Μάρκοφ. — Μὰ, τί χρειάζεσθε τὰ χρήματα;» (Αὐτό, ἀ-

γάπη μου μ' ερώτησε!). "Ανοίξα τα χεῖλη γὰρ νὰ μὴ μείνω βουβός, μὰ οὔτε μὲ ἀκουσε: «Ὅχι, ἀποκρίθη, δὲν ἔχω χρήματα. Ἄν εἶχα, θὰ σὰς ἔδινα εὐχαρίστως». Ἐπέμεινα μὲ ὅλα μου: «Δὲν σὰς ζητῶ κανένα μεγάλο ποσόν, θὰ σὰς τὰ πληρώσω στὴν προθεσμία, ἴσως καὶ πρωτίτερα πάρτετέ μου ὅτι τόκον θέλετε: νὰ εἰσθε βέβαιος πὼς θὰ σὰς πληρώσω...» Ἐκείνη τῆ στιγμῇ, ἀγάπη μου, συλλογιζόμουν ἑσένα, θυμόμουν ὅλη σου τὴ δυστυχία καὶ ὅλες σου τὴς ἀνάγκες, θυμόμουν τὸ μισό σου ρούβλι. «Ποῖός ρωτᾷ γιὰ τὸν τόκο!» εἶπε ὁ Μάρκοφ. "Ἄν ἔχετε κανένα ἐνέχυρο! Ἄλλὰ καὶ πάλι, δὲν ἔχω χρήματα, σὰς τὸ ὀρκίζομαι στὸν Θεό· εἰδεμὴ, θὰ τὸ ἔκανα εὐχαρίστως». Ἐτόλμησε νὰ ἐπικαλεσθῆ μάργουρα καὶ τὸν Θεό, ὁ ληστής!

"Υστερα ἀπ' αὐτό, ἀγαπητή μου, οὔτε θυμῶμαι πὼς ἔφυγα, πὼς πέρασα τὴ συνοικία Βίμπορ, πὼς ἔφθασα στὸ γεφύρι τῆς Ἀναστάσεως. Τρομερὰ κουρασμένος, παγωμένος ἀπὸ τὸ κρύο, μόλις στὴς δέκα ἔφθασα στὸ γραφεῖο. Ἦμουν μέσα στὴ λάσπη· ἠθέλησα νὰ καθαρισθῶ λίγο· μὰ ὁ Σνεγκύρεφ, ὁ κλητὴρ, δὲν μοῦ τὸ ἐπέτρεψε: «Αὐτὸ δὲν γίνεται, εἶπε, θὰ καταστρέψετε τὴν βούρσα, ποῦ εἶναι περιουσία τοῦ Κράτους». Ἔτσι μὰς φέρονται τώρα, ἀγάπη μου, δηλαδή γι' αὐτοὺς τοὺς κυρίους εἶμαι χειρότερος ἀπὸ τὴ ψάθα ποῦ σκουπίζουν τὰ πόδια των. Ξέρεις τί μὲ πληγώνει, Βάρεγκα; — Ὅχι τὸ χρῆμα, ἀλλὰ αὐταῖς ὅλαις ἢ συμφοραῖς τῆς ζωῆς, ὅλα τὰ κρυφομυλήματα, τὰ χαμόγελα αὐτὰ καὶ τὰ πειρακτικὰ λόγια. Ὁ Ἐξοχώτατος ἤμπορεῖ, κατὰ τύχην, καὶ νὰ τὸ παρατηρήσῃ. — Ἔ, ἀγάπη μου, πέρασαν πιά ἡ καλαῖς μου μέραις! Σήμερα ξαναδιάβασα ὅλα σου τὰ γράμματα· σὲ κάνουν μελαγχολικὸ, ἀγάπη μου! Ὑγίαινε, ἀγαπητή μου ὁ Κύριος νὰ σὲ διαφυλάττῃ!

Μ. ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

Υ. Γ. Ἦθελα, Βάρεγκα, νὰ πάρω ὕψος τραγικωμικὸν γιὰ νὰ σοῦ διηγηθῶ τὴ συμφορὰ μου, μὰ βλέπω πὼς δὲν εἶχα τὸν οἶστρο μου γιὰ ἀστεῖα. Ἦθελα νὰ μὴ σὲ λυπήσω. — Θὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ, ἀγάπη μου, ἄφευκτα. Θὰ ἔλθω αὐριο.

11 Αὐγούστου

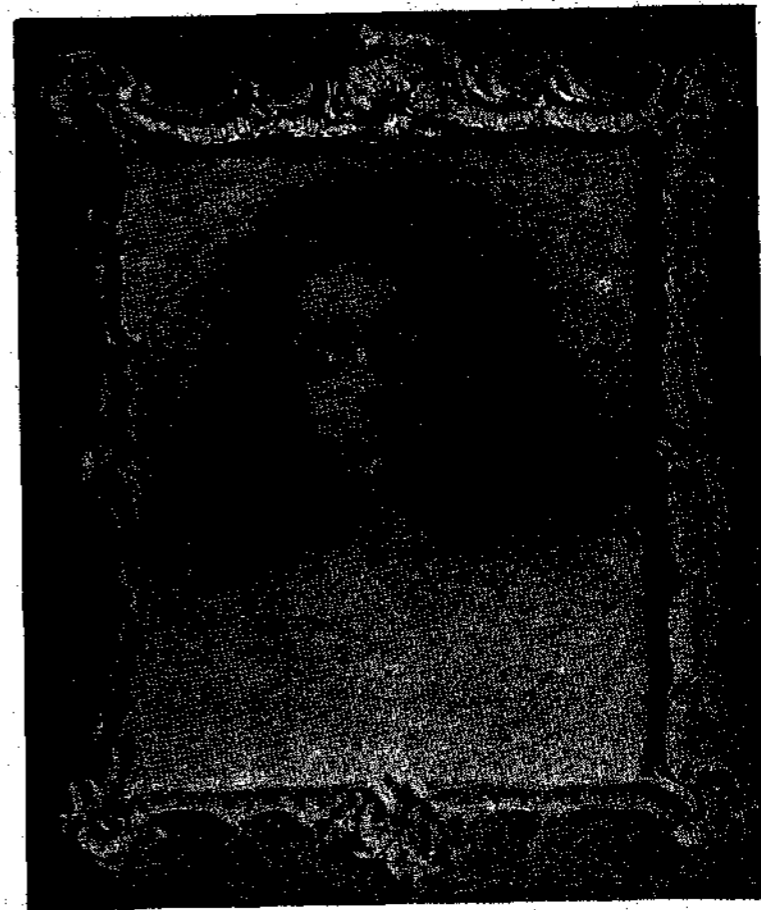
Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα! Ἀγαπητή μου! Εἶμαι χαμένος, εἶμεθα καὶ οἱ δύο χαμένοι, καὶ οἱ

δύο· μαζί, χαμένοι γιὰ πάντα. Ἐχασα τὴν ὑπόληψί μου, τὴν ἀξιοπρέπειά μου, — ὅλα! εἶμαι χαμένος, καὶ μαζί μου καὶ σὺ, ἀγάπη μου ἐσὺ κ' ἐγώ, εἶμεθα χαμένοι ἀμετακλήτως! Ἐγώ, ἐγώ σὲ κατέστρεψα! Μὲ καταδιώκουν, ἀγάπη μου, μὲ περιφρονοῦν, μὲ περιπαίζουν καὶ ἡ νοικοκυρὰ μου μὲ ὑβρίζει. Καὶ τί δὲν μοῦ εἶπε, καὶ τί δὲν μοῦ ἔψαλε σήμερα! Μὲ μεταχειρίζεται χειρότερα παρὰ ἓνα σκουπίδι. Τὸ βράδυ, σὴ συνάθροισι τοῦ Ραταζάγεφ, κάποιος ἐδιάβασε ἓνα γράμμα ποῦ σοῦ εἶχα γράψῃ καὶ ποῦ ἔπεσε κατὰ τύχην τὸ σχέδιο ἀπὸ τὴν τσέπη μου. Ἀγάπη μου, τί γέλια ἔκαμαν! Οἱ προδόταις! Πῆγα καὶ τοὺς ἤψα καὶ εἶπα τοῦ Ραταζάγεφ πὼς εἶναι ἓνας ἀπιστος, ἓνας προδότης! Ὁ Ραταζάγεφ ἀποκρίθηκε πὼς ἐγώ εἶμαι ὁ προδότης· πὼς κάνω διάφορες κατακτήσεις. «Μὰς ἐκρυβόσαστε, μοῦ εἶπε, εἰσθε ἓνας Λοβελαιῆς». Καὶ τώρα ὅλοι μὲ ὀνομάζουν ἔτσι δὲν ἔχω ἄλλο ὄνομα! Τ' ἀκούς, ἀγγελέ μου, τ' ἀκούς; Τώρα τὰ ξέρουν ὅλα, τὰ ἔμαθαν ὅλα, σὲ γνωρίζουν, ἀγαπητή μου, τίποτε δὲν ἀγνοοῦν, ἀπολύτως τίποτε. Κι' αὐτὸς ὁ Φαδόνης εἶναι μὲ τὸ μέρος των. Σήμερα τοῦ εἶπα νὰ μοῦ φέρῃ κατιτὶ ἀπὸ τὸ ἐδωδιμοπωλεῖον· δὲν ἐπῆγε καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε πὼς ἔχει δουλειά. «Ὅταν σοῦ λέω κάτι, πρέπει νὰ τὸ κάνῃς» τοῦ εἶπα. — Ὅχι, δὲν πρέπει, εἶπε, δὲν πληρώνετε τὴν κυρία μου καὶ γι' αὐτὸ δὲν πορεῖτε νὰ μὲ διατάξετε». Ἡ ἀνθάδεια τοῦ κακοαναθρεμμένου αὐτοῦ μουζίκου μὲ κάνει ἔξω φρενῶν· διὰ τὸ εἰπῶ πὼς εἶναι βλάκας, μοῦ ἀπαντᾷ: «Βλάκας εἰσθε ἐσεῖς». Σκέφθηκα πὼς θὰ ἦτον μεθυσμένος γιὰ νὰ μοῦ μιλή τόσο χυδαῖα· τοῦ λέγω: «Εἶσαι πιομένος βέβαια, χωριάτη!» Κ' ἐκεῖνος: «Βέβαια, μ' ἐκεῖνα ποῦ μοῦ δώσατε γιὰ νὰ πιῶ. Νὰ ζητᾷτε ἐλεημοσύνη ἀπὸ μιὰ γυναῖκα, δέκα καπνία...» Βλέπεις, ἀγάπη μου, ποῦ ἔφθασαν τὰ πράγματα! Ποῦ κατήγησα, Βάρεγκα! Εἶμαι σὲν ἀφωρισμένος. Εἶμαι σὲ χειρότερη θέσι ἀπὸ τὸν τελευταῖο παληάνθρωπο. Αὐτὸ λέγεται δυστυχία. — Εἶμαι χαμένος, χαμένος γιὰ πάντα!

Μ. Δ.

13 Αὐγούστου

Πολυαγαπημένε μου Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, μὰς ἔρχονται μαζωμέναις ἢ δυστυχιαῖς, δὲν ἠξέρω οὔτε ἐγώ τί νὰ κάνωμε! Τί θὰ γίνετε τώρα; Ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου τίποτε δὲν περιμένω σήμερα ἐκάηκα μὲ τὸ σίδερο· ἐλέταξα τότε τὸ σίδερο ἀπάνω στὸ ἀριστερό μου χέρι,



ΣΠΟΥΔΗ — ΠΑΣΤΕΛ — SALON 1904

ΕΡΓΟΝ ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

καὶ ἔτσι τώρα εἶναι καὶ καμένο καὶ πονεμένο. Μοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐργασθῶ. Καὶ ἡ Φεδόρα εἶναι ἄρρωστη ἀπὸ προχθές. Εἶμαι παραπολὺ ἀνήσυχη. Σὰς στέλλω τριάντα καπνία ἀργυρᾶ, ἀπάνω-κάτω ὅτι μὰς μένει. Μὰ ὁ Θεὸς ξέρει πὼς ἠθελα νὰ σὰς βοηθήσω στὴ σημερινή σας ἀνάγκη. Θέλω νὰ κλάψω! Ὑγιάνετε, φίλε μου! Ἐλάτε νὰ μὰς ἰδῆτε σήμερα. Ἡ ἐπίσκεψίς σας θὰ μὰς εἶναι μεγάλη παρηγοριά.

Β. Δ.

14 Αὐγούστου

Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, τί ἔχετε; Βέβαια, δὲν

φοβᾶσθε τὸν Θεό. Πάω νὰ χάσω τὸ λογικὸ μου. Πὼς δὲν ἐντρέπεσθε; Σκεφθῆτε λοιπὸν τὴν ὑπόληψί σας. Εἰσθε ἄνθρωπος ἐντιμος, ἐγγενῆς, φιλότιμος· διὰ ὅλος ὁ κόσμος μάθη τὴ ζωὴ σας. θὰ πεθάνετε ἀπὸ τὴ ντροπὴ σας. Λοιπὸν δὲν λυπάσθε τὰ ἄσπρα σας μαλλιά; Δὲν φοβᾶσθε τὸν Θεό; Ἡ Φεδόρα εἶπε πὼς δὲν θὰ σὰς ξαναβοηθήσῃ· μὰ κ' ἐγώ δὲν θὰ σὰς ξαναδώσω χρήματα. Ποῦ μὲ κατανήσατε, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς! Νομίζετε, βέβαια, πὼς εἶμαι ἀδιάφορη γιὰ τὴ διαγωγὴ σας! Δὲν τολμῶ πιά οὔτε τὴ σκάλα νὰ κατεβῶ. Ὅλοι μὲ κυτᾶζουν, μὲ δακτυλοδεικτοῦν καὶ λέγουν τόσο παραξένα πράγματα! — Ναι, λέγουν κα-

θαρά πώς είμαι άφωτισμένη σ' έναν μέθυσο! "Α, πώς πονώ να τὸ άκούω! "Όταν σās φέρουν άναίσθητο, όλοι οί νοικάρηδες σās δελχουν με περιφρόνησι: «Τόν έφεραν πάλι, λέγουν, τόν υπάλληλο.» Καί εγώ αισθάνομαι άφόρητα την ιδιαιτή σας ταπεινώσει. Σās δοκιζομαι πώς θά φύγω άπ' έδω. Θα πάω κάπου ύπηρέτρια, θά γίνω πλύστρα, μα δέν θά μείνω σ' αυτό τὸ σπίτι. Σās είχα γράψει να έλθετε να με ιδήτε, και δέν ήλθατε. Τά δάκρυά μου λοιπόν και ή παρακλήσεις μου δέν σās συγκινούν, Μάκαρ Άλεξέγεβιτς! Καί ποῦ βρήκατε χρήματα; Για τ' όνομα τοῦ Θεοῦ, προσέξτε! Θα χαθήτε, θα χαθήτε! Καί τί έντροπή, τί ταπεινώσεις! Χθές, όταν έπιστρέψατε, ή νοικοκυρά σας δέν ήθέλησε ούτε να σās άνοιξη. Περάσατε την νύκτα στον διάδρομο. Τά ξερω όλα. Να ήξερατε πόσο υποφέρω όταν τά μαθαίνω όλα αυτά! Έλάτε να με ιδήτε, θα διασκεδάσετε μαζί μας. Θα διαβάζουμε μαζί, θα μιλούμε για τὸ παρελθόν, ή Φεδόρα θα μās διηγήται της περιπέτειάς της. "Αν μ' αγαπάτε, μήν καταστρέψετε τὸν έαυτό σας και μένα. Μόνον για σās ζω, και μένω έδω για σās μόνο. Καί σās βλέπω σ' αυτή την κατάσταση! Γενήτε γενναίος, ίσχυρός στη δυστυχία. Σκεφθήτε πώς ή φτώχεια δέν είναι ελάττωμα. "Επειτα, γιατί ν' απελπίζεσθε; "Όλα αυτά είναι προσωρινά. Με την βοήθεια τοῦ Θεοῦ όλα θα διορθωθούν τώρα όμως κρατηθήτε. Σās στέλλω είκοσι καρπία για καπνὸ ή ό,τι άλλο θέλετε, όμως, για τ' όνομα τοῦ Θεοῦ, άκούσετέ με. Έλάτε να μās δήτε, να έλθετε χωρίς άλλο. "Ισως θα αισθανθήτε συνεσταλμένος όπως άλλοτε, μα νικήσετε αυτό τὸ αίσθημα δέν είναι άληθινό. Να έλθετε όμως άληθινά μετανοημένος. Στριξίετε της ελπίδες σας στον Θεό, και όλα θα πάνε καλά.

B. A.

19 Αύγουστου

ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΝΑ, ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ,

Αισθάνομαι ντροπιασμένος, όμορφούλα μου, Βαρβάρα Άλεξέγεβνα, αισθάνομαι όλότετα ντροπιασμένος. "Όμως, τί παράξενο βλέπεις σ' αυτά όλα, αγάπη μου; Γιατί να μη ζητήση κανείς λίγη ευθυμία; "Ετσι τουλάχιστον δέν συλλογίζομαι πια τη σόλα μου, γιατί μια σόλα δέν σημαίνει τίποτε θα είναι πάντα άπλοσούτατα μια παλιοσόλα. Καί τά ύποδήματα, κι' αυτά δέν σημαίνουν τίποτα! — Οί Έλληνες φιλόσο-

φοι τά περιφρονούσαν γιατί λοιπόν εμείς να δίνουμε τόση σημασία σε πρόγμα ποῦ δέν τοῦ αξίζει καθόλου; Γιατί να με περιφρονης; "Ε, αγάπη μου, μοῦ τάψαλες καλά! Μα, ελπὲ της Φεδόρας πώς είναι μια φλύαρη, μια τρελλή, μια αυθάδησα, και μαζί με αυτά όλα, και ζωόν, όσο κέρνει ζωόν! "Όσο για τὰ άσπρα μαλλιά μου, και σ' αυτό είσαι άπατημένη, αγαπητή μου, δέν είμαι και τόσο γέρος όσο νομίζεις. "Ο Αίμίλιος σε χαιρετά. Μοῦ γράφεις πώς ήσουν άπελπισμένη και πώς έκλαιψες. Σοῦ γράφω κ' εγώ πώς ήμουν άπελπισμένος και πώς έκλαιφα. Για να τελειώνωμε, σοῦ εύχομαι υγεία και έντυχία. Έγώ, υγείης και έντυχισμένος επίσης, μένω, αγγελέ μου, ο φίλος σου

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

21 Αύγουστου

ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΤΗ ΦΙΛΗ ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΝΑ

Είμαι ένοχος, είμαι άδικος σ' εσένα' μα τί βγαίνει ποῦ σοῦ τά λέγω; Καί πριν άμαρτήσω, τὸ αισθανόμουν' να, μ' έπιασε ή απελπισία, ήξερα πώς κάνω τὸ κακό και όμως δέν κρατήθηκα. "Αγάπη μου, δέν είμαι κακός, ούτε σκληρός. Θα ήμουν τίγρις διαρασμένη από αίμα για να ξεσχίσω την καρδοῦλα σου, περισσότερά μου' μα εγώ έχω καρδιά προβάτου, ή φύσις μου δέν ήναι αίμοβόρος, τὸ ξέρεις καλά. Γι' αυτό, άγγελέ μου, δέν είμαι και τόσο ένοχος, ούτε εγώ ούτε ή καρδιά, ή ή σκέψις μου' δέν ήξερω καλά-καλά ποιός είναι ο ένοχος. Είναι πολὺ σκοτεινὸ πρόγμα, αγάπη μου! — Μοῦ έστειλες τριάντα καρπία και έπειτα δύο γκρίβνας ταράχθηκε ή καρδιά μου όταν είδα αυτά τὰ χρήματα ποῦ μοῦ τά έστειλε μια όρφανή. Με χέρι καμένο, μεθάνριο πεινασμένη, και όμως μοῦ στέλλεις να πάρω καπνὸ. Κ' εγώ τί έκανα τότε; χωρίς τύψη, σαν ένας ληστής, π' έκλεβα εσένα την όρφανή! "Εχασα τὸ ήθικόν μου, αγάπη μου. Αισθάνθηκα δηλαδή πώς δέν αξίζα τίποτε, πώς δέν ήμουν καλλίτερος ούτε από τη σόλα των ύποδημάτων, ξεσκέφθηκα μάάλιστα πώς είμαι άναξιοπρεπής, και άναιδής λίγο. "Όταν λοιπόν έχασα την ιδέα ποῦ είχα για τὸν έαυτό μου και είδα πώς δέν μοῦ έμεινε καμμιά αξία, ήτον αδύνατον πια να κρατηθῶ. Έπρεπε να πέσω! "Η τύχη τὸ θέλησε και εγώ έπρεπε να ύποκύψω. Στην αρχή έπήγα να αναπνεύω λίγο. Μα ήλθαν όλα

έτσι, για να γίνη τὸ κακό. "Ο καιρός ήτον τόσο μελαγχολικός, έκανε κρύο, έβρεχε τότε ο Αίμίλιος βρέθηκε στον δρόμο μου. "Ότι είχε τὸ έδωκε στο ένεχυροδανειστήριο, Βάρεγκα, και όταν τὸν απάντησα, ήτον δύο μέρες νηστικός και ήθελε να δώση άκόμη κάτι ποῦ είναι αδύνατον να δανεισθῆ κανείς, γιατί δέν τὸ δέχονται για ένέχυρο. Λοιπόν, Βάρεγκα, πταίει περισσότερο ή συμπάθειά μου προς την ανθρωπότητα παρὰ ή κακή μου τάσις. Αυτή είναι ή αιτία ποῦ παρασύρθηκα, αγάπη μου! Πόσο έκλάψαμε οί δύο μας, εκείνος κ' εγώ! Μιλήσαμε για σένα. Είναι πολὺ καλός, είναι έξαιρετος άνθρωπος και με πολὺ αίσθημα. Κ' εγώ αγάπη μου, αισθάνομαι όλα αυτά για τὸν έαυτό μου, και γι' αυτό μάάλιστα μοῦ συμβαίνουν παρόμοια πράγματα. Γνωρίζω τί σοῦ χρεωστώ, αγαπητή μου! Με τη δική σου γνωριμία έγνωρίσα και τὸν έαυτό μου καλλίτερα και άρχισα να σε αγαπῶ. Πρωτίτερα ζούσα μόνος σαν ναρκωμένος καλά καλά δέν ήτον ζωή ή ζωή μου. Οί έχθροί μου έλεγαν πώς τὸ έξωτερικό μου ήτον άνάμοστο, με περιφρονούσαν και είχα καταντήσει να περιφρονῶ τὸν έαυτό μου. "Ελεγαν πώς είμαι βλάκας, και κατήντησα να τὸ πιστεύω. Μα εὐθύς ποῦ σε είδα, εφώτισες όλη τη σκοτεινιασμένη μου ζωή' χάρηκε ή καρδιά μου και ή ψυχή μου, βρήκα την έσωτερική γαλήνη, είδα πώς δέν αξίζα ολιγώτερο από τους άλλους, πώς αν δέν είχα καμμιά ευγένεια, αν μοῦ έλειπεν ή έπιβολή, ή λάμψις, τὸ γόητρον, ήμουν όμως άνθρωπος κ' εγώ, άνθρωπος με καρδιά και με σκέψεις. Τώρα λοιπόν ποῦ αισθάνομαι καταδιωγμένος, ταπεινωμένος από την τύχη, έπαυσα να πιστεύω στην προσωπική μου αξία, και τὸ ήθικό μου ελύγισε από τὰ κτυπήματα της δυστυχίας. Τώρα ποῦ όλα τὰ γνωρίζεις, αγάπη μου, σε ικετεύω με δάκρυα να μη μ' ερωτήσης πια γι' αυτό τὸ πρόγμα, γιατί σχίζεται ή καρδιά μου και υποφέρω πικρά.

Μένω με σέβας, αγάπη μου, ο άφωτισμένος σου

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

3 Σεπτεμβρίου

"Αφησα άτελείωτο τὸ τελευταίο μου γράμμα, Μάκαρ Άλεξέγεβιτς, γιατί δέν ήμπορούσα να γράψω. Κάποτε είμαι ευχαριστημένη να βρισκομαι μόνη, να μένω με τη λύπη μου να παραδίδωμαι σ' αυτήν, και ή στιγμιαία αυτές

αρχίζουν να είναι όλοένα πιο συχναίς. Στο βάθος της ζωής μου της περασμένης, είνε κάτι ανεξήγητο για μένα, κάτι ποῦ με κρατεί τόσο δυνατά, ποῦ μένω ώρες ολόκληρες αδιάφορη σε καθετί γύρω μου και λησμονῶ όλα. Καί στη ζωή μου την τωρινή κάθε έντύπωσις — ευχάριστη ή θλιβερή — βρίσκεται παρόμοια στο παρελθόν μου, προπάντων στην ήλικία μου την παιδική, την έντυχισμένη μου ήλικία! Καί ή άναμνήσεις αταίς άφίνουν πάντα μέσα μου μια θλιβερή αίσθησι. "Αδυνατίζω, ή όνειροπολήσεις μου με κουράζουν και, χωρίς να τὸ θέλω, ή υγεία μου από ήμέρα σε ήμέρα χειροτερεύει.

Μά, σήμερα τὸ πρωί, ο καιρός, δροσερός, καθαρός, χαρούμενος, ποῦ σπάνια είναι έτσι έδω τὸ φθινόπωρο, μοῦδωκε ζωή και χαρά. "Ετσι λοιπόν, φθινόπωρο από τώρα! Πώς αγαπούσα την εποχή αυτή στην έξοχή! "Ημουν παιδί ακόμα τότε, αισθανόμουν όμως πολλά. Τὸ φθινόπωρο, αγαπούσα περισσότερο της νύχτες παρὰ τὰ πρωινά. Θυμῶμαι, ήταν μια λίμνη σε δυὸ βήματα από τὸ σπίτι μας, στη ρίζα ενός βουνού. "Η λίμνη αΐτη — θαρρῶ πώς την βλέπω ακόμα — ήταν τόσο πλατειά όλη μαζί' ήταν καθαρά και διαυγής σαν τὸ κρύσταλλο. "Όταν ή νύχτα ήταν ήρεμη, ήταν ήσυχη και ή λίμνη, ούτε κουνούσαν τὰ φύλλα των δένδρων στης όχθης της' άκίνητο τὸ νερό, λές και ήτον καθρέφτης. "Η δροσιά πέφτει άπάνω στη χλόη και αρχίζουν ν' ανάβουν φωταίς γύρω στη λίμνη τὰ καματερά τὰ οδηγούν στον σταῦλο — τότε σιγά-σιγά φεύγω από τὸ σπίτι και πάω στη λίμνη μου και λησμονοῦμαι με τη θέα της. "Απάνω στην όχθη, άκρη-άκρη, ψαράδες άναψαν φωτιά από κλαδιά και ή λάμψις άντανάκλα μακρινά, στο νερό άπάνω' ψυχρός, βαθύχρωμος, ο ούρανός είναι στολισμένος με κόκκινους κροσούς, ποῦ λαμποκοποῦν και ποῦ σιγά-σιγά θαμπώνει ή λάμψις των' φαίνεται τὸ φεγγάρι και τὸ πέταμα τοῦ πουλιού ποῦ φεύγει τρομασμένο, και ο θόρυβος της καλαμιῆς ποῦ γέρνει με τὸ σιγανὸ άεράκι, και τὸ ξάφνιασμα των ψαριών μέσα στη λίμνη — όλα άνηχοῦν μέσα στον έλαφρόν άέρα. "Απάνω από τη βαθύχρωμη λίμνη ένας καπνός άσπρος, έλαφρός, διαφανής. Μακρινά αρχίζει τὸ τοπίο να σκοτεινιάζη. Πέρα εκεί όλα φαίνονται πιγμένα μέσα στην ομίχλη, μα έδω όλα ξεχωρίζουν καθαρά, σαν άνάγλυφα — ή βάρκα, ή όχθαις, τὰ νησιά. — "Ενα βαρέλι, λησμονημένο κοντά στην όχθη, πλέει ήρεμα άπάνω στο νερό' ένα κλα-

δάκι ἀρνόφυλλο, με φύλλα κιτρισιμένα, μπερδεύεται μέσα σὲ μιὰ καλαμιά. — Φτερουγίζει ἕνας γλάρος ποῦ ξεχάσθηκε, βουτιέται στὸ κρύο νερό, ἔπειτα πετᾷ καὶ χάνεται μέσα στὴν ὀμίχλη. — Ἐβλεπα καὶ ἄκουα μ' εὐχαρίστησι — ἦμιον τόσο εὐτυχημένη! Καὶ ἦμιον ἀκόμα παιδί, τόση δά! . . .

Ἀγαπούσα τόσο πολὺ τὸ φθινόπωρο, τὴν ἐποχὴ ποῦ μαζεύομε τὸ σιτάρι καὶ τελειώνουν δλαις ἢ ἐργασίαις, ὅταν στὰ ἕμπας ἀρχίζῃ ἡ ἀγρυπνία καὶ ὅλοι περιμένουν τὸν χειμῶνα. Ὅλα τότε παίρνουν μιὰ σκοτεινὴ ὄψιν, ὁ οὐρανὸς συννεφωμένος, τὰ φύλλα κίτρινα, σωρευμένα, σχηματίζουν μονοπάτια στὰ ὄρια τοῦ γυμνωμένου δάσους. Παίρνει τὸ δάσος ἕνα χρῶμα βαθυκόκκινο, προπάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἀπλώνεται ἡ ὕγρὴ ὀμίχλη, ποῦ ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὴν φαίνονται τὰ δένδρα ὡς γίγαντες, σὰν τερατώδη καὶ φοβερά φαντάσματα. Κάποτε, στὸν περίπατο, ἀφίνα τοὺς ἄλλους νὰ μὲ προπερνῶν ἔπειτα, σὰν ἔβλεπα τὸν ἑαυτὸ μου μόνον, καὶ κανένας δὲν ἦταν κοντὰ μου, ἔβριζα γρηγορώτερα μὲ μὴν ἀνησυχία. Ἐτραυματίζομαι σὺν τὸ φύλλο: « Ἄν μὲ παραμονεύῃ κανένας κρυμμένος στὴν κουφάλα αὐτοῦ τοῦ δένδρου; » σκεπτόμουν. Ἐν τῷ μεταξύ φυσοῦσε ὁ ἀνέμος, γέμιζε τὸ δάσος μὲ τὸ βογκητό του, ἀρπάζε, ἀπὸ τὰ ξερὰ κλαδιά, σύννεφο ἀπὸ φύλλα καὶ τὸ στριφογύριζε ἔπειτα περνοῦσε ἕνα κοπάδι πουλιὰ βγαζόντας σκληραὶς φωναίς, κοπάδι μεγάλο, ἀτελείωτο, ποῦ σκέπαζε τὸν οὐρανὸ σὲ ὅλο του τὸ πλάτος. Φοβόμουν τότε, καὶ νόμιζα πὼς κάποιον ἀκούω, — μιὰ φωνὴ ἀνθρώπινη — ποῦ μοῦ ἔλεγε σιγά: « Τρέχα, τρέχα, μικρή, μὴ ἀργοπορήσῃς σὲ λίγο, ἐδῶ θὰ εἶναι τρομάρα, τρέχα, μικρή! » — Μ' ἔπιανε ὁ φόβος καὶ ἔτρεχα μὲ ὅλη μου τὴ δύναμι. Ἐφθана στὸ σπίτι λαχανιασμένη. Στὸ σπίτι μας ἦταν ζωηροὶ καὶ εὐθυμοὶ σὲ κάθε παιδί ἔδιναν κάτι νὰ κἀνῃ ξεφλουδίσαμε μυξέλια ἢ τίποτε ἄλλο. Τὰ ξύλα, ὕγρα, σπιδοβολοῦσαν στὸ τζάκι ἢ μὴτέρα μου ἐκύτταζε χαρούμενη τὴν εὐχαρῆ ἐργασία μας ἢ γρηὰ νταντὰ μου Οὐλιάννα μιλοῦσε γιὰ τὰ παλιὰ χρόνια ἢ διηγείτο τρομακτικὰς ἱστορίας, μάγους ἢ φαντάσματα. Ἐμεῖς, μικρὰ κορίτσια, μαζευόμαστε ὅλαις κοντὰ- κοντὰ, μὰ ὅλαις εἴχαμε τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη. Ἐξαφνα γινότανε σιωπὴ. . . Ἀκούστε! Σὰν κάποιος νὰ χτυπᾷ τὴν πόρτα! — Δὲν ἦτον τίποτε ἦταν τὸ ροδάνι τῆς κερά-Φρολόβνας. Τὶ γέλια ἐκάναμε! Ἐπειτα ὁμως, τὴ νύχτα, τὶ ὕπνος! Ὅλο ὄνειρα τρομακτικά. Κάποτε ξυ-

πνοῦσα, δὲν τολμοῦσα νὰ μετακινηθῶ καὶ ἔτραυματίζομαι τὴν ἀγῆ κάτω ἀπὸ τὸ πάλωμα μου. Τὸ πρῶτὸ σηκώνομαι δροσερῆ σὰν λούλουδι. Ἐκύτταξα ἀπὸ τὸ παράθυρο ὁλόγυρα παγωνιά ἀπὸ τοὺς γυμνοὺς κλώνους κρεμόταν λεπτὴ φθινόπωρινὴ πάχνη πάχος λεπτὸς, σὰν χαρτί, ἐσκέπαζε τὴ λίμνη, καὶ ἀπάνω τῆς ἀπλωμένος ἀσπρὸς ἀτμὸς. Τὰ πουλιὰ φώναζαν χαρούμενα. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε καὶ ἡ ἀκτίνες του ἐσποῦσαν σὰν γυαλί τὸ λεπτὸ στρώμα τοῦ πάγου. Ὁ καιρὸς ἀνοιχτός, χαρωπός, ἥρεμος! Στὸ τζάκι ἀνάβει πάλι ἡ φωτιά, ὅλοι καθήμεθα ἐμπρὸς στὸ σαμοβάρι, ὁ μαῦρος σκύλος μας Πόλκαν ποῦ εἶχε παγώσει τὴ νύχτα, ἔρχεται στὸ παράθυρο νὰ μᾶς κυττάξῃ καὶ μᾶς χαιρετᾷ κουνώντας τὴν οὐρά του. Περνᾷ ἕνας μουζικὸς ἀπάνω σὲ ἕνα ζωηρὸ ἄλογο, πηγαίνει στὸ δάσος νὰ πάρῃ ξύλα. Ὅλοι εἶναι εὐχαριστήμενοι, χαρούμενοι. Ἡ εἰσοδιά τοῦ σιταριοῦ ἦτον καλὴ ὁ ἥλιος χουσιώνει τῆς θημωνιῆς σκεπασμένες μὲ ἄχρη, ἕνα θέαμα ποῦ σκορπίζει τὴ χαρὰ! Καὶ ὅλοι εἶναι ἡσυχνοί, ὅλοι εὐχαριστήμενοι γιὰ τοὺς ἡμεῖς ἢ χρονιὰ ἦτον καλὴ καθένας ἔχει πῶς τὸν χειμῶνα δὲν θὰ τοῦ λείψῃ τὸ ψωμί ὁ χωρικὸς εἶναι βέβαιος πὼς ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του δὲν θὰ πεινάσουν καὶ ἐτοὶ κάθε βράδυ, τὰ κορίτσια ὀλιόνα τραγουδοῦν καὶ χορεύουν καὶ τὴν Κυριακὴ, ὅλοι μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης πηγαίνουν στὴν ἐκκλησίαν! Ἄ, τί εὐτυχημένα χρόνια!

Παρασύρθηκα ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις καὶ κλαίω σὰν παιδί. Ξαναεἶδα ὀλιζώντανα τὸ παρελθόν, τόσο εὐφρόσυνο, δίπλα στὸ παρὸν ποῦ εἶναι τόσο σκοτεινό! Πῶς θὰ τελειώσῃ ἀραγε; Ποῦ θὰ εἶναι τὸ τέλος; Τί νὰ σᾶς πῶ, ἔχω τὴν πεποίθησι, τὴν βεβαιότητα πὼς θὰ πεθάνω αὐτὸ τὸ φθινόπωρο. Εἶμαι ἀρρωστή, πολὺ ἀρρωστή. Συχνὰ σκέπτομαι πῶς θὰ πεθάνω, μὰ δὲν θέλω νὰ πεθάνω ἔτσι, — νὰ μὲ θάψουν ἐδῶ. Ἴσως ξαναπέσω στὸ κρεβάτι ὅπως τὴν περασμένη ἀνοιξὶ ἀκόμη κάτι μοῦ μένει ἀπὸ τὴν ἀσθένεια ἐκείνη. Καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴν ὑποφέρω πολὺ. Ἡ Φεδόρα θὰ μείνῃ ὅλη τὴν ἡμέρα ἔξω καὶ εἶμαι μόνη στὸ σπίτι. Εἶναι κάμποσος καιρὸς ποῦ μὲ φοβίζει ἡ μοναξιά πάντα μοῦ φαίνεται πὼς κάποιος μοῦ μιλεῖ προπάντων ὅταν βυθίζωμαι σὲ ὄνειροπολήσεις, πετιέμαι ἔξαφνα τρομασμένη. Γι' αὐτὸ σᾶς ἐγραψα τόσο μεγάλο γράμμα ὅταν γράφω, λησιμονῶ. Χαίρετε δὲν ἔχω μόνον νὰ ἐξακολουθῶ δὲν ἔχω οὔτε καιρὸ οὔτε χαρτί. Μοῦ μένει μόνον ἕνα ροῦβλι ἀγρῶν ἀπ' ὅσα μοῦ ἔδωσαν γιὰ τὰ φορέματά

μου καὶ γιὰ τὸ καπέλο μου Ἐδώσατε στὴν κοκυρὰ σας δύο ροῦβλια ἀγρῶν πᾶσι καλά τῶρα θὰ σᾶς ἀφήσῃ λίγο ἥσυχνο.

Προσπαθήσετε νὰ περιποιηθῆτε λίγο τὸν ἑαυτὸ σας. Ὑγιαίνειτε, εἶμαι κουρασμένη δὲν

ἤξερω πὼς ἀδυνάτισα τόσο πολὺ ἢ παραμικρὴ ἐργασία μὲ κουράζει. Καὶ ἂν εὔω ἐργασία, — πῶς θὰ ἐργασθῶ; Αὐτὸ μὲ ἀπελπίζει.

B. Δ.

[Ἐπεται συνέχεια. Μετάφρ. Κ. Μ.]

ΠΟΙΟΣ ἮΤΟ Ο ΘΕΛΛΟΣ

Εἰς τὴν Μεγάλην Διῶρυγα τῆς Βενετίας υπᾶρχει μικρὸν, ἀλλὰ περικόμπον μέγαρον. Τὸ ὀνομάζον τὸ «σπίτι τῆς Δυσδαίμονας». Διὰ τὸ ὀνομάσθη οὕτω; Κανείς δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Ἄλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλυτον αὐτὸ ζήτημα γεννῶνται ἄλλα. Ἐξεῖσε ποτὲ εἰς τὴν Βενετίαν Δυσδαίμονα; Ἡ φυσιογνωμία, τὴν ὁποίαν ἀπθανάτισεν ἡ τέχνη τοῦ Σαῖξπηρ υπῆρξεν ἱστορικὴ καθὼς καὶ ἡ τοῦ σκοτεινοῦ ζηλοτύπου συζύγου, ὁ ὁποῖος ἐφόρευσε τὴν ἄθωαν; Ἡ ὁ διηγηματογράφος ἐδανείσθη ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Σαῖξπηρ τὸν μῦθον διὰ νὰ ἀναπαράσῃ μιάν τῶν τραγικῶν οικογενειακῶν σκηνῶν ἐκ τῶν ὁποίων τὸ παρελθόν τῆς Βενετίας εἶνε πλουσιώτατον;

Ὁ Ράβδον Μπρόουν πρὸ ἑβδομηττα ἑτῶν εἶχε ἀναλάβει νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα. Ἐδιάβασε, ἤρευνῆσε, ἀνέκρινεν ἕως ὅτου τέλος ἕνα ὄνομα εἰς ἕν παλαιὸν βιβλίον τοῦ ἐσυρε τὴν προσοχὴν.

Ὁ Ὀθέλλος κατὰ τὸν Σαῖξπηρ υπῆρξεν ἀρχηγὸς τῆς Κύπρου διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς Κυβερνήσεως. Ὄταν λοιπὸν ὁ Μπρόουν μελετοῦσε τὸ βιβλίον τὸ ἔξιστορον γεγονότα τῶν χρόνων ἐκείνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται ζήσας ὁ Ὀθέλλος ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1488 ἕως τοῦ 1571, — διότι κατὰ τὸ διάστημα μόνον τοῦτο ἡ ὠραία νῆσος υπῆρξε κτῆσις τῶν Ἐνετῶν — ἀνεῦρε ἀρχηγὸν τῆς Κύπρου ζηλότυπον ὀνόματι Χριστόφολον Μῶρον. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκαμε τὸν Μπρόουν νὰ σκεφθῇ, διότι πιθανὸν νὰ υπῆρξεν ἀπλοῦν ἐπάνυμον, πιθανὸν ὅμως νὰ ἦτο παρωνυμία καὶ ἐδήλον τὸν μαῦρον. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἦτο κοινότατον εἰς τὴν Ἰταλίαν. ἕνας Χριστόφορος Μῶρος κατὰ τὸ 1462 ἀνῆλθε τὸν δογικὸν θρόνον τῆς Βενετίας καὶ πολλοὶ μὲ τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν πολεμιστῶν, νεωτέρων μαχῶν τῆς Δημοκρατίας. Τοιοῦτος πολεμιστῆς ἦτο καὶ ὁ Φριστόφολος Μῶρος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1505

διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς Κύπρου. Εἶνε ἀπλή συμπτώσις ὅτι ἕνας Μῶρος τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὡς ἀρχηγὸς τῆς Κύπρου υπῆρξε; Ὁ Μπρόουν ἱσχυρίσθη τὴν ταυτότητα καὶ ἐπεκαλέσθη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἱσχυρισμοῦ του χαρακτηριστικὰ τινὰ γεγονότα, κοινὰ μεταξὺ τοῦ δράματος καὶ τῆς ἱστορίας. Ὁ Μῶρος τοῦ μεσαιωνικοῦ βιβλίου ἔλαβεν ἐντολὴν ἀπὸ τὴν ἐνετικὴν Κυβερνήσειν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Κρήτην. Ἀκολουθῶν ἐκ τῆς Κύπρου ὁ Μῶρος διήλθε τῆς Βενετίας καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ Συμβούλιον μὲ πένθος εἰς τὸν βραχίονα διὰ τὸν θάνατον τῆς γυναίκος του. Ἡ μετᾶθεσις του εἰς Κρήτην ὕστερον ἀνεκλήθη. Τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶνε πράγματα κοινὰ διὰ τὸν Μῶρον καὶ τὸν Ὀθέλλον. Οὕτω εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ Μπρόουν ἀνεξήρην ἡ τραγικὴ σκηνὴ δλόκληρος. Ὁ Δόγης τοῦ Σαῖξπηρ δὲν ἔμενε πλέον ἀνόνημος. Ἦτο ὁ Λεονάρδος Λαρεδάν, τὸν ὁποῖον εἰς τὸ δογικὸν μέγαρον παριστάνει ἐλαιογραφία, γονυπετῆ πρὸ τῆς Παναγίας. Ὁ Βραβάντιος ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν Βαρβαρήγον, ὀνομαστὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ Μπρόουν ἦτο ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις του καὶ ἐκίνησε ζωηρὸν τότε τὸ ἐνδιαφέρον. Βραδύτερον ἄλλοι λόγιοι ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ἔκαμαν ἄλλας ὑποθέσεις. Ὁ Ζιρᾶλδη εἰργάσθη μὲ ζῆλον μὲ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ἔρευναν οἰκονομικῶν ἀρχείων καὶ ἐγγράφων διὰ νὰ ἀνεῦρε οἰκονομικὴν ἱστορίαν ἀνάλογον μὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος. Ἀνεῦρε πράγματι τοιαύτην εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀλοῖσιου Σανόντου, ὁ ὁποῖος μετὰ δέκα ἑννέα ἐτῶν ἐγγαμον ζῶν ἐφόρευσε ἀπὸ ζηλοτυπίας μὲ ἐγχειρίδιον τὴν γυναῖκα του, ἀφοῦ πρῶτον τὴν ἀφῆσε νὰ ἐξομολογηθῇ. Καὶ ἄλλαι παρόμοιαι καὶ ἐξίσου ἀνομοιοληθεῖς ὑποθέσεις ἐγενεον διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τοῦ σαῖξπηρικοῦ ἔργου. Περισσότερον βᾶσιμος ἀπὸ τοὺς τυχαίους αὐτοὺς συνδυασμοὺς φαίνεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ καθηγητοῦ Ε. Αέβν ἐν Βενετίᾳ, ὁ ὁποῖος φρονεῖ ὅτι ὀριστικῶς

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ — Έκδοσις Ἑταιρείας «Ἑλληνισμοῦ».
Ἐν Ἀθήναις 1905.

Ὁ Ἀρμένιος ποιητής Τσοπανιάν, ἂν δὲν ἀπα-
τώμαι, εἰς ἓνα ὑπερπατριωτικὸν ποίημά
του, ἐμπνευσμένον, ὅπως τὰ περισσότερα φι-
λολογικὰ ἔργα τῆς νέας Ἀρμενίας, ἀπὸ τὴν
ὀργήν, τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀπόγνωσιν, ποῦ γεν-
νοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἀρμενίων ποιητῶν
τὰ μαρτύρια τῆς φυλῆς των καὶ ἡ ἀδικία ποῦ
κυβερᾷ τὸν κόσμον, λέγει ἐπάνω - κάτω μὲ μίαν
ἱερὰν βαναυσότητα τὰ λόγια αὐτά:

«*Ἄν εἶσαι μεγάλος μνηματικός καὶ ἡ σο-
φία σου δὲν ὠφελεῖ τίποτε τὴν Ἀρμενίαν, νὰ
σοῦ φτύσω τὰ μούτρα.*

«*Ἄν εἶσαι μέγας στρατηγὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη
σου δὲν ὠφελεῖ τίποτε τὴν Ἀρμενίαν, νὰ σοῦ
φτύσω τὰ μούτρα.*

«*Ἄν εἶσαι μέγας ποιητὴς καὶ ἡ τέχνη σου
δὲν ὠφελεῖ τίποτε τὴν Ἀρμενίαν, νὰ σοῦ φτύσω
τὰ μούτρα...*»

Ὁ νέος ποιητικὸς τόμος τοῦ κ. Γεωργίου
Στρατήγη, τὰ τραγούδια αὐτὰ τὰ ὅποια φέ-
ρουν εἰς τὸ ἐξώφυλλον τὴν σφραγίδα τῆς Ἑται-
ρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ τὰ ὅποια ἀπο-
τείνονται καὶ στέλλονται ἀπὸ ἓνα πατριωτικὸν
σωματεῖον ὡς ὄπλον καὶ ὡς παραμυθία πρὸς
τοὺς χειμαζομένους ἀδελφοὺς τῆς ἀλυτρώτου
χώρας, δὲν θὰ διέτρεχαν τὴν ἀπειλὴν τῆς ὀργῆς
αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἐρμηνεύει μὲ τόσην ὀρμὴν
ὁ Ἀρμένιος τραγουδιστὴς καὶ ἡ ὁποία εἶνε
πάντα ἡ ὀργὴ κάθε μικροῦ καὶ ἀδικουμένου
λαοῦ. Διότι εἶνε ἡ συμβολὴ ἑνὸς τραγουδιστοῦ
εἰς μίαν ἱερὰν σταυροφωρίαν τῶν ἐλευθέρων
ὑπὲρ τῶν δούλων, μίαν ἐκστρατείαν διὰ τὴν
ὁποίαν οἱ βραχίονες, τὸ χεῖμα, τὸ αἷμα, τὸ
ὄπλον δὲν εἶνε ἀρκετὰ δυνάμεις χωρὶς τὰ ἠθικὰ
ὄπλα, τὰ ὅποια κρύβει μέσα του ὁ πανίσχυρος
λόγος. Καὶ ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὑπῆρξε τόσον
ἀτελής, τόσον ἀσυγγνώστως πτωχὴ ἕως τώρα!

Δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς θέλοντας καὶ ἐννοούν-
τας τὴν τέχνην ἐκ προμελέτης ὑπηρετικῆν ὠρι-
σμένων σκοπῶν καὶ ὠρισμένων ὠφελιμοτήτων,
οἰασθήποτε φύσεως Ἡ τέχνη ὑπηρετεῖ ἀνεπι-

ἔλυσε τὸ ζήτημα. Ἐὰν δεχθῶμεν τοὺς ἰσχυρι-
σμούς του, ἔχομεν πλέον τὸν Ὀθέλλον καὶ τὴν
Ἀνσοδαιμόναν τῆς ἱστορίας. Ἡ μὲν ἀνομάζετο
Πάλμα, ὁ δὲ Νικολὸς Κουερίνη. Ἀκόμη καὶ ὁ
Ἰάγος ἀνευρέθη ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ἀνευρέθη
εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀντωνίου Καλέργη. Οἱ
Κουερίνοι καὶ οἱ Καλέργη ἦσαν δύο μεγάλοι
καὶ εὐγενεῖς οἰκογένειαι τῆς Βενετίας, αἱ ὁποῖαι
κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξαν στασιασταὶ κατὰ τῆς Δημο-
κρατίας, βραδύτερον δὲ οἱ πιστοὶ ὁπαδοὶ καὶ
οἱ ἐπιφανεῖς ἥρωες αὐτῆς. Καὶ αἱ δύο οἰκογέ-
ναι εἶχον τὰ μεγαλοπρεπῆ μέγαρά των εἰς τὴν
Βενετίαν. Τοῦ μεγάρου τῶν Κουερίνων δια-
σώζονται ἀκόμη σήμερον τὰ εἱρεῖα πλησίον
τῆς ἰχθυογορᾶς. Τὸ μέγαρον τοῦ Καλέργη
ὑπῆρξεν ἐν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων κτιρίων
τῆς πόλεως. Κατὰ τὰς ὑποθέσεις τὰς ὁποίας
κἀμνεὶ ὁ Λέβυ, στηριζόμενος εἰς σειρὰν συλ-
λογισμῶν ἐπὶ ἱστορικῶν δεδομένων, οἱ Καλέρ-
γαι, οἱ προπάτορες τοῦ Ἰάγου, εἶχαν τὸ μέγα-
ρόν των εἰς τὸ λαμπρὸν κτίριον ἐντὸς τοῦ
ὁποίου ἐξεπνευσεν ὁ Ῥιχάρδος Βάγγερ.

Ἡ ἱστορία, ὅμως, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλυψεν
ὁ Λέβυ, δὲν διαδραματίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον
εἰς Βενετίαν, οὔτε εἰς Κύπρον, ἀλλ' εἰς τὴν
νῆσον Κρήτην. Ἐκεῖ ἐνυμφεῦθη κατὰ τὸ ἔτος
1533 ἡ κόρη τοῦ Πέτρου καὶ τῆς Ἐλισάβετ
Κουερίνη, Πάλμα τὸ ὄνομα, πλούσιον καὶ ἐν-
δοσιώδη στρατιώτην τὸν Νικολὸν Κουερίνη. Ἡ
ὁμωνυμία δίδει τὴν πιθανότητα ὅτι οἱ νεό-
νυμφοὶ συνεδέοντο διὰ δεσμοῦ τινὸς συγγε-
νείας, τοῦτο ὅμως ἦτο τότε κρατοῦν ἔθιμον εἰς
τὰς ἐπιφανεῖς οἰκογενεῖας. Κατ' ἀρχὰς ὁ γάμος
ὑπῆρξεν ἀρμονικὸς. Ἐμφυτον ὅμως αἰσθημα
ζηλοτυπίας τοῦ συζύγου ἐχαλάρωνε τὸν δεσμόν
καὶ ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς ἐλευθεριωτέραν συμ-
περιφορὰν τῆς συζύγου. Δὲν εἶνε διὰ τοῦτο
διόλου βέβαιον ἂν ἡ Πάλμα εἶχε τὴν ἀγνό-
τητα τῆς Ἀνσοδαιμόνας. Ἴσως μάλιστα ἐκληρο-
νόμησε τὴν κουφόνοιαν τῆς μητρὸς τῆς, ἡ ὁ-
ποία διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς αὐτὸν ἐπροκά-
λεσε θλιβερὰν τραγωδίαν εἰς τὸ σπῆν τῆς. Εἶχε
νυμφεῦθῃ εἰς πρῶτον γάμον ἓνα Ματθαῖον

Καλέργην ὁ ὁποῖος διὰ τὴν ἐλαφρότητα τῆς
τὴν ἐγκατέλειπε Ὁ πατὴρ τῆς ἐφόρευσε τὸν
ἀτυχή τοῦτον σύζυγον. Οὕτω ἐλαφρόνους καὶ
θερμόαιμος ἐφαίνετο ἐκ κληρονομικότητος ἡ
Πάλμα, καὶ τοῦτο ἔδιδεν ἀφορμὴν πρὸς ζηλο-
τυπίαν εἰς τὸν ἄνδρα τῆς Ὑπέφερε δὲ οὗτος
ἀπὸ τὸ αἰσθημα αὐτὸ τόσον περισσότερον
ὅσον, ὡς ἐκ τῶν στρατιωτικῶν καθηκόντων του,
ἦτον ἀναγκασμένος νὰ διατρέψῃ μακρὰν μαχό-
μενος μὲ τοὺς Τούρκους. Βαθμιαίως ἐφ' ὅσον
ἡ ζηλοτυπία ἐπετείνετο ἤρχισε νὰ τὴν κακο-
μεταχειρίζεται. Μίαν ἡμέραν τὴν ἀφησεν ἡμι-
θανῆ. Ὅταν συνῆλθεν ἡ Πάλμα παρέλαβε μίαν
ὑπηρετρίαν καὶ ἔφυγε. Τὸ σκάνδαλον ὅμως
ἦτο τόσον μέγα, ὅστε αἱ ἀρχαὶ τῆς Κρήτης
ἀνέφερον τὸ συμβάν εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν
Δέκα. Ὁ ζηλότυπος σύζυγος Νικολὸς Κουερίνη
ἀνεκλήθη εἰς Βενετίαν, ἡ τιμωρία του ὅμως
ὑπῆρξε μικρὰ ὡς ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἰσχύος
του. Ἐἰς τὴν Βενετίαν διέμεινεν ἔκτοτε, ἕως
ὅτου μίαν ἡμέραν μετὰ σαράντα ἔτη ἐδολοφο-
νήθη. Ὁ φονεὺς ὑπῆρξεν ὁ Ἀντώνιος Καλέρ-
γης, ὅστις πρὸ ἐτῶν ἐκ λόγων οἰκογενειακῶν
εἶχε ἀσβεστον μῖσος κατ' αὐτοῦ. Ἴσως ὑπῆρξεν
ὁ Ἀντώνιος αὐτὸς πρὸ εἰκοσι ἐτῶν ὁ Ἰάγος
τοῦ Ὀθέλλου-Κουερίνη καὶ εἶχε ἐμπνεύσει τὰς
ὑπονοίας κατὰ τῆς συζύγου του. Ὁ Λέβυ παρα-
δέχεται ὅτι τοιοῦτος πράγματι ὑπῆρξεν ὁ Ἀν-
τώνιος Καλέργης.

Τώρα, τίς ἐκ τῶν δύο ἔχει δίκαιον; Ὁ Μπρό-
ουν ἢ ὁ Λέβυ ἢ κανεὶς ἐκ τῶν δύο; Ὁ Μπρό-
ουν φαίνεται ὁμοιωθεότερος ἀλλὰ τίποτε δύσ-
κολον καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Λέβυ νὰ ἀντάπο-
κρίνεται εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἀφ' οὗ συμ-
πίπτουν χρονολογία καὶ σχετικὰ πρὸς τὴν
ἀφήγησιν γεγονότα. Τίποτε δὲν εἶνε βέβαιον.
Τίποτε δὲν δίδεται ἐξ ἱστορικῶν πηγῶν αὐθεν-
τικοῦ κύρους καὶ ἀναχωροῦντες ἀπὸ τοῦ Σαίξ-
πηρ διὰ τὴν ἀναζητήσιν τῶν προσώπων εἰς
τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας, ἐπανερχόμεθα πάλιν
εἰς τὸν Σαίξπηρ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ποίη-
σιν εἰς τὴν ὑπέροχον τραγωδίαν.

[Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.

I. ΚΟΡΩΝΟΣ



Και αυτή ήτο ύποθέτω ή εύγενική πρόθεσις του ποιητού, ό οποίος ήλθε να ένώση τό τραγούδι του με τό πατριωτικόν έργον μιάς εταιρείας. "Αν είχα νάντιμετωπίσω τό έργον αυτό με την αισθητικήν μου μόνον, θα είχα ίσως τάς προτιμήσεις μου εις τόν τόμον αυτόν και θα είχα την έκλογήν μου. "Αλλά δέν θέλω ήκριβώς να έχω προτιμήσεις ή άπαρεσκεΐας. Δέν μου επιτρέπεται να έχω. Έμπρός εις μίαν ομάδα στρατευομένην δέν προσκολλά κανείς τά βλέματά του εις τούς άλκιμωτέρους και τούς ευρωστοτέρους. Όλοι, ρωμαλέοι και αδύνατοι, ώραιοι και άσχημοι, βαδίζουν πρός ένα σκοπόν, όλοι βαδίζουν διά την πατρίδα. Και, ποίος ήξεύρει! — εκείνοι που φαίνονται ασθενέστεροι, ίσως φανούν οι χρησιμώτεροι.

Με την συγκίνησιν και τόν ένθουσιασμόν που προβοδίζει τά τραγούδια του πρός τά σκλαβωμένα χώματα ό κ. Στρατήγη, τά παρακολουθώ και τά προβοδίζω. Ό ποιητής όνειρεύεται μίαν ώραιάν ήμέραν και ένα ώραιον γυρισμόν.

"Αν θα γυρίσης μιά φορά σ' αυτήν εδώ τη λέγει πρός την ψυχήν του

"Απ' του Όλύμπου πέρασε την άγια κορυφή
Κ' έναν άητό της ρώτης, αν λευτερώθη ή
Κι' αν ζή κάνα τραγούδι μου που ψάλλουν οι
[σφαίρα]
[Σκλάβοι]
[άδερφοί.]

Δέν εύρίσκω εις την ψυχήν μου καλλιτέραν ευχήν διά τόν ποιητήν και τό τραγούδι του από την έκπλήρωσιν του ώραιού αυτού όνειρου'

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ. Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού. Παραδόσεις, μέρος δύο έκδοθέντα, εις 8ον εκ σελ. 1348 (Βιβλιοθήκη Μαρσαλή αρ 255-262).

Η γλώσσα και ή λογοτεχνία ενός λαού είναι τά δύο πολιτισμώτατα τεκμήρια της εθνικής αυτού ένότητος. Ό άληθής πολιτισμός, καθώς και ή εκπαίδευσις αυτού, έγκειται εις την συναισθησιν της συνοχής των σημερινών γενεών πρός τάς παρελθούσας, και ταύτην αποκτά διά της μελέτης του παρελθόντος και των πνευματικών προϊόντων των όμοφυλών. Η συναισθη-

σις της άδιασπάστου συνοχής έν τω ιστορικώ αυτού βίω, του δίδει υπερηφάνειαν μεν επί τη καταγωγή, δυνάμεις δέ πρός μέλλουσαν εργασίαν διά τό μεγαλειόν του έθνους του.

Την διαδοχήν αυτήν των γενεών και την άρμονικήν αυτών συνέχειαν μās άποκαλύπτουν ή γλώσσα και ή λογοτεχνία ενός λαού, είτε εις την καλλιτεχνικήν της μορφήν, είτε εις την άγραφον, την κατά φύσιν. Ό ποιητής και ό λογοτέχνης καθόλου, ό οποίος με μόχθον λαξεύει ένα στίχον ή μίαν φράσιν, ή ό επιστήμων, ό οποίος εις τό ήρεμον σπουδαστήριόν του έρευνά και κάμνει γνωστήν την δημόδη λογοτεχνίαν του λαού του, δέν εργάζονται άπλώς ως καλλιτέχναι ή ως σοφοί είναι και εργάται άθόρυβοι αλλά βαρυσήμαντοί της εθνικής συστάσεως και ένότητος, είναι οικοδόμοι του εθνικού μεγαλείου. Έγδομεν τά τελευταία αυτά χρόνια λογοτεχνίας, αι όποιαί έδημιούργησαν έθνη, όπως συνέβη εις την Γερμανίαν με τόν Γκαίτε και Σίλλερ.

Πρό πάντων ή δημόδης λογοτεχνία περικλείει έν έαυτή την ψυχήν του έθνους και την μεταδίδει άμετάβλητον από γενεάς εις γενεάν. Ό μέγας Γαλάτης φιλόλογος και λαογράφος Gaston Paris μās διδάσκει, ότι οι άδελφοί Γράμμ, οι όποιοι κατά τάς αρχάς του ΙΘ' αιώ- νου ήσχολήθησαν εις την μελέτην και έκδοσιν μεσαιωνικών ποιημάτων της Γερμανίας και παραμυθιών αυτής, δέν υπήρξαν μόνον μεγάλοι φιλόλογοι, αλλά και ιδρυταί της νεωτέρας γερμανικής ένότητος.

Υπό τοιαύτην έποψιν, κυρίως εθνικήν, πρέπει να κριθί και τό έργον του σοφού διδασκάλου κ. Ν. Γ. Πολίτου, αι Παραδόσεις του ελληνικού λαού. Επί χρόνον μακρόν περιεφρονείτο ή άγραφος λογοτεχνία μας, τάσματα, τά παραμύθια, αι παροιμιαί και αι παραδόσεις του λαού μας. Πρώτος ό κ. Ν. Γ. Πολίτης μās έδειξεν όπόσον πολύτιμος είναι υπό εθνικήν έποψιν και όπόσον πλουσία υπό επιστημονικήν ή φιλολογία του λαού μας. Είναι μεταλλειον άκένωτον ειδήσεων περί του παρελθόντος του λαού τά παρημελημένα μας τραγούδια και αι παραδόσεις, είναι αυτή ή ψυχή των πατέρων μας, ή όποια διεσώθη από γενεάς εις γενεάν και μās εξιστορεί τάς δόξας του παρελθόντος και μās διδάσκει τά καθήκοντά του μέλλοντος.

Αι παραδόσεις μάλιστα είναι τά σπουδαιό-

τατα μνημεία της δημόδους λογοτεχνίας, υπό εθνικήν έποψιν ιδίως κρινόμενα. Τά μεν παραμύθια και αι παροιμιαί περιέχουν στοιχεία κυρίως ανθρωπολογικά ή ψυχολογικά και συχνότατα εύρίσκουμεν ένα παραμύθι ή μίαν παροιμίαν εις λαούς άπομακρυσμένους άλλήλων. Τό πλείστον όμως μέρος των παραδόσεων είναι συνέχει των παρελθόντων χρόνων, αναφέρονται εις δόξας περασμένας, των όποιων την μνήμην έκληροδότησαν αι παρελθούσαι γενεαί εις τάς μεταγενεστέρας, ή τουλάχιστον διεπλάσθησαν έξ αρχαίων δοξασιών και μυθικών στοιχείων, τά όποια έπεσκοτίσθησαν εις την φαντασίαν του ελληνικού λαού και διεμόρφωσαν ή και διαμόρφωσαν καθ' έκάστην παραδόσεις.

Όλα αυτά, τόν τρόπον της γενέσεως και της περαιτέρω διαμορφώσεως των παραδόσεων όπως και τά ποικίλα εις αυτάς υπάρχοντα στοιχεία, ψυχολογικά ή εθνικά, μās τά μανθάνει ό συγγραφεύς των Παραδόσεων με ακρίβειαν θαυμασίαν και με πλοῦτον γνώσεων μοναδικόν. Εις τό Α' μέρος καταγράφει τάς παραδόσεις εις την δημόδη γλώσσαν άνερχομένης εις 1013 και συλλεχθείσας έξ διαφόρων πηγών. Πρώτον μεν έξ αυτηκοίας ή έξ άνακρινώσεων φίλων και όμιλητών αυτού. Πολλάς όμως εύρίσκει εις βιβλία παντοειδή: εις τούς περιηγητάς, οι όποιοι έπεσκεψθησαν την Ελλάδα κατά τούς χρόνους της δουλείας, εις μελέτας συγχρόνων αρχαιολόγων, εις περιοδικά ιδικά μας και ξένα, εις έφημερίδας της ελευτέρας και της δούλης Ελλάδος: όσας παραδόσεις διασκευάζει ό ίδιος έκ της ξένης γλώσσης ή έκ της ελληνικής καθαρευούσης εις την δημόδη, σημειώνει δι' άστερίσκου πρός ένδειξιν, ότι δέν προέρχονται άμέσως από τό στόμα του λαού.

Τό Β' μέρος περιλαμβάνει τάς σημειώσεις, αι όποιαί πολλάκις είναι όλόκληροι μελέται, πολυσήμαντοι διά την πρωτοτυπίαν των έν αυταίς έρευνών. Είναι θαυμασμού άξία ή μέθοδος του συγγραφέως, ή τελείως επιστημονική έν έρεύνας λαογραφικαίς, αι όποιαί εις κανέν άλλο έθνος, ούδ εις την Γαλλίαν, ούδ εις την Γερμανίαν, δέν προσέλαβον άκόμη τόν αυστηρόν εκείνον επιστημονικόν τύπον, τόν όποιον προσέδωκεν εις αυτάς ό ήμέτερος διδάσκαλος. Τελειότης μεθόδου, ακρίβεια έρεύνης, μάλιστα δέ σπανία διά την ελληνικήν επιστήμην βιβλιογραφική γνώσις και αυστηρότης άγρυπνος εις πάσαν παραπομπήν και αναγωγήν των γραφομένων εις τάς πηγάς — άπο-

δεικνύουν τό έργον άγλαίσμα της ελληνικής επιστήμης, και πρότυπον επιστημονικής μεθόδου και αυστηρότητος έν τη έρεύνη — διδάγματα τά μάλιστα χρήσιμα εις τούς παρ' ήμιν επιστημονικούς νεοσοφούς. Τοιουτοτρόπως ό προσφιλής διδάσκαλος άπετέλεσεν έργον «και έσομένοισι πυθέσθαι», έξ ου επί αιώνας θ' άντλή και ό ιστορικός και ό γλωσσολόγος άκόμη δέ, και περισσότερον από κάθε άλλον ό λογοτέχνης, εις τόν όποιον άνοίγεται θησαυρός άμύθητος έμπνεύσεως πρός δημιουργίαν πνευματικού καλλιτεχνήματος. Και τό σπουδαιότατον πάντων όκοδόμησε διά τόν ελληνικόν λαόν μνημείον πασιφανές των εθνικών αυτού όνειρων, έν τω όποιω περιέκλεισεν αυτήν την ελληνικήν ψυχήν όλοζώντανην, και τό όποιον μās ψιθυρίζει την μακρυνήν ήχώ των ελπίδων και πόθων των πατέρων μας.

Και είναι άληθώς εθνικόν μνημείον τό έργον. Μās παρέχει μεν πλούσια διδάγματα περί των ψυχολογικών στοιχείων, τά όποια υπάρχουν εις μερικάς παραδόσεις. Οι παραλληλισμοί και αι συγκριτικαί μελέται περί της έκ ποικίλων στοιχείων γενέσεως και διαμορφώσεως αυτών μās άποκαλύπτουν ένα όλόκληρον κόσμον άγνωστον έως τώρα περιέργων δοξασιών και μυθολογικών πλασμάτων, τά όποια έδημιούργησαν και πιστεύουν ως πραγματικά διάφοροι λαοί της γής είτε άγριοι είτε πολιτισμένοι την ανθρωπολογικήν ταύτην εργασίαν θα έκμεταλλευθί αφειδώς και θα βραβεύση επαξίως ή επιστήμη.

Μās διδάσκει όμως κυρίως — και τοῦτο συγκινεί την καρδίαν κάθε Έλληνοσ — πώς ό λαός μας διετήρησεν ακραιφνώς ελληνικάς παραδόσεις ή τουλάχιστον πώς διέπλασε τοιαύτας σημερον και διαπλάττει καθημερινώς παραλαβάνων έκ του άστερευέτου θησαυρού των αρχαίων μυθικών πλασμάτων και έκ των εθίμων και δοξασιών των προγόνων του. Μās μανθάνει τάς κατασκευαστέρας παραδόσεις περί του μαρμαρωμένου βασιλιά, ό οποίος κοιμάται σε μιά σπηλιά στη γή κάτω και περιμένει τόν άγγελον Κυρίου, που θα τόν ξυπνήση και νομίζομεν πώς βλέπομεν τόν παπα της Αγιά Σοφιάς, ό όποιος διέκοψε την λειτουργίαν του, εμπήκε σε μία θύρα και ή θύρα έκλεισε άμέσως και περιμένει, όταν έλθη ή ώρα να γυρίση και πάλι και να τελειώση την λειτουργία. Με τάς παραδόσεις αυτάς αναζητή σημερον ή ψυχή μας, και χάρις εις τό βιβλίον του προσφιλοῦς διδασκάλου, δυνάμεθα να παρηγορήσωμεν τάς σιας

των πατέρων μας με τὸ ἄγγελμα τὸ χαρμόσυνον, τὸ ὁποῖον οἱ ναυτιλλόμενοι δίδουν εἰς τὴν Γοργόναν ἢ ὁποῖα ἔρωτᾷ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἡμποροῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς φωνάζωμεν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς : «Ζῆ καὶ βασιλεύει!»

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Γερμανική Σχολή. Συνεδρία τῆς 5 Ἰανουαρίου 1905. — Ὁ κ. Κόλμπε περιγηθὲς πρὸ μικροῦ τὰ πρὸς τὴν Λακωνικὴν μεθορία τῆς Μεσσηνίας πρὸς μελέτην τῆς ἀρχαίας τοπογραφίας καὶ συλλογὴν ἐπιγραφῶν, ἀντέγραψεν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπιγραφὴν τινα προερχομένην ἐκ τοῦ ἔτους 78 μ. Χ. καὶ πραγματοποιήσασα τὰ τῆς ὁροθεσίας τῆς χώρας τῶν Μεσσηνίων πρὸς τὴν χώραν τῶν Λακεδαιμονίων, ὠμίλησε δὲ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ τῆς χώρας, εἰς ἣν ἀναφέρεται, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν γένει περὶ τῶν περὶ ὁρίων διαφορῶν τῶν Μεσσηνίων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἐκ τοιαύτης αἰτίας ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ πρὸς ἐκρηξίν τοῦ πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου, διότι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ ἔχον ἀξιώσεις κατοχῆς τοῦ ἱεροῦ τῆς Λιμνατίδος Ἀρτέμιδος τοῦ κεκμένου ἐν τῇ Δενθελιάτιδι χώρῳ. Ὁ πόλεμος κατέληξεν εἰς ἦτταν τῶν Μεσσηνίων καὶ κατὰ τῆσιν ἀπώσεως τῆς χώρας αὐτῶν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλ' ἔπειτα ἀφοῦ οἱ Μεσσηνιοὶ διὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἀνέκτησαν πάλιν τὴν χώραν αὐτῶν, ἤρχισαν νέαι ἐριδες περὶ τῶν μεθορίων διαρκέσασαι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι κρίνοντες ὡς δαιτητῆται παρεχώρουν τὴν Δενθελιάτιδα ὅτε μὲν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, ὅτε δὲ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὁ Λουδοβίκος Ρὸς εἶχεν ἀνεύρῃ πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἐν τῷ δήμῳ Ἀλαγονείας, στήλας φεροῦσας τὴν ἐπιγραφὴν «*Ὁρος Λακεδαιμονίων πρὸς Μεσσηνίους*», ἐν δὲ τῇ θέσει Βόλιμος παρὰ τὴν Σίτσοσσαν, ἐπιγραφὰς ἀναφερομένης εἰς τὴν Λιμνατίδα Ἀρτεμιν, ὥστε ἔκτοτε ἐπεκράτει ἡ γνώμη ὅτι ἡ Δενθελιάτις χώρα ἦτο δ σημερινὸς δήμος Ἀλαγονείας, τὸ δὲ ἱερόν τῆς Λιμνατίδος Ἀρτέμιδος ἔκειτο ἐν τῇ θέσει Βόλιμος. Ὁ κ. Κόλμπε ὁμῶς ἀνεκάλυπεν καὶ ἄλλους ὄρους χαραγμένους ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Ταυγέτου τέσσαρας ὥρας περίπου νοτιανατολικώτερον τῆς Ἀλαγονείας, ἥτοι ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ χωρίου Πηγαδίων, ἔξ αὐτῶν δὲ

καὶ ἐκ τῶν λόγων τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπιγραφῆς συμπεραίνει ὅτι ἡ Δενθελιάτις εἶνε ἡ περιοχὴ τῶν Πηγαδίων, τὸ δὲ περίφημον ἱερόν τῆς Λιμνατίδος Ἀρτέμιδος ἔκειτο καὶ αὐτὸ ἐκεῖ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ χειμάρρου τῆς Σάνταβας, ἥτοι τῆς Χοιρείου ῥάτης τῶν Ἀρχαίων, ἐν Ἀλαγονείᾳ δὲ κατὰ τὸν Βόλιμον φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἄλλο ἱερόν τῆς Λιμνατίδος ὀλιγώτερον ἐπίσημον. Ὁ κ. Κόλμπε ὠμίλησεν ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀπόφευξης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀμαξίτιθς ὁδοῦ διερχομένης διὰ τῆς σειράς τοῦ Ταυγέτου καὶ ἐνούσης τὴν Λακεδαίμονα μετὰ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ Φαρῶν, ἥτοι τῶν σημερινῶν Καλαμῶν, εἶπε δὲ ὅτι ὑπάρχουσιν ἀληθῶς μεταξὺ Γιαννίσης καὶ Πηγαδίων ἴχνη τροχῶν, ἀλλὰ ταῦτα προέρχονται ἔξ ὁδοῦ ἀγούσης εἰς λατομεῖα μαρμάρου ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου, τόσον τραχὺ δὲ καὶ ἀνώμαλον εἶνε τὸ ἔδαφος, ὥστε ἀδύνατον εἶνε νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη κατήρχετο μέχρι τῆς πεδιάδος τῆς Λακεδαίμονος.

Κατόπιν ὁ κ. Φωκίων Νέγρης, πρῶην ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὠμίλησε γὰρ ἁπλοῦς περὶ ἀρχαίων ἔρειπῶν εὐρισκομένων σήμερον ὑπὸ τὴν θάλασσαν, ἐν διαφοροῖς τόποις τῆς Ἑλλάδος, οἷον ἐν Πειραιεῖ, Φαλήρῳ, Ἐλευσίνι, Διήλῳ, Γυθείῳ, Ὀλοῦντι τῆς Κρήτης, Γαλαξειδίῳ, Ἰτέᾳ, Λευκάδι καὶ ἄλλαχοῦ. Ἐκ τούτων ὡς καὶ ἔξ ὁμοίων παρατηρήσεων ἐν Αἴγυπτῳ, Ἰταλίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, συνεπέρασεν ὅτι κατ' ἅπαν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Μεσογείου ἡ ξηρὰ ὀλίγον καὶ ὀλίγον καταβυθίζεται, ἡ καταβύθισις δὲ ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων μέχρι τῆς σήμερον ἔφθασεν εἰς 2 ἕως 3 μέτρα. Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Νέγρης ἦτο λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρατηρήσεων, διὸ καὶ ὁ κ. Δαῖρφεल्д λαβῶν ἐν τέλει τὸν λόγον εἶπεν ὅτι αἱ περὶ τῆς Λευκάδος παρατηρήσεις εἶνε λίαν σπουδαῖαι, ἀποδεικνύουσαι δὲ ὅτι ἡ Λευκάς ἀρχήθεν ἦτο νήσος καὶ ὄχι χερσόνησος.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀνασκαφὴ τῶν Φολωτῶν ἐν Κρήτῃ. — Κτερίσματα. — *Ῥύτιον τὸ Ὀμηρικόν.*

Ἀπὸ τῆς 7-22 Δεκεμβρίου 1904 ἀνεσκαψα τέσσαρας ἀρχαῖοτάτους τάφους παρὰ τὸ χωρίον Κουμάσα τῆς ἐπαρχίας Μονοφατισίου εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου χιλιομέτρων τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος. Οἱ τάφοι ἀπετέλουν μικρὸν

μαστὸν ἐν τῷ κατωφερῆι ἐδάφει, κείμενοι δὲ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον, καὶ εἶναι πάντες κτιστοὶ κατὰ τὸν λεγόμενον Κυκλώπειον τρόπον δι' ἀκατεργάσιων μεγάλων καὶ μικρῶν λίθων. Τούτων εἰς μὲν εἶναι τετράγωνος, οἱ δὲ τρεῖς κυκλικοὶ καὶ θολωτοὶ κτισμένοι κατὰ τὸν γνωστὸν Μυκηναϊκὸν τρόπον διὰ τῆς πρὸς τὰ ἔσω προεξοχῆς τῶν ἀει ὑπερκειμένων δόμων (en encoorbement). Τὸ ἄνω μέρος τῶν θόλων εἶχε καταρρεύσει ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δεικνυται ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν εὐρεθέντων ἐν τῇ ἐπιχώσει ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, σώζεται δὲ μόνον ὁ κυκλικὸς τῶν θόλων τοίχος εἰς ὕψος 1-1 1/2 μέτρου.

Οἱ τάφοι ἀνήκουσιν ὡς ἐξάγεται ἀσφαλῆστατα καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαῖοτάτου τρόπου τῆς οἰκοδομίας καὶ ἐκ τῶν εὐρεθέντων κτερισμάτων εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην Κρητικὴν περίοδον, τὴν λεγομένην πρωτοκρητικὴν ἢ πρωτομινωικὴν μεταξὺ τοῦ 25ου καὶ τοῦ 20ου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, εἶναι ἄρα ἀρχαιότεροι τῆς ἀκμῆς τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ. Ὅσοι εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτοὺς θόλους ἔχομεν τοὺς προγόνους οὕτως εἰπεῖν καὶ τὰ πρότυπα τῶν μεγαλοπρεπῶν θολωτῶν τῶν Μυκηναίων.

Τῶν τριῶν θολωτῶν τῶν τάφων οἱ δύο εἶναι μεγαλειότεροι, ἔχοντες κάτω διάμετρον 10 περίπου μέτρων ἑσωτερικὸν ἥτοι ἄνευ τοῦ πάχους τῶν τοίχων, τὸ ὁποῖον ποικίλλει μεταξὺ 1 1/2 καὶ δύο μέτρων, ὁ τρίτος εἶναι μικρότερος ἔχων διάμετρον 4 μέτρων. Καὶ οἱ τρεῖς ἔχουσι πύλην πρὸς Ἀνατολὰς λίαν πλατείαν ἀλλὰ χαμηλήν, τῆς ὁποίας ὑπέρεκειται μονόλιθον ὑπερθετον κολοσιαῖον. Αἱ πύλαι ἦσαν φραγμέναι διὰ τοίχου καὶ γῆς λευκῆς ἄλλοθεν φορητῆς, ἔξωθεν δὲ ἀντὶ δρόμου ὑπῆρχε μόνον πρὸ τῆς πύλης στόμιον ἥτοι λάκκος τετράγωνος κτιστὸς οὐχὶ μέγας.

Ἐν ἐκάστῳ τῶν τάφῳ ἦσαν τεθαμμένοι νεκροὶ πολυάριθμοι, ἑκατοντάδες ὄλαι, ἀπ' οἷς οἱ σκελετοὶ αὐτῶν, φθισθέντες κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀποτελοῦν στρώμα ἔχον ἑνιαχοῦ πᾶχος 50-80 ἐκατοστῶν τοῦ μέτρου. Ἦσαν ἄρα τάφοι οἰκογενειακοὶ ἢ τῶν γυναικῶν ὀλοκλήρων. Τὰ πλεῖστα τῶν ὀστέων οὐδὲν σημεῖον καύσεως δεκνύουσιν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν τάφων εἰς τὸ ἔδαφος εὐρεθήσαν καταφανέστατα ἴχνη πυρῶν καὶ ἀριθμὸς τις ὀστέων εὐρέθῃ μαυρισμένος ἐκ τοῦ κηλοῦ.

Πρὸς τὴν σημαντικότητα τῶν κτερίων ἀμι-

λάται ἡ σπουδαιότης τῶν εὐρεθέντων κτερισμάτων, ἀνηκόντων πάντων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τὴν πρωτοκαμαραϊκὴν, τὴν ἐρχομένην ἀμέσως μετὰ τὴν νεολιθικὴν. Εἶναι δὲ ταῦτα μεταλλικὰ μὲν περὶ τὰ 30 δίοτομα ἐργασιὰ χαλκᾶ, ἀποφιλοτικαῖαι τινες λαβίδες καὶ ἄλλα μικρὰ χαλκᾶ ἐργαλεῖα, ἐν ψέλλιον ἀπλοῦν χρυσοῦν, κόσμημα ἢ διαδήμα χρυσοῦν ἐκ πλατείας ταινίας μὲ διπλὴν γραμμὴν καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ἐκρούστων στιγμῶν. Ἐπειτα ἀκολουθεῖ σειρά πηλίνων ἀγγείων ἐκ μέλανος πηλοῦ μὲ διακόσμησιν χαρακτῆρ, ἢ Καμαραϊκοῦ ρυθμοῦ μὲ διακόσμησιν πολύχρωμον καὶ ἐπιφάνειαν τραχωματικὴν (à la barbotine). Πολλὰ τῶν πηλίνων ἀγγείων ἔχουσιν ἢ ἀπομιμοῦνται μορφὰς ζῶων καὶ ἀνθρώπων. Πλουσία εἶναι καὶ ἡ συλλογὴ τῶν λιθίνων καὶ μαρμαρίνων μικρῶν ἀγγείων, τῶν ὁποίων τινὰ μὲ χαρακτηριστὰ κοσμήματα. Εὐρέθησαν πρὸς τούτους εἰδώλια μαρμαρίνα ἐκ τῶν λεγομένων Κυκλαδικῶν ἢ Καρικῶν λίθινα καὶ ἐν μικρὸν ἐλεφάντινον. Ἀκόμη σφραγιδες σημαντικώταται ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἐλεφάντιναι καὶ ἐκ στεατίτου.

Τὰ κτερίσματα τῶν τάφων τούτων ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ εὐρεθέντα πρὸ εἰκοσαετίας εἰς θέσιν Ἅγιον Ὀνούφριον παρὰ τὴν Φαιστόν, οἱ δὲ εὐρεθέντες τάφοι καὶ τὰ κτερίσματα τῆς Κουμάσας πρὸς τῶν θολωτῶν μετὰ τῶν κτερισμάτων του, ἀνασκαφέντα κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς ἀρχαιολογικῆς Ἀποστολῆς παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἀλλὰ μὴ δημοσιευθέντα εἰσέτι. Πάντα ταῦτα ἐνέχουσιν τὴν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα ὅτι ἀντιπροσωπεύουσιν ἐποχὴν πολὺ ἀρχαιότεραν τῆς λεγομένης Μυκηναϊκῆς καὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐκ τῆς πληθῆος τῶν τεθαμμένων ἐν τοῖς τάφοις τούτοις νεκρῶν ἐξάγεται ὅτι οἱ τάφοι ἀνήκον εἰς συνοικισμὸν πολυπληθῆ ἢ πόλιν πολυάνθρωπον· οἱ τάφοι ἄλλως αὐτοὶ δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι οἱ μόνοι εὐρισκόμενοι ἐνταῦθα, κείψανα κατοικίων καὶ τοίχοι ἀνάλημματικοὶ φαίνονται εἰς τὰ πέριξ, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι αἱ μελετώμεναι αὐτόθι ἐργασίαι μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χειμῶνος δαπάναις τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως θὰ φέρωσιν εἰς φῶς καὶ ἄλλα σπουδαιότερα ἴσως καὶ πολυαριθμότερα κείψανα τοῦ ἀρχαῖοτάτου τούτου πολιτισμοῦ.

Ὀὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἔγνωριζεν ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑπῆρχον ἀρχαῖα κείψανα. Νῦν ὁμῶς καὶ ἐκ τῶν εὐρεθέντων τάφων καὶ ἐκ

των παρατηρηθέντων περίξ άλλων σημείων εξάγεται ασφαλώς ότι ένταύθα έκτετο συνοικισμός η πόλις πρωτοκρητική εξαίρετικής σημασίας. Ποία όμως είναι αύτη; Ο Όμηρος (Ίλιάδος Β 647) αναφέρει κατά τὰ μέρη ταύτα πρὸς τῆ Γορτύνη καὶ τῆ Φαιστῶ καὶ τὸ Ρύτιον ὡς πόλιν πολυάνθρωπον (ἐὺ ναιεταώσας). Καὶ ἐκ τῶν άλλων δὲ ἀρχαίων πηγῶν εἶναι ξεκριθωμένος ὅτι τὸ Ρύτιον ἔκτετο πλησίον τῆς Γορτύνης ὅπως καὶ ἡ Φαιστός, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν ἡ πόλις εἶχεν ὑποταχθῆ καὶ συγχωνευθῆ πρὸς τὴν Γόρτυνα. Θεωρῶ διὰ τοῦτο πιθανώτατον ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔχομεν τὸ ἀρχαῖον Ρύτιον καὶ ὄχι τὸ δύο ὥρας ἀκόμη ἀνατολικώτερον ἀπέχον ἡμερῶν χωρίον Ρωτάσι ὅπου ὁ Spratt καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν τὸ ἐτοποθέτουν, σιτηρίζομενοι εἰς τὴν μικρὰν ὁμοιότητα τοῦ δνόματος καὶ εἰς ἔχνη τινὰ ἀρχαίων ἐπὶ λόφου φαινομένων. Τὸ πρᾶγμα πιστεύω ὅτι θὰ διαλευκανθῆ έντελῶς διὰ τῶν προσεχῶν ἐργασιῶν.

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Θάνατος ἐνὸς σκληροῦ

Ενας σκληρὸς ἄνθρωπος μάς ἀπεχαιρέτισε. Δὲν ἦτο πλέον διεθυντὴς τῆς ἀστυνομίας κολαφίζων, οὐδὲ ταξιάρχος ὠθῶν αἱματωμένα σώματα ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους τοῦ Γρυμπόβου. Ἦτο ἰδιώτης. Ἦτο εἰρηνικὸς καφεπότης, παρὰ τὸ θορυβοῦν συντριβάνι τοῦ κήπου τοῦ Κλαυθμώνος, ἰδιώτης καὶ ἀπόστρατος, μέσα εἰς τὴν γαλήνην τῶν ὠκρῶν φυτῶν, μακρὰν τῆς βοῆς, ὑπηρετούμενος ἀπὸ προϊστορικῶν καφφετζῆν. Ἐκεῖ ἀνέπνεεν ὠραία τὴν εἰρήνην, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον ἠγωνίσθη. Ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅταν ὑπῆρχον τὰ παλαιὰ κατώγια ποῦ ἔλεγοντο τότε ἀστυνομία, τὸν ἐγνώρισα διεθυντὴν. Ὁ Μπαϊρακτάρης ἐκάθητο ἐπὶ ἀπλῆς καρέκλας, ἐν μέσῳ λαζῶν καὶ πιστολιῶν κατασχεθέντων, μέσα εἰς τοὺς γυμνοὺς τοίχους τῆς τότε ἀστυνομίας, τοῦ ἄλλοτε, ὡς γνωστόν, ἀνακτόρου τοῦ Ὄθωνος. Οἱ τοῖχοι ἦσαν φαγωμένοι, καὶ ἓνα κομμάτι κονιάματος πειόν, εἶχεν ἀποκαλύψει τὸ χρῶμα ποῦ εἶχεν ἐκεῖνο τὸ δωμάτιον ὅταν τὸ κατοικοῦσαν οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος. Φωτογραφίαί λαποδυντῶν διασημῶν, Ποντικομαμῆ, Μακμαῶν, Ναπολέοντος καὶ Ἀλευρομουσιάκη συνελλήρων τὸν στολισμὸν τῆς αἰθούσας. Ἐκεῖ εἶδα διὰ πρῶτην φοράν τὸν

Μπαϊρακτάρην ἐνθρονισμένον ὡς διεθυντὴν, ἄνθρωπον τετραπλοῦν μὲ τὸ πρόσωπον ὡσεὶ στικτὸν διὰ πυρίτιδος καὶ μὲ τὸ μέσοφρονον ἐξαγγέλλον τὴν αἰωνίαν δικαιοσύνην τῆς πυγμῆς, τὸ δίκαιον τοῦ Ἡρακλέους. Ἦτο ἡ ὥρα τῆς παρουσιάσεως. Πελώριος κατασομαλλῆς χασάτης μὲ τὸ κάτω ἦμισον τοῦ σώματος τυλιγμένον εἰς αἱματοσταῖλους ποδιᾶν ὠδηγήθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀστυνόμου διὰ τὴν ὑποβάλην παράπονα.

— Λέγετε, ἀκούω. Εἶπεν ὁ Μπαϊρακτάρης τείνων τὸ αυτί.

Ἄλλὰ πρὶν σχεδὸν τελειώσῃ τὴν φιλόφρονα φράσιν, ἐσηκώθη καὶ αἰφνιδίως ἔδωσεν εἰς τὰ μοῦτρα τοῦ χασάτη ἓνα μπάτσον κροτήσαντα εἰς ὅλον τὸ κατήστημα. Προσέθεσε δέ:

— Παληάνθρωπε, νὰ μάθης ὅτι δὲν μπαίνουν εἰς δημόσιο γραφεῖο μὲ τὸ τσιγάρο.

Ὁ χασάτης τρέμων ἔρριξε κατὰ γῆς τὴν ἀναμμένην γόπα ποῦ ἐκράτει, καὶ τὸ ἄλλο τσιγάρο ποῦ εἶχεν εἰς τὸ αυτί.

— Τώρα λέγε. Εἶπεν ὁ Διεθυντὴς, ὡς νὰ μὴ συνέβη τίποτε.

Αὐτὸς ἦτο ὁ Μπαϊρακτάρης. Ἦτο ὁ κόλαφος. Σχεδὸν δὲν ἐφήρμοσεν ἄλλον ἀστυνομικὸν κώδικα ἀπὸ τὴν χεῖρα του, καὶ δὲν ἐγνώρισε τὸν γραπτὸν εἰμὴ εἰς σπανίας περιστάσεις. Ἐπὶ τῆς πυγμῆς του ἐστηλώθη ἡ Ἡράκλειος δικαιοσύνη. Ἐπὶ τῶν νότων του περιέφερε λεοντήν. Βακτηριᾶν του εἶχε τὸ ρόπαλον. Ἐκολάφισεν ἀφθόνως, χορταστικῶς, μέχρις ὑπερναπτύξεως τῶν μυῶνων τῆς δεξιᾶς χειρός, ἐσπασε δόντια, ἐκατέβασεν ὄμους, ἐχάρη τὸ εὐλογημένον ἔυλο ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ἄλλὰ κάθε μπάτσος Μπαϊρακτάρειος ὠθεῖ τὰς Ἀθήνας δέκα χρόνια ἔμπρός. Ἡ τρομερὰ φυλὴ ἡ ὁποία κατέβη μίαν ἡμέραν ἀπὸ κάποιαν παραλία τοῦ Αἰγαίου φοροῦσα βράκες καὶ λουστρίνια καὶ δεικνύουσα γάμπες ἀμέμπτως καλτωμένες, ἡ πληρώσασα μὲ κανγάδες τὰς ἀγορὰς καὶ τὰ σοκάκια τοῦ 62, ἡ ντυθεῖσα ἔπειτα τὸ στενὸν βρακί, τὰ καπούτσια μὲ τὴν αἰχμὴν, τὸ ζουναρί τὸ ὡς πλημμύρα αἱματος ἐπὶ τῆς κοιλίας, ἡ ὑψώσασα τοὺς ὄμους, ἡ σκεπάζουσα τὰς ὀφρῦς μὲ τὸ τσουλοῦφι τῶν λιπασμένων μαλλιῶν — ἡ τρομερὰ φυλὴ συντριβὴ ἐντὸς δύο ἐτῶν ἀπὸ τὸν γρόνθον τοῦ Διεθυντοῦ. Καὶ αὐτὰ καὶ βοῦρτσα καὶ σαφδέλλα καὶ ἄλλη πιθανὸν νὰ ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν. Κανεὶς δὲν τὰ ἐνθυμείται πλέον. Ποῖος συλλογίζεται κατόπιν τοὺς δρόμους διὰ τῶν ὁποίων ἦλθεν ἡ ἐλευθερία; Τὴν ἐλευθερίαν συλλογιζό-

μεθα ὅλοι. Καὶ αὐτὴν μάς τὴν ἐδώρησεν ὁ Μπαϊρακτάρης. Ἐλεύθεροι νὰ ἀγαπήσωμεν, ἐλεύθεροι νὰ περᾶσωμεν μὲ τὸ θῆλυ εἰς τὸν σκοτεινὸν δρόμον, ἐλεύθεροι νὰ στρίψωμεν τὸ μουστάκι χωρὶς νὰ δώσωμεν λόγον, ἐλεύθεροι νὰ ροφήσωμεν, ἀν καὶ τοῦτο τὸ ἀπαιτοῦσαν αἱ περιστάσεις, ἓνα ζουμὶ πατσᾶ νυκτὸς εἰς τοῦ Ψυροῦ. Ἐνας παλαιὸς στρατιώτης, τῆς ἐποχῆς τῆς κοτταπήτας, ὠνειρεύθη αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν διὰ τοὺς συγχρόνους του. Τὸ Πολίτευμα; Εἶνε περιττόν! Ὁ Μπαϊρακτάρης εἶχεν ἰδικὸν του πολίτευμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἀγρίων, ἀλλ' εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸ χέρι του, εἰς τὴν ἀτρόμητον στρατιωτικὴν του ψυχὴν ἡ ὁποία τὸν ἔκαμε σκιάχτρο τῶν κουμπουράδων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ βραδυτέρων ἐξολοθρευτῆν ἑνὸς ἀκαθάρτου αἱματος ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, αἱματος ριζωμένου διὰ τριῶν γενεῶν εἰς τοῦ Ψυροῦ. Ὑπὸ τὰς μεγάλας καὶ ἀνεφαρμόστους ἐλευθερίας, ὡς εἶνε αἱ ἑλληνικάί, πόσον ὠραία εἰδοκίμοῦν μερικαὶ τυραννία! Ὁ Μπαϊρακτάρης ἦτο τυραννος, ἀλλ' εἶχομεν ἀνάγκην ἑνὸς τυράννου εἰς τὴν ἀστυνομίαν Ἀθηνῶν, ὅπως πολλαὶ ἄλλαι δημοκρατίαι τοῦ κράτους ἀναζητοῦν ματαιῶς τυράννους ἀρχηγούς καὶ δὲν τοὺς εὐρίσκουν. Οὐδέποτε παλαιὸς Ἕλλην στρατιώτης ἐξηγησάτο τὸν κόλαφον, ὡς αὐτός. Οὐδεὶς ἄλλος ὑπῆρξε τόσο στυράτιωτης, ὅσον αὐτός, ὁ δικαστὴς Ἡρακλῆς. ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΞΕΔΟΣΗ συλλογὴ ποιημάτων τοῦ κ. Κωστή Παλαμά «*Ἡ Ἀσάλευτη Ζωὴ*». Ὁ ποιητὴς θίγει τὰς βαθυτέρας καὶ λεπτοτέρας χορδὰς τῆς τέχνης. Εἶναι ποιήματα ποῦ σὲ σταματοῦν ἐπὶ πολὺ καὶ μεταδίδουν τὸ βαθύ συναίσθημα ποῦ ἐσκλάβωσε τὴν μοῦσαν του διὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ὑψηλὰ πολὺ ὄψηλ' εἶναι ἄλλα δὲ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ἐγκλείον μίαν ὠραίαν σκέψιν μὲ τὴν χάριν καλλιτέχνου καὶ τὴν βαδύτητα φιλοσόφου καὶ γεννοῦν χίλια συναισθήματα ποῦ συγκρατοῦν τὸν ἀναγνώστην μὲ τὴν κρυφὴν ἁρμονίαν των. Ἐκείνην ποῦ ἀπευθύνεται εἰς τὴν ψυχὴν χωρὶς νὰ τὴν ναυορίζῃ καὶ παρασύρει τὴν διάνοιαν χωρὶς νὰ τὴν ἐπιπάζῃ.

Εἰς τὸ προσεχὲς τεύχος θὰ γράψῃ ἐκτενεστέρον ὁ εἰδικὸς συνεργάτης μάς. Σήμερον ἀναδημοσιεύομεν μερικὰ, ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα:

ΟΡΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐξὼ ἀπὸ τοὺς δρόμους τῶν ἀστέχαστων,
Λειτουργὸς καὶ ψάλλης ὀρφικός,

Ἐάν ἕμνο ξαναφέρω
Μῆς λατρείας πᾶσιν πρὸς τὸ φῶς,
Ἐτρεξε ὡς τὰ ἴωρα ὁ λογισμὸς μου,
Καταχωνιασμένος ποταμὸς
Ξάφνου σὸ βούτομα τῶν ἀνθρώπων
Τῆς κηθάρας μου ὁ εὐθύς,
Νύχτα ξεκινῶ, νύχτ' ἀνεβαίνω
Τῆ δυσκολανέβατη κορφή
Θέλω μόνος, θέλω πρῶτος
Τὰπολλόνια φῶς νὰ χαιρετίσω,
Ἐνῶ κάτω στοὺς ἀνθρώπους
Θὰ εἶν' ἀκόμη ὁ ὕπνος καὶ τὸ σκότος!

ΜΥΡΟΛΟΓΙ

Ὅχι, ὁ Χάρος δὲ σὲ πήρε.

Σὲ μίαν ὥρα ἰδωτική

Σ' ἀετᾶζεν ἑστὴν ὁ ἥλιος,

Λιόκαλο παιδί!

Καὶ σὲ πήρε σὲ καλὰ τὰ του

Γιὰ νὰ σὲ χορτάσῃ ἐκεῖ

Με τὸν ἔρωτα ποῦ εἶν' ὀλιος

Μιὰ φερροβολή.

Φωτομύριστ' ἄνθη θὰ σοῦ κόψῃ.

Καὶ καρπούς φωτογύλων: θὰ λούσῃ σε

Μῆσα σὲ φωτόχρο ἐνάμι,

Θὰ σοῦ ράψῃ μὴ φωτοστολή,

Καὶ θὰ σὲ τυρῶσῃ, ἐδῶ καβάλλα

Σὲ ἀστρομέτωπο ἐλαφάκι

ΕΚΑΤΟ ΦΩΝΕΣ

Ἄγναντια τὸ παράθυρο σὸ βάθος

Ὁ οὐρανός, ὅλο οὐρανός, καὶ τίποτ' ἄλλο

Κ' ἀνάμεσα οὐρανοζώωντων ὀλόκληρο

Ψηλόλιγνο ἓνα κυπαρίσσι τίποτ' ἄλλο.

Καὶ ἡ ξάντερος ὁ οὐρανός ἡ μαῦρος εἶναι,

Στὴ χαρὰ τοῦ γλαυκοῦ. στὴς τρικυμᾶς τὸ σάλο.

Ὅμοια καὶ πάντα ἀεγογγυῖαι τὸ κυπαρίσσι,

Ἦουχο, ὠραῖο, ἀπελιπομένο. Τίποτ' ἄλλο.

Διποδοῦ, καὶ γονάκια, καὶ κάπυ σοῦ ζητοῦσα
Κ' ἐμπρός σου ὁ λόγος μου ἔλειπεν, ὦ Μοῦσα Ἰδέα, ὦ

Καὶ κράτησες τὸ χέρι μου, «*Δοῦλε, σ' ἐμένει!*» μοῦ εἶπες,

Στάλαφα ἰστρομέτωπα μὲ πηγὲς καὶ στοὺς γρόπες,

Καὶ μὲ πορφύρα μ' ἔντροσες, καὶ σὸ βωμό σου ἀπάνω,

Μάντισσα ῥήγας προτάζεις νὰ πῶ νὰ πεθᾶνω.

Καὶ μοναχὰ δὲ μάντιπες τὸ κάπυ ποῦ ζητοῦσα

Ἔνα ποτήρι δροσορό νεροῦ καθάριο, ὦ Μοῦσα

ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΟΡΑΜΑΤΑ

Γοργὴ ἡ ἀγῆ, καὶ πὺρ γοργὴ ἀπὸ κείνη,

Σὲ κείνη μέσα, τῆς ἀγῆς τῆς ἴδιας ἡ καρδιά,

Ἦπάρχει, ὑπάρχει μὴ στιγμή ποῦ ἀνάφτει καὶ ποῦ οβύνει

*Και μόλις την προφταίνει και η ματιά,
Κ' είν' η στιγμή ή μακαρισμένη της δροσοσταλιάς
Ποῦ τῆ φοροῦν ἀνέγγιχτο στεφάνι οἱ ἄσπροι κρίνοι,
Ποῦ εὐφραίνεται ὄλος μέσος της ὁ ἥλιος βασιλείας,
Και τῆ λαμποκοπάει, και δὲν τὴν πίνει.
Σὰν τῆ δροσιά και σὰν τὸν ἥλιο ἐγὼ εἶμαι της στιγμῆς
Τῆς γλήγορης και της μακαρισμένης
Γαλήνη, της ἀγάπης ταίρι στὴν ψυχῆ μου ζῆς,
Και πῆρες ριζα, μέσα μου, στιγμή, και δὲ διαβαίνεις.*

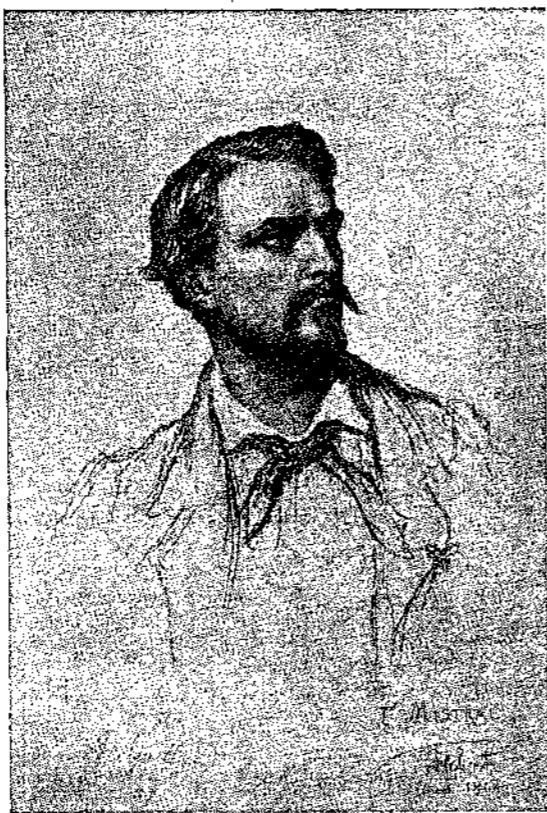
Ο κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος ἐτελείωσε τὸ διήγημα, τὸ ὅποιον ἀνηγγεῖλαμεν, ὁ «Κόκκινος Βράχος». Τὸ νέον ἔργον τοῦ συγγραφέως τοῦ «Μαργαρίτας Στέφας» και τοῦ «Ἔρωτος Ἐσταυρωμένου» εἶνε και αὐτὸ ζακυνθίνης ὑποθέσεως, ἀλλὰ περισσότερο ψυχολογικὸν παρά ἠθογραφικόν. Εἰς μίαν ἐξοχὴν πλέκεται παράδοξον εἰδύλλιον με λύσιν τραγικὴν Ἡ Φωτεινὴ Σάντρα, ἀδελφὴ τῆς Στέλλας Βιολάντη εἰς τὴν ἐρωτικὴν ἀτυχίαν, ἀγαπᾷ ἓνα πρῶτον της ἐξιδέλφρον με ἔρωτα, ὁ ὁποῖος τῆς στοιχεῖται τὴν ζωὴν.

Ἡ δημοσίευσιν τοῦ «Κόκκινου Βράχου» θαρροῦσιν εἰς τὰ «Παναθηναῖα» με τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ νέου τόμου, τὴν 15 Ἀπριλίου και θα διαρκῆσιν 3—4 μῆνας. Κατόπιν θα ἐκδοθῆ και εἰς βιβλίον.

Ο ΛΙΓΑ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Μιστρᾶλ και ἀπὸ τὰ ἔργα του Ἐγεννήθη εἰς τὸ μικρὸ χωριὸν Μαγιάννα τὸ 1830 εἰς τὸ μεγάλο πατρικὸ κτήμα, τριγυρισμένον ἀπὸ πλατάνους, πελέας και κυπαρίσσια. Ἀνεπύχθη και ἔζησε ζωὴν ἐλευθέραν μακρὰν τῶν πόλεων. Εἰς τὸν πρόλογον τῶν «Ὀλόχρυσων Νησιῶν» Isolo d' or ὅπου φαίνεται πόσον ἐπέδρασαν εἰς τὸν ποιητὴν αἱ παιδικαὶ ἐντυπώσεις, λέγει: «Μέσος τὰ ἀπὸ τῆς θέματα και μαθήματα ποῦ εἶχα νὰ μάθω, ἄ! πὼς ποθοῦσα και πάλι τὰ ἄμορφα προβηγγιανὰ τραγοῦδια ποῦ μοῦ τραγοῦδοῦσε ὁλοένα, τὴν ὥρα ποῦ ἐκλωθε, ἢ μητέρα μου!... Και τόσα ἄλλα τραγοῦδια και μυρολόγια, ποῦ ἐλάκτισαν τὴν παιδική μου ἡλικία ὀνειρεμένα, ποιητικὰ. Ἡ καλή μου μάνα τὰ ἤξερε ὄλα και αὐτὸ τὸ ὄνομα της Μιρέγιας ἐκείνη μου τῶμαθε».

Κατόπιν ἔρχεται ὁ Ρουμανία, ὁ προβηγγιανὸς ποιητῆς, κατὰ δώδεκα ἔτη μεγαλειτερός του. Ὁ Ρουμανὶς εἶχε τότε ἐκδόσει τοὺς πρῶτους προβηγγιανούς στίχους Χρυσάνθεμα. Και ἐξακολουθεῖ ὁ Μιστρᾶλ εἰς εἰς τὸν ἴδιον πρόλογον: «Μόλις μοῦ εἰδείξε τὰ χαριτωμένα αὐτὰ ἀνθη τοῦ ἀγροῦ μέσα στὴν ἀνοιξιὰτικὴ τους δροσιά, αἰσθάνθηκα βαθεῖα μέσα μου μὴν ὁμορφὴν συγκίνησι κ' ἐφώνησα: Νὰ ἡ ἀγὴ ποῦ ἡ ψυχῆ μου περιμένε γιὰ νὰ ἀτενίσω τὸ φῶς! Εἶχα διαβάσει ὡς τότε λίγα προβηγγιανὰ, μὰ πολὺ με δυσανεστοῦσε ποῦ ἐβλεπα νὰ μεταχειρίζονται τὴ γλῶσσα μας γιὰ νὰ εἰποῦν κάτι κομικὸ. Ὁ Ρουμανίς, πρῶτος στή χώρα τοῦ Ροδανοῦ, τραγοῦδοῦσε, ἀπλὰ και δροσερὰ ὄλα τὰ αἰσθήματα της καρδιάς. . . . Με τὸν πόθο ν' ἀνυψώσωμε τὴ γλῶσσα μας τῆ μητρική, μελέτησαμε μαζί και οἱ δυὸ τὰ παλαιὰ προβηγγιανὰ βιβλία και ἀποφασίσαμε νὰ ἐπαναφέρωμε τὴ γλῶσσα με της ἐθνικῆς παραδόσεως και τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα της».

Οἱ δυὸ ποιητὰ συνεδέθησαν στενάτα. Τὴν ἦτον ἡ ἀγάπη των, ποῦ ὄταν ὁ Ρουμανίς ἀπέθνησκε, ἔλεγε της γυναίκας του: «Νὰ πῆς τοῦ Μιστρᾶλ, τοῦ πιὸ καλοῦ μου φίλου, πὼς τὴν ὥρα αὐτῆ της ἀγωνίας μου, αὐτὸν ὄλοένα στεπιόμου». Ὅταν ὁ Μιστρᾶλ ἔμαθε εἰς τὴν Βενετίαν τὸν θάνατον τοῦ φίλου του ἔγραψε: «Δὲν θὰ σὲ λησιμονήσω ποτέ, μαύρη γόνδολα της Βενετίας, ὄταν με τὸ φαναράκι στήν πρῶρα σου, κυμαινόμενη μέσα στήν ὁμιλίη, μοῦ ἐφερρες ἓνα βράδυ, τὴν



Ὁ Φρειδερίκος Μιστρᾶλ

ὄρα ποῦ ἀκούονταν ἡ σερενάταϊς στὸ Μεγάλο Κανάλι, τὴν εἶδισιν τοῦ θανάτου τοῦ Ρουμανίς».

Ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Μιστρᾶλ ἐγκλείει ὑπὸ διαφόρους μορφὰς τὴν Προβηγγίαν, τὴν ζωὴν της, τὴν φύσιν της, τοὺς ἀνθρώπους της. Στὴν «Μιρέγια» του ὁ ποιητῆς τονίζει τὸ τραγοῦδι τῶν παιδικῶν του χρόνων, ποῦ δείχνουν τὰ πράγματα πιὸ μεγάλα και πιὸ ὄραια ἄπ' ὅτι εἶναι. Μέσος στήν ἀφήγησιν τοῦ ἔρωτος δύο χωρικῶν ἐξωγράφισε μίαν ὄραϊαν Προβηγγίαν με τέχνην, με αἰσθημα και με γλῶσσαν εὐλύγιστον εἰς κάθε ἀνάγκην τοῦ ποιητοῦ Ὁ «Καλένταλ» ἓνα ἄλλο ἐπικὸν του ποίημα συμβολικόν, θεωρεῖται ἀνώτερον της «Μιρέγιας». Ὁ «Καλένταλ», εἰς τὸν ὅποιον ἐνέκλεισε τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν γενέτειραν, εἶνε ὁ ἦρωσ του ὁ μυθικός, ὁποῖος με ἀληθινούς ἀθλους κερδίζει τὴν ἀγάπην της Ἐστερέλλας. Τὸ 1875 ὁ Μιστρᾶλ ἐξέδωσε τὰ «Ὀλόχρυσων Νησιῶν» συλλογὴν ποιημάτων λυρικῶν τὰ ὅποια ἢ κριτικῆ ἐθεσε πολὺ ἕψηλά. Ὁ Παῦλος Μαριετόν γράφων περὶ τῶν ποιημάτων αὐτῶν εἶπεν ὅτι εἶναι «ἡ ἠνίοστη ἐκφρασις ἓνος ἰδεοδούς και μῆος φύλης». Τὸ τελευταῖον ἔργον του τὸ «Ποίημα τοῦ Ροδανῶ» εἰς δώδεκα ἄσματα, εἶνε ἀπεριωμένον και αὐτὸ εἰς τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν γενέτειραν γῆν. Γραμμένον εἰς στίχους ἀνομοιοκαταλήκτους ἀποδίδει μὲν τὴν ἐλευθερίαν της ῥίμας και τοῦ στίχου τὴν δύναμιν τῶν εἰκόνων ποῦ ζωγραφίζει, τοὺς κυματισμούς της γλῶσσος τὴν ὅποιαν δὲν ἠθέλησε νὰ δεσμεύσῃ.

Α ΠΕΘΑΝΕ ὁ βέλγος μυθιστοριογράφος Αὐγουστος Σνίδεργε, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους συγγραφεῖς της τελευταίας γενεᾶς της πατρίδος του ἀλλ' ὄχι και

τόσον γνωστός ὅσον ἔφρασε νὰ ἦναι. Τὸ ὄφος του ἐπιμελημένον, ἡ γλῶσσα του μουσική, ἐδίδαν εἰς τὰ ἔργα του ἐκείνο διὰ τὸ ὅποιον τόσον ὀλίγον ἐφρόνιζαν οἱ σύγχρονοί του. Πολλὰ τῶν διηγημάτων του εἰς τοὺς τόμους τοῦ Oud Speelgoed. Fata Morgana εἶνε ἀληθινὰ ἀριστοτεχνήματα.

ἘΝΑ νέον ἔργον τοῦ ἀγγλοῦ συγγραφέως Γεωργίου Γκίσιον ἐξεδόθη ἡ «Βερανίδα». Ὁ Γκίσιον ἀπέθανε πρὸ ἓνος περὶτου ἔτους και ἄφησε τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀτελείωτον. Τοῦτο δὲν ἦμπορεῖ νὰ ἀποκρῦψη τὴν ἀξίον τοῦ ἔργου, τὸ ὅποιον κατατάσσουν οἱ κριτικοὶ μεταξὺ τῶν καλλιτέρων τοῦ ἀγγλοῦ μυθιστοριογράφου. Ἡ «Βερανίδα» εἶνε μυθιστορημα ἰστορικόν της ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανῶ.

BYZANTINA

Ο κ. Κάρολος Κρουμβάχερ ἐξέδωκεν ἓκ τινος κώδικος της ἰσπανικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκούριᾶ ἀποσπάσματα νέας διατυπώσεως τοῦ μεσαιωνικοῦ μας ἔπους, τοῦ Βασιλείου Δγενῆ Ἀκριτά. Τὸ πολῦμιμον τοῦτο ἔπος δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰς ἐποποιίας τῶν Ἰσπανῶν περὶ τοῦ Cid και τῶν Γάλλων περὶ τοῦ Ῥολάνδου. Ἐκ τῶν ἀπουδαιοτέρων δὲ ζητημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτὸ εἶναι ἔδον τὰ δημῶδη ἄσματα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου εἶναι προγενέστερα ἢ ἔάν διεμορφώθησαν μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἔπους Ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ὑποστηρίζει τὸ πρῶτον και φαίνεται ἀληθεύουσα ἡ γνώμη του ἔκ της ἐργασίας τοῦ κ. Κ. Κρουμβάχερ, ὅτι παλαιότατα εἶναι τὰ δημῶδη ἄσματα, τὰ ὅποια ἠμνοῦσιν ἐπιπέσματα τοῦ βίου τοῦ Ἀκριτά, και ὅτι ἐκ τούτων διεμορφώθη κατόπιν τὸ ἔπος.

ΠΡΟ ὀλίγων ἡμερῶν παρεστάθη ἀπὸ της σκηῆς τοῦ Βασιλικῶ Θεάτρου ἡ «Σκλήρανα» τοῦ κ. Τιμ. Ἀμπελά. Ἡ βυζαντινὴ αὐτὴ τραγωδία περιστρέφεται περὶ τοὺς ἔρωτας τοῦ κομποῦ αυτοκράτορος και φίλου τῶν γραμμάτων Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου πρὸς τὴν πιστὴν ἐρωμένην αὐτοῦ Σκλήραν, τὴν «Πομπόδου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος», ὅπως τὴν ὀνομαζει ὁ κ. Γ. Σλουμβερξὲ εἰς τὰς γλαφυρὰς σελλίνας τοῦ ἐσχάτους ἐκδοθέντος ἔργου του. Τελευταίως ἐγράφη και ὑπὸ τινος Ῥώσου τραγωδία «Σκλήρανα» εἰς στίχους, εἰς πέντε πράξεις και εἰς ἔξι εἰκόνας. Εἶναι πραγματικῶς ἰδιαίτερος κατ'ἀλλήλους ἡ ὁμοιομορφία αὐτῆ ἐποχῆ πρὸς δραματοποιήσιν.

Ο κ. Γαβριήλ Μιλῆ ἐξέδωκε πρὸ δύο ἐτῶν μονογραφίαν περὶ Δαφνίου, ὅπου ἐξτάζει τὰ ἐξαισια μουσαϊκά τῶ μεσαιωνικοῦ μας μοναστηρίου. Θὰ ἐκδόσῃ προσεχῶς και τὴν περὶ Μιστρᾶ ἐργασίαν του, διὰ της ὅποιος δὲ ἀποκαλύη ἀληθῆ ἀριστουργήματα, ἐν τῇ πόλει τῶν Παλαιολόγων, ἐπὶ τὰς ἰαπορφώμας κλιτίας τοῦ Ταυγέτον. Δύο δὲ Ἀγγλοὶ ἀρχιτέκτονες ἐδημοσίευσαν πρὸ μικροῦ μελέτας περὶ τῶν μουσαϊκῶν της μονῆς τοῦ Ὀσίου Λουκά της Φωκίδος με πλουσίαν εἰκόνας και φωτοτυπηκούς πίνακας· αἱ μελέται αὐταὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν της ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, εἶχον δὲ μελετηθῆ τὰ μουσαϊκά τοῦ Ὀσίου Λουκά προηγουμένως ὑπὸ τοῦ παρισνοῦ βυζαντινολόγου κ. Καρόλου Diehl. Ὅλα αἱ ἐργασίαι αὐταὶ μᾶς καθιστῶσιν γνωστά καλλιτεχνήματα τέλεια της μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια διέσωσε τὴν πρὸς τὸ καλὸν λατρείαν τῶν ἀρχαίων προγόνων της.

A. A.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Τὸ ἔργον τοῦ Θεοδοκοπούλου, τὸ ὅποιον δίδομεν σήμερον (περὶ τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχρον ἐδημοσίευσαν ἄλλοτε ὄραϊαν μελέτην της Ἄννας Λύτης) παριστάει τὸν Φρὰ Φέλιξ Ὀρτένσιο Παλαβιτσίνο, τὸν μεγαλειτερον ἱεροκέρυκα της αἰῆς τοῦ Φιλίππου Γ', ὁ ὁποῖος μαζί με τὸν Γκογκόρα ὑπῆρξε ὁ ἀναμορφωτής της κασιτιλλιανῆς γλώσσος. Εἰς τὸν Θεοδοκοπούλον ἀπεριῶνει ὁ Γκογκόρα μερικὰ συννετα εἰς ἓνα του τόμον ποιημάτων, τὸν ὅποιον ἐξέδωκε ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δὸν Φέλιξ δὲ Ἄρτεσάγα. Εἰς ἓνα συννετο της συλλογῆς αὐτῆς ὁ Γκογκόρα ἐξυμνεῖ τὴν προσωπογραφίαν του, αὐτὴν τὴν ὅποιαν και δημοσίευσαν ἐν ἐπιστομῆ μέρην εἰς τὴν καλλιτεχνικήν συλλογὴν τοῦ μαρκεσιῶ Κάζα Τόρρες εἰς τὴν Μαδρίτην. Εἰς τὸ μουσεῖον της Βοστόνης ὑπάρχει και δευτέρα προσωπογραφία τοῦ Παλαβιτσίνο, ἔργον τοῦ μεγάλου Ἕλληνος ζωγράφου.

ΒΙΑΦΟΡΑ

Ο διευθυντῆς τοῦ Πολυτεχνείου κ. Κ. Μητσόπουλος ἀνέγνωσε τελευταίως εἰς τὸν «Πολυτεχνικὸν Σύλλογον» μελέτην του περὶ τοῦ καλλιτέρον συστηματος ὁδοστρωσίως τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλοι προτείνουν, εἶπε, τὸν γρανίτην ἐκ Ρουμανίας ἢ ἐκ Τ. ὑρκίας ἐνφ ἔχομεν ἐδῶ, παρά τὸ Λαίριον, γρανίτην ἀρίστης ποιότητος και πλέον ἡ ἐπαρκῆ. Προτιμότερον ὁμοίως τοῦ γρανίτου θεωρεῖ ὁ κ. Μητσόπουλος τὸν ἀσφαλτομιγμὴ ἀβεστολίθου, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει ἐπίσης εἰς τὸν τόπον και διατηρεῖται πολὺ περισσότερο. Πλεονεκτήματα τοῦ ἀσφαλτομιγμοῦς ἀβεστολίθου εἶναι ὅτι δὲν κάμνει λάσπη, ὅτι πνιγεται ὁ θόρυβος τῶν ἄραξων Ὁ ἑλληνικός ἀσφαλτομιγμὸς ἀβεστολίθους της Κρήνης παρεχει διαπλασίαν ποσότητα ἀσφάλτου ἀπ' ὅτι παρέχει ὁ εὐρωπαϊκός, ἔπομένως εἶναι πολὺ ἀνώτερος και φυσικά, πολὺ ὀλιγότερον δαπανηρός Ὁ κ. Μητσόπουλος προτείνει νὰ γίνονιν περὶ αὐτὰς ταιωτῆς ὁδοστρωσίας ἀσφαλτομιγμοῦς ἀβεστολίθου.

ΕἰΣ μίαν του ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Οὐγκὼ φῶν Σέγκερ, γενικὸν διευθυντὴν της ὁρχήστρας της Γενεύης, ὁ Νίτσε ἔγραφε τὸ 1872 μεταξὺ ἄλλων τὰ ἐπόμενα τὰ ὅποια ἐφαρμόζονται εἰς ἓνας τὰς τέχνας. Ἴδον τὸ μέρος αὐτὸ της ἐπιστολῆς:

«Γνωρίζω πολὺ καλά ὅτι εἰς τὰ εἰδικὰ μουσικὰ περιοδικὰ, ὡς χαρακτηριστικόν της μεταστροφῆσεως τοῦ Βάγγελ θεωρεῖται τὸ ὅτι κατέρρησε τὰ παλαιὰ εἶδη, συνάντων, μουσικῶν, κωναρτέτο και ὅτι ἡ βασιλεία της καθαρῆς ἐνοργάνου μουσικῆς ἐτελείωσε πλέον. Ἄλλ' ὄταν συμπεράνομεν ἀπὸ τὰ γραφομένα των ὅτι ὁ μουσικός πρῶπει ἀναγκαίως εἰς τὸ ἐξῆς νὰ γράφῃ μόνον διὰ τὸ θέατρον, με καταλαβαίνει φυσικὰ μεγάλος φόβος και ὑπόνοια ὅτι πλανῶνται. Καθένας θὰ μιλῆσῃ τὴν γλῶσσαν ποῦ ἠμπορεῖ και ἂν ὁ τιτὸν ὁμιλῆ με τὴν βροντὴν και με τὸν σεισμόν, δὲν παραδέχομαι ὅτι ὁ ἀπλούς θνητός ἠμπορεῖ και προπάντων δρεῖλει—νὰ μμηθῆ τὸν τρόπον αὐτῶν τοῦ ἐκφράζεσθαι! Ἡ δημιουργία μῆς ὑψίστης μορφῆς εἰς τὴν τέχνην δὲν ἀποκλείει κατὰ τὴν γνώμην μου τὰς κατωτέρας εἶναι μάλιστα ἀναγκαῖαι και αἱ πλέον ἀσήμεντοι και τοῦτο διὰ νὰ ἠμποροῦν οἱ καλλιτέχνη νὰ ἐκφράζονται καθένας με τὴν ἰστομικήν του τέχνην, χωρίς νὰ ἔχη αἰωνίως νὰ κάμῃ με τὸν χρόνον της βροντῆς.»

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

Εἰς τὴν «Revue des Etudes Grecques» ὁ κ. Ψυχᾶρης γράφων περὶ τῶν τριῶν φυλλαδίων τοῦ

κ. Νικ. Α. Βέη «Εκφρασις Κώδικος της μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας...»

Εφημερίδες:

Ο κ. Σωτηριάδης εις δύο του άρθρα δημοσιεύθοντα εις τὸ «Αστὴν» τῆς 3 και 4 Ἰανουαρίου δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαίου θεάτρου και ἐξετάζει ἂν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρασταθῶν τὰ ἀρχαία δράματα ἀπαλλάκτα και σήμερον εις τὰ ἀρχαία ἑλληνικά θέατρα...

«Ἡ σφενδόνη (τοῦ Σταδίου) εἶνε και καλλιμάρμαρος ἀλλ' εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἀργησε πολὺ και πέτρινη ἁπλῶς νὰ γίνῃ ὅπως τὴν βλέπομεν σήμερον εις τὸ θέατρον Διονύσου...»

«Τὸ ἄλλο ἦτο χάριμα και ὁ καθένας ἀδὲ διαβρωθῆναι τὴν θέσιν του ὅπως ἤμποροῦσε καλλίτερα...»

«Αὐτὸ ἦτο ὅλον τὸ ἀρχαίον κτίριον. Δηλαδή ἂν ὑποθέσεται, ὅτι λείπουν ὅλα τὰ λίθινα ἐρείπια τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου και πάρετε μόνον τὴν κοιλότητα εις τὸν βράχον κάτω ἀπὸ τὸ σπήλιον τῆς Ἀκροπόλεως...»

«Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν ἐκάθητο εις τὸ θέατρον και ὁ χορὸς τραγουδοῦσά τε δηλαδή και ἠθοποιοί, ἐπέκοντο εις τὴν ὀρχήστραν και παρίσταναν...»

«Ἀλλὰ τότε λοιπὸν ποῦ ἦτο ἡ «σκηνή», καθὼς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον εις τὸ θέατρον; Ἀπὸ ποῦ ἤρχοντο και ἐπάγωναν οἱ ἠθοποιοὶ; Ποῦ ἐνδύνοντο και

ἐκδύοντο τὰ πρόσωπα τῆς παραστάσεως; Ποῦ ἐδίδετο τέλος πάντων μία αἰσθητὴ μορφή εις τὸν τόπον τῆς παραστάσεως; δια νὰ δηλωθῆ ἂν αὐτὸς ἦτο καλὰ, στρατόπεδον, δάσος ἢ ὅ,τι ἄλλο;

«Σκηνή, μὲ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἡμεῖς σήμερον δίδομεν εις τὴν λέξιν, ἦτο εις τὸ ἀρχαίον θέατρον ἢ ὀρχήστρα. Καὶ ἦτο ἐντελὲς ἀρκετὴ δια τὸν σκοπὸν τῆς ἀν' στοχασθῆ κανεῖς τί «σκηνή», δηλαδή τόπον τῆς πράξεως, ἀπαιτοῦσε ἕνα ἀρχαίον δράμα και αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Αἰσχύλου...»

«Τὸ πολὺ ἐχρειάζετο ἕνα δωμάτιον ἐκεῖ κοντὰ δια νὰ ἐτοιμάζεται ὁ πολυάρθμος χορὸς — καμμία ἑκατοστὴ πρόσωπα θὰ χρειάζωνται εις τὰς Ἰκτιδας κενήντα εἶνε μόνον ἢ κόρες τοῦ Δαναοῦ —, ὁ ὁποῖος ἦτο και τὸ προσωπικὸν τῶν ἠθοποιῶν, και βεβαίως ἐλαμβάνετο πρόνοια, κάποιον ἐκεῖ νὰ στήνεται ἕνα παράπηγμα δια τοὺς ἠθοποιούς αὐτούς...»

«Αὐτὸ ὅμως κάμνει μεγάλην διαφορὰν και βλέπει κανεῖς πόσον δὲν πρέπει νὰ συγχύζωμε νέαν ὀνοματολογίαν μὲ ἀρχαία πράγματα: θεάτρον (=κοῖλον τοῦ λόφου, τόπος τῶν θεατῶν), ὀρχήστρα (=κυκλικὸς χώρος δια τὸν χορὸν και τοὺς ἠθοποιούς μαζί, ἐπομένως τόπος παραστάσεως), σκηνή (= ἕνα παράπηγμα κείμενον παράπηγμα δια νὰ ἐνδύνωνται και ἐκδύνωνται οἱ ἠθοποιοὶ και ὁ χορὸς) εἶνε τὸ ἀρχαίον πληρὲς θέατρον και ἐπὶ Αἰσχύλου ἀκόμη...»

«Ἀλλ' ἡ πρόξις δὲν ἦτο εις ὅλα τὰ δράματα τόσον ἀπλή. Κάποιον κάποιον ἐχρειάζοντο δια νὰ αἰσθητοποιῆσων τὸν τόπον τῆς παραστάσεως περισσότερα πράγματα Π. χ. τι ἐπρεπε νὰ γίνῃ, ἂν ἦτο ἀνάγκη νὰ παρασταθῆ ἕνα καλὰ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐμπαινοῦσθων ὁ βασιλεὺς μὲ τοὺς ἀκολουθούσους του ἢ βασίλισσα κτλ; Δὲν ἐπρεπε νὰ φανῆ τοῦλάχιστον ἡ πρόσοψις τοῦ παλατιοῦ; Δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ παρασταθῆ ἢ ἐμπροσθεν αὐτοῦ πλατεία;

«Παράδειγμα ὁ «Οιδίπους βασιλεὺς». Καὶ δια μὲν τὴν πλατείαν τὴν ἐμπροσθεν τῶν ἀνακτόρων ἦτο ἀρκετὴ ἢ ὀρχήστρα Ἀλλὰ δια τὸν πυλῶνα τῶν ἀνακτόρων, δια τὴν πρόσοψίν του;

«Και ἔπειτα ἤμποροῦσε νὰ χρειασθῆ ἐνίοτε και μεταβολὴ τοῦ τόπου τῆς παραστάσεως Π. χ. εις τὸν «Αἶαντα» ἀπὸ σκηνὴ στρατιωτικὴ εις τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων νὰ γίνῃ δάσος μακριὰ ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Αἶαντος τί νὰ γίνῃ τότε;

«Και ἀκόμη δυσκολώτερα; πῶς νὰ παρασταθῶν θεοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐξαίτια εις τὴν πράξιν ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνάμεσα εις τοὺς ἀνθρώπους;

«Και τὰ προβλήματα αὐτὰ ἐτέθησαν εις τοὺς ἀρχαίους δραματικούς ποιητὰς πολὺ γλήγορα Ἡδὴ ὁ

Αἰσχύλος αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην αὐτὴν και ὁ ἴδιος ἀνέλαβε δια τοῦτο σπουδαίας μεταρρυθμίσεις εις τὴν μεχρὶ τοῦδε ὀρχήστραν δια νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς νέας ἀνάγκας.

«Τὸ ἕνα πρόβλημα, νὰ παρασταθῆ εις τὴν ὀρχήστραν μία πλατεία ἀνακτόρων και μία πρόσοψις παλατιοῦ, μὲ τὰς βασιλικὰς τῶν θυρῶν, ἦτο βεβαίως τὸ εὐκολώτερον ὄλων νὰ λυθῆ.

«Ἀν ἐστήνετο μία μεγάλη πρόχορος οἰκία ξύλινη μὲ πρόσοψιν ἀνακτόρων, ὅχι μόνον ἐκερδιζετο ἀμέσως και ἡ ἐπὶ τὴν πρόχορον, ἀλλὰ και τελείως ἱκανοποιητικὸν δια τὰς ἀνάγκας τοῦ δράματος μεταφέρετο ἀμέσως και τὸ παράπηγμα κείμενον παράπηγμα εις τὸ ὄπισθεν τῆς πρόσοψως ταῦτης...»

«Τὰ λοιπὰ ἤρχοντο πλέον μόνον τῶν «Ἐμπροσθεν τῆς προσόψεως αὐτῆς τοῦ ἀνακτόρου (σκηνῆς) ἐστήθη ἕνα προσκήνιον, ξύλινον κατασκευασμένον, μὲ ὀθόνας και ὅ,τι ἄλλο ἐχρειάζετο...»

«Ἀλλ' ἐχρειάζοντο και μηχαναὶ δια τὰς μεταβολὰς ταῦτας και τὸπος δια τὴν ἐμφάνισιν τῶν θεῶν. Καὶ τοῦτο οἰκονομηθῆ καταλλήλως...»

«Ὅτι ἠθοποιοὶ ὅμως και ὁ χορὸς παρίσταναν πάντοτε εις τὴν ὀρχήστραν και αὐτὴ ἐφύλαξε τὸν χαρακτῆρα τῆς τοῦτον καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἑλληνικῆς τραγωδιῆς ποιήσεως.

«Μία μόνον μεταβολὴ ἔγινε ἐκατόν και περισσοτέρον χρόνους μετὰ τὸν Αἰσχύλου: ὅτι τὸ ξύλινον τοῦτο σκελετὸν τοῦ προσκήνιον και ἡ σκηνὴ ὅλη ἢ ξύλινη ἀντικατεστάθησαν δια λίθινου ὕλικου...»

«Ἀπὸ τὰ σωζόμενα ὅμως θεάτρα δὲν εἶνε εὐκολον, ἂν δὲν εἶνε τις εἰδήμων, νὰ σχηματῆ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου θεάτρου, εἴτε τοῦ ἀρχαίου και προαρχαίου, εἴτε τοῦ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα κτισθέντος...»

«Μὲ ὀλίγην προσοχὴν ὅμως ἠμπορεῖ και ἐδῶ νὰ διακριθῶν τὰ διαφόρων ἐποχῶν εἰρήσια και νὰ σχηματισθῆ τελεία εἰκὼν τῆς μορφῆς τοῦ θεάτρου 1 ἐπὶ Ρωμαίων, περίπου 200 μ. Χ και περί τὰ 60 πάλιν μ. Χ. ἐπὶ Νέρωνος 2) ἐπὶ Ανκουργου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Αλεξάνδρου 3) ἐπὶ Ἰσχυλοῦ και πρὸ αὐτοῦ ἀκόμη, 500 περίπου πρὸ Χριστοῦ...»

«Διὰ τί εἴπαμεν ὅμως πάντοτε: ξύλινη σκηνή, ξύλινον προσκήνιον; Πῶς γνωρίζομεν ὅτι ἦσαν ταῦτα ξύλινα κατ' ἀρχάς; μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τοῦτο ἡ φυσικὴ ἀνάπτυξις τῶν πραγμάτων και ἀρχαία μαρτυρία...»

ἢ ἀποκαλύψις τοῦ θεάτρου τῆς Περγάμου διασαφῆ

τὸ πρᾶγμα μὲ θαυμαστὸν τρόπον. Τοῦτο διετήρησε — σχεδὸν θὰ ἐλέγμεν — τὴν ξυλίνην σκηνὴν του! Καὶ τοῦτο μὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ μᾶς χάριση ἢ καλὴ τύχη, ἀλλὰ μὲ ὅ,τι διεφύλαξε, ἤμποροῦμεν ἐξαιρέτως νὰ ἀναπλάσωμεν τῆς ἀρχαίας σκηνῆς τὴν εἰκόνα, εις τὴν πρώτην τὴν παλαιότεραν τῆς μορφῆς.

«Τὸ θέατρον τῆς Περγάμου ἐκτίσθη ἕνα αἰῶνα και ἀπέκεινα μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχαν ἀρχίσει εις τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀντικαθίστων μὲ πέτρινον ὕλικόν τὴν ξυλίνην τῶν θεάτρων.

«Εἰς τὴν Περγάμον ὅμως συνέπιπτε νὰ χρησιμεύῃ ὅλη ἡ ἐμπροσθεν τοῦ θεάτρου 164 μέτρα περικύου, δηλαδή ἕνα ἀρχαῖον στάδιον, μακρὰ, ἐπιμήκης τεράστια ὡς στάδιον. Διὰ νὰ μὴ κόπτεται λοιπὸν εις δύο ὁ ὁρατὸς οὗτος στίβος, δὲν ἐκτίσθη λιθινὴ σκηνὴ και ἠκολούθησαν τὸν παλαιὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας μὲ ξύλινον ὕλικόν, διότι τοῦτο τοὺς διευκόλυνε κάθε φορὰ νὰ στήνουν ἐκεῖ τὴν «σκηνήν», ὅταν ἐχρειάζετο και νὰ διαλύουν, ὅταν περνοῦσε τῶν παραστάσεων ἢ ἐποχῆ και ἡ τεράστια ἐχρειάζετο δι' ἄλλους σκοποὺς...»

«Ἀλλὰ τὸ παράπηγμα τοῦτο ἦτο ἀνάγκη και στερεῶν νὰ εἶνε, στερεοκάτατον μάλιστα, και μεγάλου πρεπέως ὡς ἀνάκτορον, θὰ εἶνε λαμπρὰν πρόσοψιν. Τὸ ἰσόγειον κάτωμα του ἦτο δια τοὺς ἠθοποιούς τὸ ἐπάνω ἐχρησίμευε δια τὰς μηχανάς, αἱ ὁποῖαι ἐπαρῶσαιον ἐμπρὸς εις τὴν ἐπίπεδον στέγην τοῦ προσκήνιον τοὺς ἀπὸ μηχανῆς θεοὺς και ὅ,τι ἄλλο...»

«Ὅτι ὑποθέσωμεν ὅτι εὐρισκόμεθα εις μίαν παράστασιν εις τὸ θέατρον τοῦτο. Ἀπὸ οἰονδήποτε σημείου τοῦ κοίλου αὐτοῦ, ἀπὸ τὸ ἐδωλιὸν μᾶς βλέπομεν κάτω τὴν ὀρχήστραν μὲ τὸν βωμὸν εις τὸ μέσον και τὸν χορὸν, τοὺς ἠθοποιούς μετὰ αὐτόν. Ἀντικρὺ μᾶς ἔχομεν ἕνα μέγα, ὑψηλὸν κτίριον αὐτὴ εἶνε ἡ σκηνή, τῶρα καταχρηστικῶς πλέον, διότι εἶνε ἀνάκτορον, ἀλλ' εἶνε παραπηγμὸν ἀκόμη, ξυλόπηκτον, και ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ὀνομάσωμεν μὲ τὸ παλαιὸν του ὄνομα...»

«Τὸ ὕψος του χρησιμεύει πολὺ δια τὴν ἀντήγησιν τῆς φωνῆς τῶν ἠθοποιῶν τῆς ὁποίας τὰ κύματα διαχίνωνται πρὸς τὸ κοῖλον, πρὸς τοὺς θεατὰς, ἀνακλάμενα ἀπὸ τὸ μέγα κτίριον. Ἀλλὰ τὸ μέτρον του δὲν εἶνε ὅλον καταρραγῆς διακρίνεται μόνον τὸ ἄνω πάτωμα μὲ τὴν στέγην. ἐνθ' ἐμπρὸς εις τὸ κάτω πάτωμα προτάσσεται τὸ προσκήνιον μὲ τὴν ἐπίπεδον στέγην του. Τὴν ἐπίπεδον αὐτὴν στέγην θὰ ὀνομάσωμεν τῶρι θεολογεῖον, διότι ἀπ' ἐκεῖ ἐπάνω δρῶσιν οἱ θεοί, ἐνθ' οἱ ἠθοποιοὶ εὐρίσκονται πάντοτε κάτω εις τὴν ὀρχήστραν. Τὸ μέτρον τοῦ προσκήνιον τοῦτον ἠμπορεῖ νὰ εἶνε και λαμπρὰ στολισμένον μὲ πίνακας (ζωγραφίας), μὲ ἀγάλματα, μὲ τάπητας Μᾶς τὸ βεβαιώνουν ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ και εἰκόνα μᾶς δίδουν τοιχογραφίαι τῆς Πομπηίας...»

«Ὅλος λοιπὸν τῆς εἰκόνης ταύτης τὸ διάγραμμα οὗτως εἶπεν μᾶς δίδει τὸ θέατρον τῆς Περγάμου. Διότι εις τὸ δάπεδον, πρὸ τῆς ὀρχήστρας, σφίονται αἱ ὅπαι, εις τὰς ὁποίας ἐμπηγαμεθα ἐστήθησαν πρώτον αἱ κολοσσαῖαι δοκοὶ τοῦ ἐκρωμάτους δια νὰ συμπηχθῆ ἔπειτα ὅλη ἡ οἰκοδομή. Αἱ ὅπαι εἶνε τετραγῶνοι, 0,35 μέτρ. δηλαδή ἐνὸς περγαμηνοῦ ποδὸς τὸ πλάτος...»

«Ἐχουν βάθος ἐνὸς μέτρον δια τὴν σκηνὴν και 0,70 μ. δια τὸ προσκήνιον. Καὶ εἶνε ἀνοικόμενα ἀνάμεσα εις τοὺς ὀγκολίδους τοῦ δαπέδου, διότι ἡ ὅλη τεράστια στήριζεται εις κολοσσαῖαι ἀναλήματα...»

«Περὶ τὸν εἶτα μὲ πῶση ἀρβιβεῖται και τέχνην ἦσαν ἐτοιμασμένα ὅλα αὐτὰ δια νὰ στήνωνται οἱ κολοσσαῖαι στύλοι και νὰ κλείωνται πάλιν αἱ ὅπαι μὲ πλάκας ἀνο-

Ὁ διευθυντής τῆς « Ἀκροπόλεως » κ. Β. Γαβριηλίδης ἐδικάσθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὴν Σύρον καὶ ἠθροίσθη παμπηφεῖ.

Εἰς τὸ προσεχὲς τεύχος θὰ δημοσιεύσωμεν τὴν μελέτην τοῦ κ. Φωκίανος Νέγρη « Ἴχνη τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ θαλάσῃ » περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὸ σημερινὸν τεύχος τῶν « Παναθηναίων ».

Τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν ἐπλουτίσθη τελευταίως μὲ πολὺν τιμὸν δωρεὰν τοῦ ἐν Καίρῳ νομισματολόγου Ἰταλοῦ κ. Γιοβάνι Ντατάρι. Ἡ δωρεὰ τοῦ κ. Ντατάρι ἀποτελεῖται ἀπὸ 84 τετράδραχμα τῆς μετὰ τὸν Περικλῆ ἐποχῆς. Τὰ νομίσματα αὐτὰ φέρουν διάφορα ὑστερόσημα τῶν ἐγχωρίων τραπεζιτῶν τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ Κρητικὴ Κυβέρνησις θέτει προσεχῶς εἰς κυκλοφορίαν νέαν σειρὰν γραμματοσήμων. Αἱ εἰκονιζόμεναι παραστάσεις ἐλήφθησαν ἀπὸ κρητικὰ νομίσματα καὶ ἀποτυπώματα σφραγίδων τῶν παναρχαίων χρόνων καὶ ἀπὸ τοπία τῆς νήσου ἱστορικά.

Ὁ ἐν Ἀθήναις Σύλλογος τῶν Καλαβρυτινῶν ἀποτείνεται πρὸς ὄλους τοὺς Ἕλληνας ὅπως συνεισφέρουν διὰ τὴν ἀνάγεσθαι Ἡρώου εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν.

Εἰς τὸ Παρίσι ἐουσιτήθη « Σύνδεσμος ἀμύνης ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ». Πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐκτεροστῆς ἐξελέγη ὁ πρῶτος διευθυντής τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Ὁμόλλ. Εἰς τὴν σύστασιν τοῦ φιλελληνικοῦ αὐτοῦ σωματείου εἰργάσθη ὁ πρόεδρος τοῦ « Ἑλληνισμοῦ » κ. Ν. Καζάζης, ὁ θερμὸς πατριώτης.

Εἰς τὸ Βέλγιον συνέρχεται ἐφέτος κατὰ τὸ θέρος Παγκόσμιον Γυμναστικὸν Συνέδριον.

Εἰς τὴν ἀμερικανικὴν πολιτείαν Κάνσας πρόκειται νὰ ὑποβληθῇ ὑπὸ τοῦ γεωνομοσχευτοῦ Σμιθ νομοσχέδιον πρὸς περιορισμὸν τῆς διαρκείας τοῦ γάμου εἰς δέκα ἢ καὶ ὀλιγώτερα ἔτη.

Τὸ Βέλγιον θὰ ἐορτάσῃ ἐφέτος ἐπισημῶς τὴν 75ην ἐπετηρίδην τῆς ἀνεξαρτησίας του.

Εἰς τὸ θέατρον La Monnaie τῶν Βρυξελλῶν ἐδόθη τελευταίως ἡ « Ἀλκηστις » τοῦ Ἑδριτίδου.

Ἡ Καρλόττα Βιε, ἡ δανικὴ καλλιτέχνης, θὰ δώσῃ τὸν Φεβρουάριον τέσσαρας παραστάσεις εἰς τὰς Ἀθήνας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ ΑΣΑΛΕΥΤΗ ΖΩΗ ὑπὸ Κωστή Παλαμά - ποιήματα. — Ἀθήναι, τυπογραφεῖο « Ἔστια » 1904 σφ. 16ον σελ. 210 δρ. 3.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ, Δηγήματα ὑπὸ Ἰωάννου Μ. Δαμβέργου. — Ἀθήναι 1904 τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου σφ. 16ον σελ. 300 δρ. 5.

ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ὑπὸ Ἀγγέλου Γαβρίηλα. — Ἀθήναι 1904 τυπογρ. Καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου.

ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ Συμπεληρωματικὸν τεύχος 25 μὲ πίνακα τῆς Πάρου. — Ἀθήναι 1905, ἐκδίδεται Μπέτς καὶ Μπάρτ. Ἐκαστὸν τεύχος λεπτὰ 80

ΕΠΙ ΤΙΝΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ

ΑΡΙΘΜΩΝ Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγησίᾳ ὑπὸ Γεωρ. Ι. Ρεμούνδου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ὑπὸ Κωνσταντίνου Στ. Κόντου. (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς « Ἀθηνᾶς », τόμος δέκατος ἕκτος). Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ἈΘΗΝΑ. Σύνγραμμα περιοδικῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας. Τόμος δέκατος ἕκτος. Τεύχος τρίτον καὶ τέταρτον. Ἀθήνησιν, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

Ἡ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΕΠΟΠΟΙΑ κατὰ τὰ τέλη τοῦ I' αἰῶνος. Μέρος Β', Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος. (Βιβλιοθήκη Μαρασλή ἀρ. 265). Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΤΑ ΝΕΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ καὶ οἱ ἀρχαῖοι νομισματικοὶ τύποι. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Διεθνούς Ἐφημερίδος τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας). Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα, συντασσόμενον καὶ ἐκιδόμενον ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου, Τόμος πρῶτος. Τεύχος τέταρτον — 31 Δεκεμβρίου 1904. Ἀθήνησιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ἔτος βον 1905, Μ. Ι. Θεοδοροπούλου.

INDEX SEMINUM HORTI BOTANICI ATHENIENSIS, 1905. — Typis P. D. Sakellarij. Athenis.

ΗΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος « Ἀθηνᾶ »

